

UČITEĽSKÉ NOVINY

29/2013, 3. október 2013

Dvojtyždenník o školstve a vzdelávaní

Rozširované bezplatne, Ročník LX

Čo je ťažká práca?

Predstavte si, že by ste mali v tomto momente za úlohu sadnúť si za počítač a naprogramovať nový model fungovania daňového systému, alebo by ste mali na päť strán napísať zaujímavý a vtipný text, podobne ako to dokáže Boris Filan. Nevedeli by ste to? No tak si skúste predstaviť, že ste v špičkovom laboratóriu a máte za úlohu preskúmať dve vzorky DNA a dokázať, že pochádzajú z toho istého zdroja, alebo by ste boli v ústave kardiovaskulárných chorôb a mali zoperovať problematickú chlopňu. Ale možno by vám viac išlo, keby ste mali za dva dni naučiť žiakov piatich rôznych tried Pytagorovu vetu...

Potom si ešte môžeme predstaviť, že sme v bani a dostaneme za úlohu nakopať či narúbať pár fúrikov uhlia, alebo by ste boli so skupinou chlapov na poli a mali by ste vykopať tristo metrov dlhý, meter hlboký a päťdesiat centimetrov široký výkop na položenie vodovodného potrubia...

A teraz si skúste odpovedať, ktorú z týchto prác by ste zvládli a dokázali ju vykonať a ktorú považujete za ťažkú. Prečo navodzujeme túto tému? V diskusiách na internete, ale aj bežne medzi ľuďmi sa nájde veľa diskutérov, ktorí hovoria – neviete, čo je to ťažká robota. Chodíte do bane, k sústruhu, na železniciu, na pole či k vysokej peci, aby ste videli, čo je to ťažká robota! Aká je teda ťažká práca? Aká je dnes? Je naozaj iba fyzická práca ťažkou prácou? Pred nejakými dvadsiatimi piatimi rokmi to tak bolo ideologicky definované. Vláda robotníkov a roľníkov bola považovaná za najdôležitejšiu, najvýznamnejšiu, jedínú, ktorá prináša ovocie a výsledky potrebné na rozvoj socialistickej spoločnosti. Je naozaj iba fyzická práca tou, ktorá dokáže totálne „vyštváť“ sily človeka?

Baníkom, murárom, montérom sa v minulosti z donútenia a za trest musel stať nejeđen intelektuál a faktom je, že aj mnohí dnešní špičkoví lekári, učiteľia či výskumníci sú schopní chytiť sa lopaty a krompáča. Ale lekárom, učiteľom, informatikom sa robotník stane iba vo výnimočnom prípade. V ľudskej spoločnosti totiž platí, že každá práca je dôležitá, ale nie každú dokáže vykonávať hoci kto. Spoločnosť je postavená na tom, že realizovať špičkové výkony dostávajú do rúk iba špičkoví odborníci s vynikajúcim vzdelaním a skúsenosťami. Lebo – dali by ste sa operovať baníkoví alebo učiť svoje deti drevo-rubačovi, či robiť výskum kopáčoví kanálov?

Práca sa zvyčajne na všetkých možných pozíciách vykonáva mozgom i rukami. Sú však typy prác, kde prevláda fyzická námaha, a práce s prevahou duševného úsilia. Za prácu sa dokonca považuje aj učenie sa detí či dospelých. Odborníci hovoria, že poctivú prácu žiaka v škole možno prirovnať k stredne ťažkej až ťažkej fyzickej práci dospelého človeka. A to môže niekto povedať – však žiak iba sedí v škole... Duševná práca má dnes úplne inú dimenziu, a mnohí, ktorí ju ešte neskúsili či nemajú k nej blízko, ju považujú za niečo jednoduché, ba až za ničnerobenie. Zatiaľ sa však Nobe-love ceny dávajú práve za mimoriad-

(pokračovanie na strane 3)

V mene ministra školstva konferenciu otvoril Mgr. Zdenko Krajčír, generálny riaditeľ sekcie regionálneho školstva Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Foto Ľubomír PAJTINKA

Diskusia o hodnotení kvality vzdelávania

Bratislava bola minulý týždeň miestom, kde sa počas troch dní konala konferencia Hodnotenie kvality vzdelávania – súčasný stav a perspektívy. Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) ako hlavný organizátor na nej prezentoval a hodnotil výsledky svojho národného projektu. Ambíciou organizátora konferencie bolo vytvoriť priestor aj na vzájomnú výmenu informácií a skúseností v oblasti hodnotenia výsledkov vzdelávania a hodnotenia kvality vzdelávania na Slovensku a v zahraničí a otvoriť možnosti vzájomnej spolupráce medzi domácimi a zahraničnými odborníkmi.

Konferencia je jedným z výstupov trojročného národného projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách SR* v kontexte obsahovej reformy vzdelávania spolufinancovaného z prostriedkov EÚ v rámci operačného programu Vzdelávanie, ktorý sa realizuje od marca 2010 do novembra 2013.

Hlavnými témami konferencie, nad ktorou prevzal záštitu minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič, boli metodológia, nástroje a výsledky

meraní vedomostí a zručností žiakov základných škôl (ZŠ) a stredných škôl (SŠ) na národnej úrovni na Slovensku a v zahraničí; výsledky medzinárodných štúdií v oblasti vzdelávania na Slovensku; indikátory a hodnotenie kvality vzdelávania na Slovensku a v zahraničí.

Súčasťou konferencie boli aj analýzy medzinárodných štúdií i odporúčania na skvalitňovanie vyučovania na ZŠ a SŠ.

„Rozhodli sme sa vytvoriť širší priestor, v ktorom budeme tematizovať rôzne as-

pekty a uhly prístupov k odbornému vnímaniu problematiky hodnotenia kvality vzdelávania na základných a stredných školách. Oslovili sme aj renomované výskumné a vzdelávacie inštitúcie v zahraničí, kde má najmä externá evalvácia bohatú tradíciu,“ povedala riaditeľka NÚCEM Romana Kanovská a dodala, že popri významných odborníkoch z Holandska, zo Švédska a z Veľkej Británie sa o skúsenosti podelili aj prednášatelia zo susedných kra-

(pokračovanie na strane 2)

Multimediálne vzdelávacie DVD pre učiteľov robotiky v gymnáziách

(I. časť)

Národný projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* pokračuje, ďalšie multimediálne vzdelávacie DVD je určené učiteľom robotiky v gymnáziách. Podklady k scenáru vyučovacej hodiny na tému *Svetelný a dotykový senzor* spracoval a ukázkovú vyučovaciu hodinu viedol Mgr. Jaroslav Výboštok z Gymnázia Jura Hronca v Bratislave. Porozprávali sme sa s ním o náročnosti prípravy a samotného nakrúcania vyučovacej hodiny, ako aj o využiteľnosti tejto učebnej pomôcky v školách.

Pán Výboštok, vzdelávacie DVD je nielen učebnou pomôckou, ale aj zaujímavou inšpiráciou, učiteľia môžu rôznym spôsobom využívať stavebnice, s ktorými pracujete v rámci ukázkovej hodiny.

Áno, vzdelávacie DVD ukáže každému učiteľovi, čo všetko je možné s daným robotom vykonávať, preto sme zvolili zhrnújúcu tému *Svetelný a dotykový senzor*. Spolu so žiakmi vidíme, že s robotom sa dá manipulovať ako s autíčkom na diaľkové ovládanie, rovnako si zopakujeme, čo možno vykonať s robotom vďaka svetelnému senzoru. Vzdelávacie DVD môže pomôcť učiteľom aj pri prekonávaní počiatočných obáv, ako zvládnuť vyučovaciu hodinu pri takej náročnej, v našom prípade komplexnej téme. Aj keď máme k dispozícii stavebnice, hodina je vedená v zmysle dosiahnutia stanovených cieľov vyučovacej hodiny, a to správneho naprogramovania robota.

Naznačujete, že aj programovanie robota môže byť zábavou vďaka tomu, že učiteľ má k dispozícii stavebnice a vaše DVD s ukázkovou hodinou?

Presne tak, pre mojich žiakov bola hodina s takýmto výkladom, zadaním úlohy a skladaním robota pomocou stavebníc zaujímavou a pútavou vyučovacou hodinou. Po následnom spoločnom pozretí si natočeného videa boli prekvapení, ako sústredene a ticho sme spolu na hodine pracovali. Samozrejme, že tento fakt môžeme pripísať tomu, že na ukázkovej hodine boli kamery, ale pri danej činnosti nám 45-minútová vyučovacia hodina uplynula veľmi rýchlo.

Vy sa vo vašej škole venujete vyučovaciemu predmetu robotika v rámci školského roka iba 2 mesiace, ale sú aj školy, kde žiaci programujú roboty aj v rámci krúžkov po celý rok. Ukázková hodina na DVD s videom teda pomôže nielen gymnáziám...

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Európska únia

Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ. Kód ITMS: 26110130085

Daňové minimum pre učiteľov

Strany 4 – 6

Slovenský učiteľ, ktorého diela študuje celá Európa

JUDr. Vojtech Zamarovský

Strana 7

Dajme školstvu jeho spoločenský význam

Rozhovor s prof. PhDr. Erichom Petlákom, CSc., rektorom Dubnického technologického inštitútu

Strany 9 – 11

Odpočít plnenia programu Milénium

Dokument (1. časť)

Strany 25 – 32

ANKETA

Čo zmeníte vo svojej práci v novom školskom roku?

Mgr. Miroslav Mahdal, riaditeľ Základnej školy s materskou školou v Liptovskom Jáne:

„Aby jednotlivci aj organizácia dokázali prežiť, musia neustále reagovať na okolnosti a udalosti z bezprostredného aj širšieho prostredia. Zmena je v škole dôležitá. Žiakov sa snažíme „zmeniť“, aby prešli od jednej úrovne vedomostí k vyššej. Aby zmenili v pozitívnom zmysle svoj pohľad na svet a život. V prípade nás – učiteľov, školy, výchovno-vzdelávacieho procesu – tiež platí jeden (takmer) prírodný zákon. Všetko, čo sa nerozvíja, nerastie, na čom nepracujeme, stagnuje, neskôr upadá, stráca sa, rozkladá. Stagnácia totiž nie je trvalý stav. Je buď prechodom k úpadku, alebo odrazovým mostíkom k rozvoju. Ak sa zmena týka práve nás – či sa ju pokúsime zaviesť, alebo ňou reagujeme na okolnosti – vyrovnávame sa s ňou neraz veľmi ťažko. Môže byť rušivá, hrozivá i nepríjemne nepredvídateľná. Ľudia sa jej bránia. A riaditeľom, už aj tak dosť zaťaženým bežnými povinnosťami, sa môže pod vplyvom zmeny ich pracovná záťaž zdvojnásobiť. V tejto škole som novým riaditeľom, je to môj druhý školský rok v nej. Ako nevyhnutné vidím zmeny vo viacerých oblastiach.

Celkový systém školstva asi rýchlo nezmeníme. Ale môžem na svojej úrovni posunúť niektoré riešenia, po ktorých volajú experti, úradníci či učitelia. Že žiak potrebuje okrem vedomostí najmä posun v myslení – k aktívnemu a tvorivému postoju k životu, k prevzatíu zodpovednosti za to, čo v živote očakáva. Presné praktické kroky asi nenačrtnem. Ale som presvedčený, že ak budeme mať my učitelia našej školy jasno v prioritách a hodnotách, každý si spôsob, ako ich preniesť na žiakov, nájde. Nevyhnutné bude určiť si v škole hodnoty, na ktorých sa vieme dohodnúť a budú nás reprezentovať. Za takú hodnotu považujem integritu osobnosti, súlad myslenia slov a činov („Vodu káže a vodu, nie víno!, aj pije.“).

Učiteľ žije to, čo učí. Odovzdáva svoje správne nastavenia. Potom aj žiaci nebudú rozlišovať medzi tým, čo treba povedať na hodine a čo si skutočne myslia. Ak učiteľ ukáže, že jeho názory sa môžu vyvíjať, budú sa formovať aj názory žiakov. K efektívnej komunikácii so žiakmi môžeme prejsť, ak budeme ako učitelia skutoční, pravdiví, transparentní. Za ďalšiu zásadnú hodnotu považujem jednotu. Aj my učitelia sme rôzne osobnosti. Pod jednotou chápem, že navzájom rešpektujeme svoje odlišnosti (v temperamente, charaktere, správani, názoroch), ale vieme dať bokom rozdielnosti pri dosahovaní spoločného cieľa.

Trefou z kľúčových hodnôt je podľa mňa cieľavedomosť. Zmena bude pre nás v tom, a to sa budem snažiť uskutočniť v najbližšom období, že sa pokúsime nájsť a sformovať spoločný cieľ. Tak, že budeme navzájom komunikovať svoje ciele vo výchovno-vzdelávacom procese, v spôsobe, ako formovať žiakov a seba. Spoločný cieľ bude obsahovať ciele jednotlivých učiteľov a zároveň ich presahovať tak, aby nás to spolu ťahalo stále viac dopredu. Reálnou zmenou v mojej práci je už prechod z málotriedky do plnoorganizovanej školy so škôlkou, v ktorej chcem presadiť zabudovanie konkrétnych zmysluplných hodnôt v živote učiteľa – integritu osobnosti, jednotu kolektívu a cieľavedomosť. No nejde len o abstraktné pojmy. Už sme začali meniť prostredie, v ktorom sa žiaci učia. Cez prázdniny sme prerobili dva ka-

(pokračovanie na strane 3)

„Smart projekt“ podporí aj bystrých žiakov a študentov

SPOLUPRÁCA

Rozvoj spoločného systému odborného vzdelávania pre Slovensko a Rakúsko je jedným z cieľov medzinárodného projektu *SmartNet*. Investovať sa bude do najmúdrejších hláv a najšikovnejších rúk. Projekt *SmartNet* je financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja prostredníctvom Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko.

Za Slovenskú republiku je partnerom projektu Centrum vedecko-technických informácií (CVTI) SR a ABC – Academic Business Cluster pri Ekonomickej univerzite v Bratislave.

Jednou z aktivít projektu je podpora vzdelávania v rámci prihraničných regiónov Rakúska a Slovenska a jeho prepojenie s priemyslom a obchodom. Prakticky to znamená, že vzdelávacie programy

budú reagovať svojím obsahom na aktuálne potreby firiem.

„Koncept duálneho vzdelávania sa pripravuje v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a so Štátnym inštitútom odborného vzdelávania,“ konkretizuje Ľubomír Bilský z CVTI SR.

Ďalšou formou podpory vzdelávania cez projekt je podľa Bilského aj letná akadémia pre rakúskych a slovenských študentov končiacich ročníkov stredných škôl a vysokých škôl. Šanca stať sa jej súčasťou patrí len tým najšikovnejším.

Okrem toho, že *SmartNet* pomáha touto formou mladým ľuďom, zahŕňa vo svojich aktivitách aj prípravu vzdelávania odborných pracovníkov nad 45 rokov. Tí sú rizikovou skupinou pri hľadaní zamestnania a odborné vzdelávanie sa pre nich môže stať príležitosťou na ďalší profesijný rast.

K plánovaným aktivitám patrí tiež eLearning zameraný na sociálnu politiku podnikov a zmapovanie najlepších príkladov motivácie zamestnancov na zotrvanie a uplatnenie sa v regióne.

Ďalšie pracovné balíky projektu *SmartNet* sa týkajú napríklad zdieľania informácií prostredníctvom spoločnej komunikačnej platformy SPOLUNET. Na jej základe sa intenzívnejšie rozšíria poznatky a znalosti, ktoré majú potenciál rozvíjať obchodnú, technologickú a výskumnú spoluprácu firiem a výskumných inštitúcií.

Takzvané „smartlabs“ poskytnú priestor na inovácie v oblasti efektívneho využívania materiálov v regiónoch zapojených do projektu. Virtuálne laboratória majú priniesť inovatívne myšlienky v rámci ťažiskových tém, ako RTM technológie, obalové technológie potravín, Al-Mg pevné materiály a spájacie technológie, izotopová analýza v potravinárstve, materiálová efektívnosť.

Do projektu sa celkovo investovalo viac ako milión eur a jeho ukončenie je plánované na máj 2014. Projekt sa realizuje od marca 2012.

Viac informácií je možné nájsť na oficiálnej stránke „smart“ projektu.

Mgr. Eva VAŠKOVÁ

Sekundovali najsilnejším mužom sveta

GYMNAZISTI V KOŠICIACH

Športové gymnázium v Košiciach bolo jedným zo spoluorganizátorov špičkovej svetovej súťaže Liga majstrov Strongman, ktorá sa konala začiatkom septembra. Je to súťaž v najnáročnejšom silovom športe na svete.

Najsilnejší muži sveta predvádzali pred žiakmi, ale aj ostatnými divákmi priam neuveriteľné silácke kúsky – dvíhanie betónových gúľ, ťahanie kamióna, nosenie betónových kufrov, dvíhanie ťažkej kladky, pričom siahli naozaj až na dno svojich fyzických aj psychických síl. Zahanbiť

sa však nedali ani žiaci nášho gymnázia, ktorí ukázali talent v rôznych športových disciplínach. Zdravie a špičkové športové výkony sú dobrou motiváciou aj pre deti a mládež – je totiž mimoriadne dôležité, aby sa pravidelne venovali športu a zdravému životnému štýlu.

Veľmi zaujímavé a pre žiakov nášho gymnázia aj inšpiratívne podujatie však nebolo len ukážkou sily, ale aj ľudskosti. Časť finančných prostriedkov zo súťaže totiž poputuje v duchu hesla „Siláci pomáhajú deťom“ organizácii UNICEF na podporu jej projektov. Sprievodnou akciou Ligy majstrov Strongman bola súťaž detských silákov, v rámci ktorej si mohli vyskúšať svoje športové vlohy malé deti. Bola to krásna bodka za prázdninami našich žiakov-športovcov.

PhDr. Gabriela JAŠKOVÁ, CSc.
Foto Mgr. Jana KORDIAKOVÁ

Diskusia o tom, ako hodnotiť...

(dokončenie zo strany 1)

jín Česka, Poľska a Maďarska, s ktorými si je Slovensko blízke tak z hľadiska sociokultúrneho, historického, ako aj z hľadiska riešenia problémov v školstve.

Kvalita vzdelávania a jej hodnotenie je zásadnou a prioritnou témou v rezorte školstva, a to tak na úrovni vysokého, ako aj regionálneho školstva. „Zmysluplné a efektívne nastavené rámce aktualizovaného obsahu vzdelávania sú východiskom na kvalitné vyučovanie a výchovu žiakov. Rovnako mimoriadne dôležité je zodpovedne nastaviť odborné kritériá na hodnotenie kvality vzdelávania na našich zá-

kladných a stredných školách a zároveň aj nasmerovať ich sebahodnotiace procesy na rast kvality škôl a vzdelanostnej úrovne našich žiakov,“ zdôraznil v príhovore v mene ministra školstva Dušana Čaploviča generálny riaditeľ sekcie regionálneho školstva ministerstva školstva Zdenko Krajčír.

NÚCEM sa v národnom projekte *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* zamerával na inováciu systému národných meraní s cieľom hodnotiť kvalitu a monitorovať vývoj vzdelávania v ZŠ a SŠ, čo

umožní hodnotiť kvalitu a monitorovať vývoj vzdelávania v ZŠ a SŠ z pohľadu potrieb vedomostnej spoločnosti a trhu práce. Zároveň tak bude možné ovplyvňovať účinnosť reformných zámerov a strategických rozhodnutí v oblasti vzdelávacej politiky. Súčasne má projekt za cieľ analyzovať stav a potreby vzdelávania na Slovensku z pohľadu medzinárodných štúdií v oblasti kľúčových kompetencií a budovať potenciál pedagógov, monitorovať vzdelávacie výsledky vlastnej školy s ohľadom na školský vzdelávaci program. K témam konferencie a niektorým vystúpeniam sa na stránkach našich novín vrátime. (mgl)

O ČOM PÍŠU

Zvesti MŠVVaŠ SR a MK SR

- Smernica o centrálnom registri študentov
- Príkaz ministra, ktorým sa rušia vnútorné akty riadenia
- Výnos Ministerstva kultúry Slovenskej republiky o podrobnostiach o účele poskytnutia dotácie, vzore žiadosti, popisu projektu a celkového rozpočtu projektu a ďalších podrobnostiach o náležitostiach žiadosti

KONFERENCIA

Pre slovenčinárov

V dňoch 3. – 4. októbra 2013 sa v priestoroch Mestského úradu v Žiline na Námestí obetí komunizmu uskutoční konferencia Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny (SAUS). Konferencia je zameraná na aktuálne problémy vyučovania slovenského jazyka a literatúry. V programe budú aj témy, ako piliere revízie štátneho vzdelávacieho programu, pripomienky k nej, maturita a Testovanie 9, najnovšie poznatky z jazyka a komunikácie, literatúry. Konferencia sa začína 3. októbra o 9.15 hod.

PhDr. Ján PAPUGA, PhD.,
predseda Rady SAUS

UČITELSKÉ NOVINY

Dvojtyždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com

Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com

Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo.pomichal@chello.sk

Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Šukup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciam.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné stylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo. Zadané do tlače 3. 10. 2013.

EV 2461/08

Trívium na moderných základných školách

ASFEU

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Čítanie, písanie a počítanie, ktoré boli ako tri učebné predmety v stredoveku známe pod pojmom trívium, patria aj dnes k pilierom školského vzdelávania. S tým rozdielom, že iba ich samotné „ovládanie“ nestačí. Kontrolným mechanizmom je už niekoľko rokov opakované sledovanie najmä čitateľskej gramotnosti žiakov. Nejde len o techniku či rýchlosť a plynulosť čítania, ale gramotnosť ako komplexný súbor vytvára dôležitý predpoklad na zvládnutie ostatných vyučovacích predmetov či na rozvoj celoživotného vzdelávania. Podľa výsledkov viacerých testov majú slovenskí žiaci v čitateľskej gramotnosti značné rezervy. Mnohé školy tento fakt neprehliadajú, práve naopak. Súčasťou edukačného procesu je zavádzanie moderných a interaktívnych aktivít, ktoré sú zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Príkladom sú základné školy, ktoré získali nenávratný finančný príspevok v rámci podpory z Európskeho sociálneho fondu cez operačný program Vzdelávanie.

Čítaj, pochop a použij!

Základná škola na Malokarpatskom námestí v Bratislave získala na projekt, ktorý realizovala v rokoch 2010 – 2012, nenávratný finančný príspevok vo výške 82-tisíc eur. Jeho cieľom bolo zlepšiť u žiakov čítanie s porozumením (pre všetky ročníky) a komunikatívne zručnosti v anglickom

jazyku prostredníctvom dramatizácie rozprávok, dialógov a využitia interaktívnej tabule. Na prvom stupni pripravili pedagógovia pre žiakov jednotlivých ročníkov tematické bloky, v ktorých boli prepojené základné predmety (slovenský jazyk, matematika, prírodoveda, vlastiveda) s výchovami (najmä hudobnou a výtvarnou). Ich cieľom bolo zaujímavou formou striedania činností žiakov pracovať s textom na rôznej úrovni a získané poznatky a informácie premietnuť do praktickej činnosti. V 5. až 9. ročníku bolo čítanie s porozumením rozvíjané pomocou blokového a projektového vyučovania. Hodiny boli motivované pripravenou prezentáciou, ktorá zahŕňala teoretické poznatky z danej oblasti, zaujímavosti a úlohy na riešenie či samostatnú prácu. V oblasti práce s textom bolo kľúčové vyhľadávanie informácií, vyvodzovanie vzájomných vzťahov medzi nimi, hľadanie podstatných údajov a následná práca s nimi (premietnutie

poznatkov do vytvárania tabuliek, grafov, zakresľovania do máp a pod.).

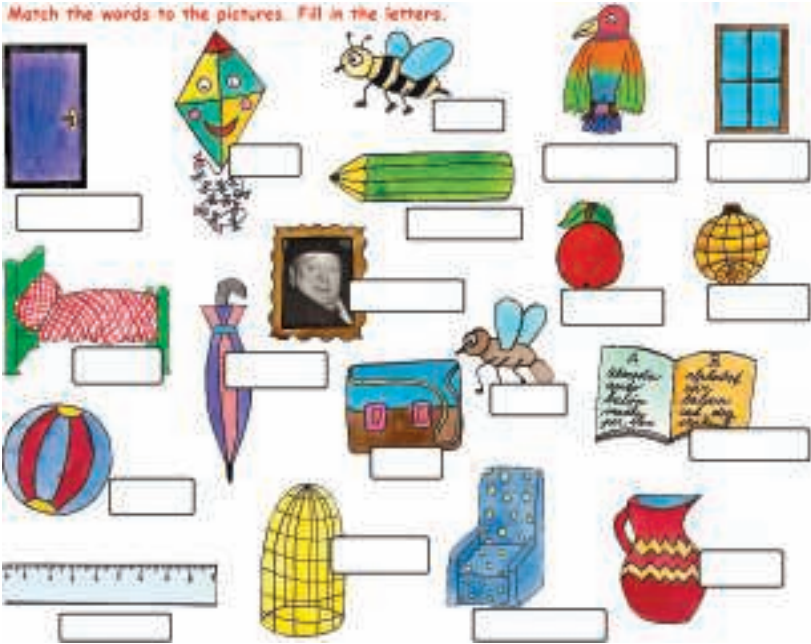
Sociálna inklúzia žiakov prostredníctvom skvalitnenia vzdelávania

Na zvýšenie vzdelanostnej úrovne a rozvoj čitateľskej gramotnosti sa zamerala aj Základná škola s materskou školou v Spišskom Hrhove. Na projekt, ktorý re-

alizuje od roku 2012, získala nenávratný finančný príspevok vo výške 219-tisíc eur. Prvá aktivita bola zameraná na tvorbu nových učebných materiálov a zmenu metód a foriem výučby s cieľom dosiahnuť rozvoj čitateľských zručností žiakov, a to aj v anglickom jazyku. Predmetom druhej aktivity je inovácia vybraných predmetov implementáciou informačno-komunikačných technológií (IKT) do vyučovacieho procesu a tiež tvorbou interaktívnych cvi-

Otvorená hodina.

Nový pracovný list na anglický jazyk pre 3. ročník.

čení a spracovaním videonahrávok, ktoré podporia digitálne zručnosti žiakov pri práci s nimi. Posledná aktivita je zameraná na realizáciu školení potrebných na dosiahnutie inovácie vyučovacieho procesu na základnej škole. Projekt má prispieť aj k zvýšenému využívaniu IKT, ktoré rozšíria digitálne vedomosti žiakov a sú nevyhnutné na lepšiu uplatniteľnosť na trhu práce; očakáva sa zmenený prístup žiakov z pasívneho učenia sa na aktívne prostredníctvom zážitkového vyučovania. Aktivity majú prispieť aj k zlepšeniu materiálneho vybavenia školy modernými didaktickými prostriedkami. Všetky nové učebné texty a pomôcky sa budú na vyučovaní používať aj po ukončení projektu.

Odbor informovania a publicity Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ

Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice

SÚŤAŽ

Školské knižnice sa opäť môžu zapojiť do súťaže o najzaujímavejšie podujatie, ak k Medzinárodnému dňu školských knižníc, ktorý pripadá na 28. október, zorganizujú podujatie a zábavnou formou podpora vzťah žiakov ku knihe, k školskej knižnici a čítaniu. V poradí už 9. ročník súťaže vyhlásila Slovenská pedagogická knižnica (SPGK). Podmienkou zapojenia sa do súťaže je zaslanie stručného popisu podujatia v rozsahu 3 – 5 strán poštou najneskôr do 6. novembra 2013 na adresu SPGK, Hálova 6, 851 01 Bratislava 5, spolu s povinnými údajmi (viac na webovom sídle

SPGK). Tohtoročná téma Medzinárodného dňa školských knižníc je *Školské knižnice: Brána do života*. Odborná porota bude hodnotiť súlad aktivity s témou súťaže, jej originalitu a vtipnosť, ako aj úroveň popisu podujatia z formálnej stránky. Výsledky súťaže budú zverejnené 30. novembra 2013 na webovom sídle SPGK. Ocenené školské knižnice získajú spolu 3 000 eur na nákup kníh podľa vlastného výberu do svojich fondov. Medzinárodný deň školských knižníc prvý raz vyhlásila Blanche Woolls, prezidentka Medzinárodnej asociácie školského knihovníctva, roku 1999. Odvtedy sa tento deň pripomína každoročne vo štvrtý októbrový pondelok.

(mi), ilustračné foto stock.xchng

Multimediálne vzdelávacie DVD pre učiteľov...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

Presne tak, a potom sú aj školy, ktoré učia žiakov stavať vlastné roboty bez návodu v našej stavebnici. Programujú už aj komplikovanejšie roboty, a to v náročnom programovacom jazyku, a so svojimi šikovnými robotmi chodia na súťaže.

Aký programovací jazyk ste používali vy, prípadne s akým sa stretnú v rámci robotiky študenti na gymnáziách? My sme aj v rámci ukážkovej hodiny používali programovací jazyk, ktorý je zaujímavý tým, že je ikonografický, čiže žiaci nepíšu

program v zmysle príkazov oddelených bodkočiarkou alebo bodkou, ale vytvárajú program jednoduchým ťahaním ikoniek. Ikony sú v našom prípade príkazmi, ktoré sú zodpovedné za daný program. Program potom nahráme do robota. Daným programovacím jazykom sa vyhneme bežným problémom, ktoré sa pri vyučovaní programovania vyskytujú, mám na mysli napríklad zabudnuté čiarky, bodkočiarky... Vďaka ikonografickému počítačovému jazyku môžu našu ukážkovú vyučovaciu hodinu na DVD využiť aj učitelia v základných školách. A ak by sa niekomu zdalo, že tento jazyk posky-

tuje príliš málo možností, môžeme povedať, že roboty, ktoré zo stavebníc zložíme, sú programovateľné aj v iných jazykoch, podobne ako profesionálne roboty.

Svojim žiakom ste pomohli zvládnuť úlohu v rámci ukážkovej hodiny tak, že ste im pripravili čiarové kódy. Aj tu sa môžu mnohí učitelia inšpirovať predchádzajúcou prípravou na vyučovaciu hodinu, ktorá následne pomôže žiakom zvládnuť samotné programovanie.

Ak sa bavíme o čiarovom kóde, sú tam rôzne variácie úlohy, konkrétne tento čia-

rový kód má čiary rôznej hrúbky a podľa nich sa môžu zistiť rôzne iné údaje, napríklad, ktorá čiara v poradí je najhrubšia a podobne. Tým možno zabezpečiť, že dotykovým senzorom zadáme robotovi príkaz – „choď iba po tretiu čiaru!“ – a on si ich následne spočítava a po tretej čiare sa zastaví. Obmeny sú tu rôzne.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ, manažérka publicity národného projektu

(Programovaniu robotov sa budeme venovať aj v ďalšom vydaní Učiteľských novín.)

ANKETA

(dokončenie zo strany 2)

binety na jednu učebňu, zrekonštruovali svojpomocne vchod do budovy školy – položili novú betónovú dlažbu, zaviedli nové zvonenie piesňami prostredníctvom školského rozhlasu. Na zvýšenie bezpečnosti sme v škole nainštalovali audiovrátnika. Na zlepšenie imidžu sme dali nový dizajn webovému sídlu školy. A žiakov tiež čoskoro potešíme novými farebnými šatňami s plechovými uzamykateľnými skrinkami. Zmeny sú zakomponované do školských dokumentov – inovovali sme školský vzdelávací program, školský poriadok, vyvolili pracovný a organizačný poriadok. V tomto školskom roku spúšťame vlastný projekt na podporu čítania a písania dikťátov na prvom stupni a radi by sme sa ako škola začlenili do elitného klubu škôl Pallas Athena.“

Milan SOUKUP, foto autor

OZNAM

Jazykári a literáti – môžete publikovať v novom časopise

Štátny pedagogický ústav v súčasnosti pripravuje na vydanie prvé číslo časopisu Jazyk a literatúra. Časopis ponúka priestor na publikovanie článkov a štúdií domácim a zahraničným odborníkom, ale aj učiteľom zameraným na problematiku vyučovania jazykov (materinské, vyučovacie a cudzie) a literatúry na všetkých stupňoch vzdelávania a s tým súvisiacu reflexiu výsledkov výskumu v danej oblasti. Všetky potrebné informácie nájdete od 1. októbra 2013 na stránke Štátneho pedagogického ústavu. Redakcia sa teší na vaše články. (do)

KRÁTKO

Hovorme o jedle

Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora (SPPK) vyvíja aktivity na zlepšenie informovanosti detí, mládeže a učiteľov o potravinách a dobrých stravovacích návykoch. V čase od 14. do 18. októbra 2013 sa na Slovensku uskutoční týždeň aktivít Hovorme o jedle. Úlohou žiakov a učiteľov bude vymyslieť a realizovať rôzne aktivity na dané témy. Následne o nich pripravia vlastný súťažný príspevok. Hodnotiť sa bude kreativita a inovatívne zachytenie problematiky. Zapojené školy budú hrať o poukazy na nákup vecných cien podľa vlastného výberu, ktoré budú slúžiť škole na vzdelávanie o potravinách a výžive. K ďalším aktivitám v týždni Hovorme o jedle budú patriť odborné exkurzie Cesta za jedlom a Cesta za chlebom. Viac informácií nájdete na stránke SPPK a príbuzných stránkach v časti Hovorme o jedle. (lupa)

Čo je ťažká...

(dokončenie zo strany 1)

ne a špičkové intelektuálne výkony – za medicínu, fyziku, literatúru... Ešte som nepočula, żeby niekto dostal mimoriadnu cenu za kopanie či rúbanie rudy alebo zeminy. V rodinách, ale aj v školách by sme mali s deťmi o tejto téme hovoriť viac a častejšie. Je dôležité, aby si už dorastajúca generácia dokázala uvedomiť dimenziu výkonov človeka. Aby dokázala pochopiť, že práca nie je iba práca s lopatou a krompáčom, ale ľudský pokrok a napredovanie je založené predovšetkým na výsledkoch činnosti mozgu, ktorý dáva pokyny rukám či nohám. Ale aj vlastnému intelektu.

Mgr. Zuzana BALÁŽOVÁ, Bratislava

Základný zdroj verejných rozpočtov v každej trhovej ekonomike predstavujú dane

DAŇOVÉ MINIMUM PRE UČITEĽOV

Dane sú popri zdraví, nezamestnanosti, pive, sexe, hokeji a futbale najdiskutovanejšou témou aj na Slovensku. Aby im občan, daňový poplatník a volič v jednej osobe, čo najlepšie rozumel – mal by ho to niekto naučiť. Súvisí to aj s celkovo nízkou finančnou gramotnosťou v SR, lebo dane sú subsystémom verejných financií. Preto považujeme za vhodné a pragmatické predstaviť nasledujúci príspevok k daňovej problematike – aby aj učitelia-neekonómovia mali v daniach jasnejšie a dokázali daňovú múdrosť obozretne odovzdávať i svojim žiakom a študentom.

DAŇOVÁ MINIŠKOLA I. Daňový systém a spravodlivosť

Na zdaňovanie a robotu ľudia nadávajú. Vraj toho, kto vymyslel robotu a dane, treba za jednu nohu do prievanu... Keďže však dane sú nutnou súčasťou každej trhovej ekonomiky, stojí za to niečo sa o nich radšej naučiť, lebo zničiť ich nedokážeme.

Aj preto vznikol tento miniseriál, ktorého prvá časť má za cieľ vysvetliť základné požiadavky na dobrý daňový systém a zaujať stanovisko k spravodlivosti zdanenia.

Protirečenie daní

Daňový systém každého štátu skrýva v sebe množstvo protirečení a zvyčajne je kompromisom a kombináciou medzi systémovým riešením a nesystémovými prvkami linkovanými politikou práve vládnucej zostavy. Asi najosvedčenejším princípom v jeho projekcii zostáva fakt, že čím menej rôznych výnimiek a úľav daňový systém poskytuje a čím je jednoduchší počtom i obsahom daňových zákonov – tým je transparentnejší, t. j. kontrolovateľnejší nielen odborníkmi na dane, ale najmä verejnou mienkou a podnikateľskou obcou, teda daňovými subjektmi. A tým lepšie je sledovateľná a rozlíšiteľná daňová disciplína, smerujúca k plateniu daní, alebo nedisciplína, predstavujúca neplatenie daní.

Dominuje stabilita daní

Za najväčší prvok v daňovej sústave však považujeme jeho **stabilitu**, teda to, aby sa daňové zákony nemenili do roka aj pätnásťkrát. Prečo? Minimálne z dvoch dôvodov:

- starý čínsky mudrc pred tisícročiami povedal, že platí: Čím viac v štáte zákonov, tým viac zlodejov,
- meniť pravidlá hry počas zápasu (t. j. meniť daňové zákony počas určitej stratégie vlády a následne ministrie podniku, ktoré z nej odvinuli) nie je zásadou spravodlivého štýlu korektnej fair play hry.

Staré daňové kánony

Pretože súčasná moderná teória vychádza najmä z učenia Adama Smitha, pripomeňme si jeho názor na zdaňovanie, ktorý formuloval v štyroch hlavných bodoch už pred viac ako 200 rokmi:

1. **Spravodlivosť.** V každom štáte by mal poddaný prispievať na výdaje a správu štátu tak, aby to čo najlepšie zodpovedalo jeho možnostiam (t. j. úmerne príjmu/dôchodku, ktorý pod ochranou štátu poberá).
2. **Určitosť a transparentnosť.** Daň, ktorú má každý jednotlivec platiť, by mala byť stanovená presne, a nie ľubovoľne! Lehota splatnosti, spôsob platenia a suma, ktorú má zaplatiť, to všetko by malo byť poplatníkovi a komukoľvek

inému absolútne jasné (a propos: je vám jasná daňová sústava v SR?).

3. **Pochopenie.** Každá daň by sa mala vyberať vtedy a takým spôsobom, aby sa to poplatníkovi čo najviac hodilo – napríklad po zbere úrody (priama daň), t. j. keď má poplatník po predaji úrody peniaze, alebo pri luxusnom tovare nech je daň v jeho cene (nepriama daň).
4. **Výstraha pred neefektívnosťou.** Každá daň by mala byť premyslená a prepracovaná tak, aby obyvatelia platili čo najmenej nad sumu, ktorú konkrétna daň skutočne prináša do štátnej pokladnice. K neefektívnosti daní dochádza vtedy, ak dane sú alebo zle naprojektované, alebo zle investované (mrhá sa nimi), alebo je zlá administratíva (veľa úradníkov, šikanácia), alebo dane odradzujú od podnikania. To všetko evokuje daňové úniky.

A ako z tohto ponaučenia urobiť záver pre seba, milý daňový poplatník? Jednou z alternatív je hádam aj idea typu: „Starajte sa o veci verejné – keď už platím dane, chcem vidieť, čo za ne. Keďže je to ťažké, naučím sa produkovať svoje dane vždy na hrane!“

Zásady a princípy zdaňovania

Je veľa prístupov pri zdaňovaní, minimálne však tieto:

- spravodlivosť, proporcionalita,
- neutralnosť,
- vylúčenie duplicity zdanenia,
- jednoduchosť a jednoznačnosť (zrozumiteľnosť),
- účinnosť.

Za dva **hlavné princípy zdanenia** možno právom považovať **efektívnosť a spravodlivosť**. **Princíp efektívnosti** spočíva v tom, že náklady na daňový systém majú byť čo najnižšie. Pre **princíp spravodlivosti** je veľa definícií a prístupov. Dominuje ten, ktorý hovorí, že daň je spravodlivá, ak rešpektuje najmä dve hľadiská – princíp prospechu (úžitku, ekvivalencie) a princíp platobnej schopnosti (tzv. bernej spôsobilosti – od toho aj názov „berný úrad“ v minulosti, namiesto súčasného „daňového úradu“ v SR).

Spravodlivosť daní v dvoch dimenziách

Ako ekonomická teória vníma spravodlivosť daní? Rešpektuje dva spomínané nosné princípy:

1. **Princíp prospechu.** Dane sú spravodlivé vtedy, keď daňový poplatník (nie daniar!) nimi „utrpí“ ujmu zodpovedajúcu úžitku z verejných statkov, ktorých poskytovanie je umožnené daňami (príjmami z daní). Je veľký problém zachovať tento princíp vždy v systéme, lebo existuje rozpor medzi platením

daní u bohatších a u chudobnejších a rozpor medzi potrebou úžitkov z verejných statkov – ktorých čerpanie je iné u bohatších a iné u chudobnejších. Súčasne tento princíp spravodlivosti nie je možné zachovať pri všetkých druhoch daní.

2. **Princíp platobnej schopnosti.** Tento princíp hovorí, že daňovníci (daňoví poplatníci) by mali platiť dane podľa svojej platobnej kapacity, ktorá je dimenzovaná najmä pohľadom horizontálnej a vertikálnej spravodlivosti.

Rozdiel medzi vertikálnym a horizontálnym fair play

Horizontálna spravodlivosť požaduje, aby daňoví poplatníci, ktorí sú na tom rovnako (v horizontálnej výške), platili rovnakú daň. Je to polemicke východisko už vo výklade pojmu, lebo situácia je problémová (utopická) najmä v tom, že rešpektuje túto úvahu, teda že musíme dať rovnakú daň dvom rovnako schopným ľuďom, aj keď jeden z nich usilovne pracuje a má veľký dôchodok (a bohatstvo) na základe tvrdej práce, ale druhý napr. nepracuje, zato má však veľa voľného času a cíti sa rovnako dobre ako jeho usilovný spoluobčan. Je to spravodlivé?

Vertikálna spravodlivosť požaduje, aby ten, kto je na tom lepšie, platil aj vyššiu daň.

Pointa je v tom, že vláda, ktorá rozhoduje o daniach, nemá, bohužiaľ, informácie o tom, kto sa ako cíti, ale len o niektorých vonkajších znakoch tohto „čítania sa“. Zdaňuje preto príjmy (dôchodky), majetok a spotrebu – avšak nemôže zdaňovať voľný čas. Najčastejším atribútom platobnej schopnosti je príjem (dôchodok) – a progresívna daň z príjmov (dôchodkov) tak vlastne vyjadruje, že ľudia s vyšším príjmom (dôchodkom) majú vyššiu platobnú schopnosť.

Resumé

Večným antagonizmom evokujúcim stále búrlivú polemiku v paleta názorov na kvalitu daní v každom štáte je fakt, že čím je daňový systém efektívnejší, tým menej je spravodlivý, a naopak, čím je spravodlivejší, tým je menej efektívny!

DAŇOVÁ MINIŠKOLA II. Daň a daňová politika

Daň je povinná platba, ktorá je určená zákonom a musí sa platiť do verejných rozpočtov. Dane sa delia podľa viacerých kritérií a hľadísk. Najznámejšie je delenie na priame (dane z príjmov, majetkové dane) a nepriame dane (DPH, spotrebné dane). Z hľadiska daňového zaťaženia sa často spomínajú aj tzv. skryté dane, ktorými sú odvody do fondov. Na Slovensku je dnes kodifikovanie sústav daní priamo upravené len v článku 59 Ústavy SR, kde sa hovorí, že existujú dane štátne a miestne. A nepriamo v § 2 Daňového poriadku (zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní), kde je daň definovaná. Daňová politika je veľmi náročný súbor procesov, postupov a krokov, ktorých úlohou by malo byť získanie čo najviac dlhodobo stabilizovaných daňových príjmov do štátnych alebo verejných rozpočtov.

Podstatné pre život

Daňová politika, to je nekonečne dlhá téma a stále sa nekončiaci príbeh. Je ťažko zrozumiteľná pre podnikateľa i občana. Daňové subjekty o nej často diskutujú a nemajú ju rady. Aj preto považujem za vhodné a veľmi dobré snažiť sa zachovať si z daňovej politiky vedomostne len podstatu pre život – čo asi je efektívny daňový systém, čo je dobré daňové správanie sa štátu voči daňovému subjektu, aká je približne úloha privátneho a štátneho sektora v daňovej politike, ktoré daňové reformy majú šancu dlhodobo uspieť a ktoré sú len krátkodobým výkrikom do neznáma...

Ideálna daňová politika

Rozlišovať je nutné daňovú politiku v globálnom svete, daňovú politiku v EÚ a aj v rámci nej rozlišovať krajiny, ktoré sú neporovnateľné (geograficky, historicky a pod.) so Slovenskom (Francúzsko, Nemecko, Veľká Británia) a ktoré sú s ním porovnateľné (Írsko, Dánsko, Švédsko, Nórsko, Fínsko, Benelux, Česko, Maďarsko, Rakúsko, Švajčiarsko...). Rovnako je vhodné vnímať, že ideálnou daňovou politikou pre krajinu je nie absolútne kopírovanie niečoho (čo inde vo svete funguje), ale kombinácia externého a interného prvku, t. j. zohľadnenie moderných trendov vo svete a vhodný výber z nich pre krajinu a súčasne zapracovanie osobitných špecifik domácej krajiny podľa princípu a hesla „mysli globálne, konaj lokálne“.

Režiséri vývoja daní

Výkonne robí daňovú politiku v krajine zvyčajne ministerstvo financií a daňové orgány spolu s ostatnými správcami dane (colné orgány, obce a mestá). Obsahovo ju však režirujú vládne strany, ktoré sú pri moci po legitímnych voľbách v štáte. Daňová politika krajín zvyčajne nie je vedená záujmami väčšiny spoločnosti a ekonomickým racionom expertov, ale výlučne záujmami politickými priamo vládnucej zostavy v štáte a jej mecenášov, donorov, sponzorov, tútorov a ich ekonomickými potrebami smerovania krajiny a využitia (i zneužitia) štátneho systému verejných financií nielen na, ale aj na private záujmy. Podľa hesla „košela bližšie ako kabát“ a tiež podľa toho, že v trhovej ekonomike „o peniaze ide až v prvom rade“. **Existuje veľa definícií daňovej politiky**, pričom jednoduchá znie: Daňová politika je súčasťou (subsystémom) hospodárskej politiky vlády v štáte, ktorá sa orientuje na tvorbu a správu (realizáciu, kontrolu) všetkých daní v krajine (t. j. priamych i nepriamych), a to na celoštátnej, regionálnej alebo lokálnej úrovni (tzv. miestne dane, napr. daň z nehnuteľností pre obce a mestá).

Daňová kvóta – daňový mix

Jednou z typických deliacich čiar medzi daňovými politikami a daňovými sústavami krajín je metodika OECD, rešpektujúca rôznorodosť daňovej kvóty, teda jej štruktúry, ktorá sa nazýva aj daňový mix. V celkových daňových výnosoch (príjmoch) každého štátu sú hlavným zdrojom maximálne 2 – 3 dane, ostatné majú len doplnkový charakter. V súčasnosti sa daňový mix jednotlivých krajín už ustálil a veľmi sa nemení.

Napríklad daňové systémy krajín OECD boli roku 1996 rozdelené **podľa hlavného zdroja** daňového príjmu do troch skupín:

- daň z príjmov (Kanada, USA, Japonsko, Fínsko, Írsko, Švajčiarsko...),
- daň zo spotreby (Mexiko, Kórea, Maďarsko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko...),
- skrytá daň, teda príspevky na sociálne zabezpečenie (Rakúsko, Česko, Holandsko, Nemecko, Francúzsko...).

Daňové určenie výnosov (v %) v roku 1996 vo federálnych a v unitárnych štátoch OECD je uvedené v tabuľke.

Daňové určenie výnosov (v %)

Úroveň	Nadštátne	Celoštátne (federálne)	Regionálne	Miestne	Do fondov
Federálne štáty	0,7	48,4	21,2	9,1	24,7
Unitárne štáty	0,8	62,9	3,5	12,5	24,1

Hlavný zdroj daňových výnosov

Zdroj daňových výnosov v krajine je výsledkom tradície a daňovej politiky štátu. Nepriame zdanenie využívajú najmä krajiny, kde nie je taká vysoká životná úroveň, t. j. také vysoké zdaniteľné príjmy, aby výnos z priamych daní bol pre verejný rozpočet a pre verejné financie dostačujúci. Typickým príkladom takejto krajiny je aj SR.

Neutíchajúca diskusia odborníkov je najmä o tom, koľko a čomu dať prednosť pri profilovaní daňovej politiky štátu z hľadiska daní priamych (dôchodky) a nepriamych (spotrebných).

Pozitíva nepriameho zdanenia:

- menšie daňové úniky (myslí sa v stabilizovanej ekonomike),
- nižšie administratívne náklady než pri priamych daniach,
- väčšia výnosová pružnosť v podmienkach nízkej inflácie,
- vo vyspelých krajinách je nepriame zdanenie nutné, pretože priame zdanenie práce je už také vysoké, že touto cestou sa nedá pokračovať,
- progresívne priame zdanenie príjmov nemotivuje k práci, preto nepriame zdanenie je účinnejšie a praktickejšie.

Negatíva nepriameho zdanenia:

- spotrebné dane sú regresívne, t. j. nespravodlivé a neefektívne,
- DPH ako typická nepriama daň má vysoké administratívne náklady,
- dane zo spotreby zvyšujú infláciu.

Obmedzenie medzinárodného porovnania je nutné vidieť najmä v tom, že každá krajina pod vzorcom daňovej kvóty môže skrývať úplne odlišné kvality:

daňová kvóta = daňový výnos/HDP

Vypovedacia hodnota tohto vzorca môže mať rad nedostatkov, najmä preto, že pod daňový výnos je možné zahrnúť rôzne dane. Rovnako kvalifikovaný odhad hrubého domáceho produktu (HDP) môže byť značne podhodnotený (napr. pri vysokom podiele čiernej ekonomiky v krajine). Ďalší príklad – daňová kvóta nezahrnuje tzv. daňové výdaje, teda dane nevybrané z dôvodu realizácie daňových výhod (napr. v minulosti daňové prázdniny megainvestorov v SR). Ďalšie skreslenie môžu nepriamo podporovať vládne regulácie alebo priamo vládne záruky za pôžičky, dane platené zo sociálnych dávok (napríklad Dánsko, Holandsko, Švédsko má iné dane v pomere k HDP ako Írsko, Veľká Británia či USA).

Resumé

Daň je povinná platba zo zákona do verejných rozpočtov. Daňová politika je dobrá vtedy, keď sa jej darí presvedčiť daňové subjekty, že platíť dane sa oplatí viac ako obchádzať ich. To znamená dokázať dlhodobu stabilizovať daňové príjmy v krajine a plniť plán daňového inkasa i motivovať daňové subjekty k práci a plneniu si daňových povinností.

DAŇOVÁ MINIŠKOLA III. Daňové reformy a priateľské zdaňovanie

Spôsob zmien v daňovej politike i daňovom systéme a daňových zákonoch sa nazýva aj daňovou reformou. Daňová reforma je častým argumentom v predvolebnej rétorike politikov – jedna vec je však vedieť sa pre ňu rozhodnúť a druhá efektívne ju zrealizovať tak, aby bola pre krajinu prínosom. Slovensku sa to doteraz smerom k zlepšeniu motivácie daňových subjektov a precizovaniu podnikateľské-

ho prostredia podarilo najmä v daňovej reforme z roku 2004, keď sa zaviedla tzv. rovná daň a znížili sa sadzby dane z príjmov na 19%. Nasledujúca (štrukturálne ťažšia) daňová reforma UNITAS, začatá roku 2008, pokračuje a nie je ešte možné objektívne ju zhodnotiť.

Daňovú politiku i daňové systémy ovplyvňujú tieto kľúčové faktory:

- ekonomické** (štruktúra ekonomiky a jej vývoj má vplyv na daňový systém),
- politické**,
- kultúrno-historické** (iná daňová morálka – nižšia v južných krajinách, ako Taliansko, vyššia v severných krajinách, ako Nemecko, Švédsko),
- administratívno-inštitucionálne** (na zákonom ukladané dane vplyva prezident, vláda, parlament, byrokracia, experti),
- technický pokrok** (napr. zavedenie DPH je spojené s vysokým stupňom komputerizácie, podobne elektronické podávanie daňových priznaní),
- globalizácia** (žiadna vláda už dnes nemôže budovať uzavretý daňový systém, nekompatibilný so svetovým štandardom, napr. z dôvodu nástupu internetového obchodovania).

Daňové reformy

Inak prebiehali a rozdielne boli v štandardných trhových ekonomikách a v neštandardných (napr. tranzitívnych, centrálnych). Definícií kategórie „daňová reforma“ je veľa. Jedna z praktických hovorí, že je to podstatná zmena daňových zákonov, ktorá má formulované ciele, a ich uskutočnenie by sa malo prejavíť v makroekonomike krajiny v zlepšení jej deformácií a negatívnych trendov. Cieľom je teda jej **pozitívny** prínos pre ekonomiku!

Dane platené dobrovoľne spolutvoría stabilitu verejných financií a sú jadrom verejných rozpočtov štátu, krajov, miest a obcí. V trhovej ekonomike ich platia občania celý život, treba mať preto na zreteli naučiť sa to poriadne.

Učitelia sú efektívnym mostom k zlepšeniu daňovo-právneho povedomia. Preto aj keď každý z nich vyučuje osobitný predmet, dane by mali všeobecne zvládať tiež. Aby dokázali vysvetliť ľuďom, kedy sú dane motivačné a kedy už nie. Motivačné sú vtedy, keď sú ich sadzby nízke a daňoví poplatníci sú presvedčení, že sa nimi neplytvá a používajú sa zmysluplne (na rozvoj, nie do spotreby).

I. Reformy daní v trhových ekonomikách

Po druhej svetovej vojne sa uskutočnili 3 vlny reforiem.

- Rozšírenie a zavedenie systému sociálneho poistenia oddelením príspevku na sociálne zabezpečenie od dôchodkovej dane (príjmu). To súviselo so stupňujúcou sa úlohou štátu v ekonomike, s keynesovskou hospodárskou politikou a s tým spojeným vysokým zdanením a prerozdeľovacou úlohou daní.
- Zavedenie DPH ako všeobecnej spotrebnej dane. Začalo s ňou roku 1967 Francúzsko, pričom už roku 1954 to avizovalo šesť signátorov tzv. Rímskej dohody.
- Tretia vlna vznikla v USA ako súčasť tzv. reaganomiky – t. j. ako následok politiky strany ponuky (*supply economy*) za vlády prezidenta Reagana. Išlo o snahu zreformovať nízku výkonnosť ekonomiky v dôsledku príliš zložitého a nespravodlivého zdanenia, pričom reforma mala tri ciele:
 - zvýšiť ekonomickú motiváciu subjektov (znižiť sadzbu priamych daní z príjmov),
 - zvýšiť spravodlivosť a prehľadnosť (zjednodušiť daňové zákony),

- rozpočtovú neutralizáciu (reforma daní nemala za cieľ priame zníženie daňovej kvóty, lebo sa nedarilo znížiť verejné výdavky, ale cieľom bola neutralizácia rozpočtu, ktorá mala byť dosiahnutá zmenou daňového mixu v prospech prevahy nepriamych daní so sprievodným odstránením početných daňových úľav a zvýhodnení).

II. Reformy daní v tranzitívnych ekonomikách

Prvé reformy v postkomunistických krajinách sa uskutočnili v 80. rokoch v Maďarsku a Poľsku, roku 1993 v SR a v ČR.

Dane v centrálne plánovaných ekonomikách boli v rozpore so štandardnou daňovou teóriou trhových ekonomík – ako neefektívne, nespravodlivé a nemysliteľné, pričom sa poukazovalo na ich štyri typické negatívne znaky:

- Diferencovanosť vo vzťahu k rôznym subjektom.** Cieľom nebolo neutrálne pôsobenie na daňové subjekty, ale potlačenie trhových prvkov a podstaty trhovej ekonomiky. Administratívne náročný a neefektívny systém (napr. v ČSSR mala daň z obratu viac ako 1 800 rôznych sadzieb podľa kategorizácie výrobkov).
- Prevažujúci význam daní platených štátnymi podnikmi.** Cieľom štátu bolo odčerpať prakticky všetok zisk z podnikov a použiť ho na masívne prerozo-

Najmodernejšie daňové reformy (v treťom tisícročí)

Najmodernejšie daňové reformy po roku 2000 sa orientujú najmä na presvedčivosť a motiváciu pre občanov na báze vysvetľovania oproti diktatúre nanucovania z minulosti. Dobrým trendom je tzv. priateľské zdaňovanie (*friendly taxation*), ktoré smeruje k znížovaniu sadzby daní, k zlepšovaniu komfortu daňových služieb a k efektívnejšej komunikácii medzi správcami daní a daňovými subjektmi.

Resumé

Daňová politika i daňové reformy sú spojené nádoby v tom, že ide o mimoriadne zložitý proces s mnohými systémovými väzbami. Pre žiadnu vládu v akejkolvek krajine sveta nie je jednoduché pripraviť dobrú daňovú reformu, presadiť schválenie návrhu a implementovať jej realizáciu v praxi. Pokiaľ sa však táto sisyfovsky náročná práca podarí, patrí medzi silné základy každej fungujúcej ekonomiky, jej prosperity a demokracie a znamená pre spoločnosť komplexne efektívny progres.

DAŇOVÁ MINIŠKOLA IV. Konkurencia, koordinácia a harmonizácia daní

Pri hľadaní optimálnych riešení aj v otázkach zdaňovania ide zväčša o kombináciu medzi možným a prijateľným. Optimalizácia daní sa často spája s pojmami koordinácia, harmonizácia alebo konkurencia.

Daňová konkurencia

Daňová konkurencia je často diskutovaným fenoménom, pričom niektoré krajiny majú daňové prostredie zvýhodnené oproti iným napríklad nižšími sadzbami daní. Za škodlivú daňovú konkurenciu považujú niektoré svetové ekonomické autority, ako napríklad Medzinárodný menový fond (MMF), Svetová banka či Európske spoločenstvo, daňovo zvýhodnené režimy lokalít *offshore* – tzv. daňových rajov. Daňová konkurencia vzniká tam, kde je možné základ dane (a daň) presunúť do inej krajiny. Najvýhodnejšie na presuny sú najmä tzv. mobilné daňové základy – t. j. finančný kapitál právnických i fyzických osôb. Škodlivá daňová konkurencia je vyvolaná prirodzenou snahou daňových systémov znížovať daňové bremeno formou presunu medzi štátmi. Pozitívna daňová konkurencia je napríklad vhodným nástrojom v súperení a zdravej rivalite medzi rozvojom miest, obcí a lokalít na báze rôznych možností stanovovania sadzieb za miestne dane a poplatky.

Daňová koordinácia

Koordinácia znamená zladňovanie. Termínom daňová koordinácia v oblasti medzinárodnej daňovej politiky sa označuje aj prvý stupeň medzinárodného zbližovania daňových systémov – ako predstupeň daňovej harmonizácie. Zahrnuje vzájomnú informačnú povinnosť, určitý konsenzus v boji proti škodlivým daňovým praktikám, odporúčenia pre bilaterálne zmluvy v členských krajinách (napr. v EÚ, OECD, MMF).

Daňová koordinácia v domácom priestore Slovenska môže znamenať aj hľadanie súladu v daňovom konaní (komunikácii, dialógu, kontrole, dôkaznej núdzi, overovaní) medzi spoločným záujmom správcu dane a daňového subjektu v tom, že cieľom oboch by mal byť menovateľ **správne** vypočítanej (t. j. bez chýb a omylov) a zaplatenej dane.

Daňová harmonizácia

Tento pojem znamená zbližovanie a prispôbovanie národných daňových systémov a jednotlivých daní na základe dodržiavania spoločných pravidiel zúčastnených krajín. Harmonizácia daní v každom štáte sa uskutočňuje vždy v 3 etapách:

(pokračovanie na strane 6)

Základný...

(dokončenie zo strany 5)

- určenie dane, ktorá má byť harmonizovaná,
- harmonizácia daňového základu,
- harmonizácia daňovej sadzby.

Napríklad na harmonizáciu daní v rámci EÚ a prístupujúcich členských krajín sa používajú nariadenia a smernice – typický názov je „direktíva“. Na daňové účely je známa najmä tzv. Biela kniha EÚ, čo je akýsi podrobný návod (kuchársky recept, cestovný poriadok) na zblížovanie práva. Rozdeľuje problematiku do 23 skupín, pričom v oblasti daní ide o dve skupiny: skupina č. 10 = priame dane, č. 22 = nepriame dane.

EÚ koordinuje najmä nepriame dane

Daňová koordinácia a harmonizácia je nástroj na zblížovanie daňových systémov sveta, na potieranie škodlivej daňovej konkurencie a na štandardizáciu, ktorá by mala pomáhať očisťovať daňové systémy krajín od niektorých neštandardných a kontraproduktívnych prvkov. Radikálne zníženie korporátnych daní (daň z príjmov právnických osôb – firemná daň) nových členov EÚ vrátane Slovenska je prirodzenou hospodárskou konkurenciou pre niektorých doterajších členov – napríklad Nemecko a Francúzsko.

Rôzny pohľad na štandardné a neštandardné

Obe spomenuté krajiny tlačia na Európsku komisiu, aby zaviedla väčšiu unifikáciu a uniformitu nielen pri nepriamych daniach, ale najmä pri priamych daniach, čo odôvodňujú pokusmi o „nekalú daňovú konkurenciu“ či dokonca „daňový dumping“ zo strany bývalých východoeurópskych centrálnych ekonomík, ktoré sa znížením daní správajú trhovo a sú lákadlom pre investorov aj zo západných členských krajín EÚ. Osobne si myslím, že je to prirodzené správanie sa spomenutých ekonomík na trhu a štandardná tvár konkurenčnej ponuky.

Resumé

Koordinácia i harmonizácia daní môže mať inú predstavu a podobu na národnej a nadnárodnej (medzinárodnej) úrovni. Európska únia smeruje k stále silnejšej snahe o integritu daňovej politiky pod rúškom príklonu k tzv. modelu fiškálneho federalizmu. Ak tento trend bude pokračovať, možno predpokladať stále väčší tlak na oslabovanie národnej daňovej suverenity jednotlivých členských štátov v prospech budúcich „federálnych“ daní v EÚ.

DAŇOVÁ MINIŠKOLA V. Daňová mondializácia a potreba presvedčenia, že platiť dane sa oplatí

Slovenský trh je už viac rokov v rámci rôznych zmiešaných podnikateľských zoskupení súčasne trhom aj pre mnohé podnikateľské subjekty zo zahraničia. Veď viac ako 90 percent HDP SR vytvára zahraničie na Slovensku (t. j. 20 nadnárodných transnacionálov), nie domáca kapitálotvorná vrstva. Jedným z dôvodov je aj nízka sadzba korporátnej dane pre podniky – len vo výške 19%. Táto sadzba je ekonomicky atraktívna, nevyžaduje náklady na daňovú špekuláciu vedúcu k úspore daní – preto vzrástol záujem medzinárodných investorov i podnikateľov o slovenský trh.

Prioritou v stratégii štátu by mala byť mondializácia

Mondializácia predstavuje komplex systémových a pragmatických procesov smerujúcich k prosperite a dynamickej produktivite, ktorý má charakter svetovosti a je vzorom pre ostatné krajiny vo svete. Je to proces, prostredníctvom ktorého sa permanentne rozvíjajú a rastú prúdy, toky myšlienok, osôb, statkov, služieb, kapitálu, informácií, atď. Finálnym vyústením je glo-

bálna prosperita tých subsystémov (krajín a štátov), ktoré sa na mondializácii aktívne a kreatívne spolupodieľajú.

Tri piliere daňovej mondializácie v SR

Daňovou mondializáciou možno rozumieť taký komplex daňových reforiem legislatívy i daňovej správy, ktorý v konečnom dôsledku prinesie pre danú krajinu lepší makroekonomický efekt a je vzorom pre okolitý svet. Charakter riešenia daňového systému má nádych svetovosti (mondializácie). V podmienkach Slovenska môžeme zo všetkých doterajších reforiem daní v rokoch 1990 – 2008 za daňovú mondializáciu označiť len tú z roku 2004, keď sa znížili dane na 19-% sadzbu a zaviedla rovná daň (z príjmov i z pridanej hodnoty). Za tri základné piliere daňovej mondializácie v SR možno považovať:

- externý prvok daňovej reformy (zmena legislatívy) z pohľadu Daňového riaditeľstva (DR) SR,
- interný prvok daňovej reformy (postupný prechod na manažment výkonov a zmenu doterajšieho organizačno-riadiaceho modelu DR SR),
- komunikačný prvok v daňovom styku základnej tripartity daňových hráčov (daňové subjekty, správcovia daní a daňový poradcovia).

Ďalšie výzvy

Hlavným hitom a základom dobrej daňovej reformy všade vo svete sú predovšetkým dva hlavné trendy:

- priateľské zdaňovanie (znižovanie sadzieb, zlepšovanie daňových služieb),
- zjednocovanie výberu daní, cieľ a odvodov pod jednu strechu a spoločné efektívnejšie riadenie.

Oba uvedené smery sú veľkou výzvou na pokračovanie daňových reforiem aj pre Slovenskú republiku a bude zaujímavé, ako sa s nimi vyrovná uskutočňujúca sa daňová reforma UNITAS.

Alternatíva zjednodušenia riadenia

V prípade, že legislatívne úpravy daňových zákonov budeme považovať za prvý krok v rámci genézy slovenskej cesty daňovej mondializácie, druhým rozhodným krokom by malo byť **zefektívnenie daňovej správy a prestavba jej súčasného modelu**. Nielen integritou colných a daňových orgánov, ktoré od 1. 1. 2012 vytvorili spoločnú Finančnú správu SR, ale najmä nutným skvalitňovaním hlavného daňového produktu štátu, kde obrovskou rezervou sú stále nedostatky v kvalite daňových služieb, poskytovaných tak na celonárodnej (štát), regionálnej (samosprávne kraje) i lokálnej úrovni (obce a mestá).

V rámci stratégie Ministerstva financií SR a Daňovej správy SR (od roku 2012 Finančnej správy SR) sa od roku 2008 realizuje aj tzv. projekt UNITAS – s cieľom zjednotiť výber doterajších daní a cieľ spoločne s výberom skrytých daní (teda odvodov do fondov) pod spoločnú inštitúciu.

Resumé

Precizovanie ekonomiky krajiny i turbulencie na okolitých i svetových trhoch skrývajú v sebe mnohé riziká budúceho vývoja. Jedným z nich je aj riziko dlhodobej stabilizácie prosperity daňového inkasa štátu. Cestou k jeho eliminovaniu sú efektívne daňové reformy na báze systémovo-procesných krokov. Hlavným cieľom rozhodne nie je snaha o daňovú mondializáciu, ale najmä o priateľské zdaňovanie a zjednodušovanie procesov v prospech zlepšenia zdaňovania a daňových služieb. Spokojný daňovník (teda presvedčený, že s jeho daňami štát neplytvá a že sadzby daní sú motivačné, nie likvidačné) by následne mal byť zárukou dobrej daňovej disciplíny a stability zdrojov pre verejné rozpočty.

Ing. Emil BURÁK, PhD.
Ilustračné foto stock.xchng

My „učbári“

LITERATÚRA A OSOBNOSŤ ŽIAKA

Už takmer tridsať rokov je môj profesionálny život spätý s pôsobením za katedrou. Ako učiteľ slovenského jazyka a literatúry som prešiel všetkými stupňami výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike, a to od školskej družiny až po akademickú pôdu na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Doterajšie roky strávené za katedrou vnímam ako ľudské strečovanie sa s mladými ľuďmi, ktorí v školskom priestore dospievania hľadajú svoju osobnosťnú identitu. Boli aj sú to neopakovateľné dialógy, v ktorých nielen vychovávam a vzdelávam, ale sa aj obohacujem, pretože v mladých dušiach je veľa tvorivého, prirodzene ľudského a neformálneho... Treba len neustále hľadať cestu do hĺbín študentovej duše a učiteľská práca sa razom mení na skutočné poslanie, v ktorom prostredníctvom slova odovzdávam niečo zo seba, čo zasa v mojom „čase malín“ mi vštepovali do srdca i rozumu nielen „učbári“, ale všetci, ktorých som stretával na svojich chlapčenských a mládeneckých cestičkách. Na týchto tajomných cestách som prijímal pramene rozprávkovej živej vody aj z knížiek slovenských autorov, v ktorých bola a stále je ukrytá múdrosť histórie a skúsenosť našich predkov. Práve toto pedagogické pôsobenie ma viackrát priviedlo položiť si otázku, kto je to učiteľ. Myslím si, že, obrazne povedané, pôsobí už roky v škole ako bohatier, ktorý akoby od prírody bol skromný, nenáročný a spokojný so svojím postavením. Zdá sa mi, že je to „podnikateľ“ skôr na jánošíkovský spôsob, keď rozdáva obrovské bohatstvo ducha za drobné... Mimoriadne významnú úlohu pri výchove skutočne ľudských osobností žiakov a študentov má učiteľ slovenskej literatúry, ktorý nemôže byť transportérom vedomostí, ale formovateľom poznania každého študenta zapojeného do procesu literárnej výchovy. Na to je nevyhnutná hodnotová orientácia učiteľovej osobnosti. Učiteľ literatúry, zvlášť v dnešnej hodnotovo rozkolísanej dobe, keď, povedané slovami Vincenta

Šabíka, sa objavil kultúrny vírus – násilie, barbarstvo, banalizácia, proti ktorým akoby neexistovalo sérum, ktoré by zastavilo epidemické kryštalizácie v snahe uchrániť humanistickú „ľudskú bunku“ – by práve učiteľ mal prichádzať medzi dospievajúcich s „ponukou“ takého slovesného umenia, ktoré cez senzibilizáciu, fantáziu, zážitky by harmonicky dotváralo osobnosť mladého človeka. Na dôležitú úlohu učiteľa ako sprostredkovateľa mravného princípu etických zásad tolerance, prijímania inakosti, rešpektovania kultúrnej plurality, atď. je potrebné upozorniť i preto, lebo jeho nezastupiteľná úloha akoby strácala svoje opodstatnenie v bezprostrednom kontakte so žiakom. Do hry vstupuje všadeprítomné internetové „dorozumievanie sa“, ktoré vystavuje učiteľa niekam „mimo hry“, čím sa zoslabuje účinok jeho osobnosti smerom k vybudovaniu mravne pevného hodnotového systému vo vedomí žiaka. Tu je nevyhnutné uvedomiť si síce reálne postavenie učiteľa, ale aj napriek mnohým ťažkostiam by mal mať na pamäti šťúrove slová: „My dali sme sa do služieb ducha, musíme kráčať cestou hoc i trnistou...“ Vo vyučovaní literatúry pri modelovaní duchovnej a mravnej tváre chlapcov a dievčat má a stále viac bude mať popri viacerých činiteľoch svoj neopakovateľný význam kniha a s ňou spojený akt čítania prinášajúci estetický účinok so silným výchovným akcentom. Veď na otázky, na ktoré v každodennom blúdení hľadá mladý človek odpovede a najmä cestu, mu dáva odpoveď konanie a správanie literárnych hrdinov. Myšlienky, ktoré veľakrát nerád prezrádza v rozhovore s inými, vystupujú mu v ústretv v slovách básne alebo príbehu. Čítanie nie je len aktom poznania a porozumenia rozličným súvislostiam v živote. Predpokladá aj pripravenosť a spolictenie, spolumyslenie, spoluprežívanie a vedie k hlbokej účasti čitateľa s lyrickým hrdinom alebo epickou postavou. Kto číta, stretáva sa s Človekom, s ktorým vo vzájomnej komunikácii sa smeje, raduje, plače, ale

i priechi alebo stotožňuje... Preto stretnutie s literárnym textom v školskom prostredí je neustálym tvorivým hľadaním, v hľadaní rozmyšľaním a podnecovaním do ľudskosti v tej vzácné jedinečnej pedagogickej komunikácii medzi večnými rivalmi, ale zároveň i priateľmi – učiteľom a žiakom. Priopomínajú spojené nádobý, pretože v každej konkrétnej interakčnej situácii sa medzi nimi vytvára neopakovateľný vzťah. Keď je učiteľ-slovenčinár umelecky rozhladeným a vnímavým človekom, ak úprimne miluje rodný jazyk a literatúru a má rád mladých ľudí, ak vidí vo výučbe literatúry (a materinského jazyka) svoje životné poslanie, potom vie vo svojich žiakoch prebudiť a utvárať hlboký záujem o slovesné umenie. Cez jeho krásu dokáže práve dobrý učiteľ odstrániť, strhnúť z detskej a dospievajúcej duše ten tvrdý pancier necitlivosti, ktorý na nej tak nebezpečne zanecháva dnešný nielen pretechnizovaný, ale aj konzumom naplnený svet. V tomto zohráva silná osobnosť učiteľa slovenského jazyka a literatúry mimoriadne dôležitú úlohu, pretože na citovú výchovu svojich zverencov môže pôsobiť cez slová básnika, prozaika a dramatika. A pritom táto práca je dnes obzvlášť ťažká, lebo dnešná mládež sa bráni citom, ba skôr sa snaží vystavovať na obdiv svoju tvrdosť a necitnosť. A tu je „parketa“ pre morálne silnú, ale i odborne fundovanú osobnosť učiteľa, ktorý vedie pevne za ruku mladíka a dievčinu. Ich nedospelá ruka sa tisíckrát vytrhne, lebo mladý človek chce ísť po svojom, no učiteľ vždy znova a znova sa musí za ňou trpezlivo načiahnuť a viesť ju. Na takéto vedenie je potrebné pedagogické majstrovstvo v symbióze odbornej pripravenosti, metodickej zručnosti a morálnych kvalít, aby učiteľ sa pre žiakov stal autoritou, ktorá bude nielen vyučovať, ale aj poľudšťovať. Napríklad tak, aby zo zverného dieťaťa vychoval v prvom rade Človeka, ktorý možno zabudne druhy priadačovacieho súvetia, nespomenie si na dátum narodenia A. Sládkoviča, ale ktorý nájde zmysel života v poctivej práci, ktorý sa bude tešiť, keď iní budú šťastní, a bude smutný, keď ich uvidí trpieť...

PaedDr. Július LOMENČÍK, PhD.,
Fakulta humanitných vied
UMB Banská Bystrica

DIGIPEDIA

Školenia a Didaktické dielne pre vás

Téma

Portál Planéta vedomostí predstavuje *Didaktické dielne*.

Cieľom dielní je oboznámiť pedagógov s využívaním digitálneho vzdelávacieho obsahu Planéta vedomostí v praxi, prezentovať rôzne technológie, webové aplikácie a inovatívne metódy výučby a vzájomne zdieľať pedagogické skúsenosti. Bližšie informácie sú uvedené na portáli v časti *Školenia a Kalendár akcií*.

Obsahom Didaktických dielní je zodpovedanie týchto otázok:

- *Prečo začleniť digitálny obsah Planéta vedomostí do vyučovania?* (výhody, nevýhody, prínos vo výučbe)
- *Ako použiť digitálny obsah Planéta vedomostí pri príprave konkrétnej hodiny?* (konkrétne použitie digitálneho

obsahu v rozličných formách a fázach vyučovania)

- *Experimenty alebo digitálne technológie?* (ukážka prepojenia empirickej bázy predmetu a využitia digitálneho obsahu)
- *Ako zaujať a aktivovať žiakov?* (rozvoj kritického myslenia, ukážka iných digitálnych nástrojov a vybraných inovatívnych vyučovacích metód)

Jednotlivé oblasti *Didaktických dielní* sú nazvané svetadielmi – Svetadiel Biológia, Svetadiel Fyzika a Svetadiel Matematika. Zámerom autorov bolo, aby aj názov dielní evokoval u pedagogickej verejnosti široký záber využiteľnosti digitálneho obsahu Planéta vedomostí vo vyučovacom procese s prepojením na iné aplikácie, digitálne technológie a inovatívne metódy výučby. (mš)

Dôležité termíny – rozvrh Didaktických dielní

Matematika	Planéta vedomostí – Svetadiel Matematika	8. 10. 2013
	Moderné vyučovanie matematiky – print a digitál	5. 11. 2013 3. 12. 2013
Fyzika	Planéta vedomostí – Svetadiel Fyzika	15. 10. 2013
	Fyzika – cesta od reálnej skúsenosti k abstraktnému mysleniu	22. 10. 2013 26. 11. 2013 17. 12. 2013
	Planéta vedomostí – Svetadiel Biológia	21. 11. 2013
	Rozvoj kritického myslenia u žiakov s podporou technológií	5. 12. 2013

Slovenský učiteľ, ktorého diela študuje celá Európa

HISTÓRIA

Bol učiteľom, aj keď nemal pedagogické vzdelanie. Napísal diela, ktoré sa stali vzdelávacími materiálmi a budovali vzťah detí, mládeže i dospelých k dejinám našej kultúry a vzdelanosti. JUDr. Vojtech Zamarovský bol jednou z najvýznamnejších slovenských osobností venujúcich sa literatúre faktu. Vo svojich dielach sa venoval najstarším dejinám ľudstva.

Narodil sa 5. októbra 1919 v Trenčíne a zomrel vo veku 86 rokov 26. júla 2006 v Prahe, kde trávil posledné roky svojho života. Pochádzal zo zemianskej rodiny. Jeho otec bol kominársky majster, ktorý však pôsobil ako predseda okresného živnostenského spoločenstva v Trenčíne. Vojtech študoval na gymnáziu v Trenčíne, po jeho ukončení odišiel roku 1938 na Vysokú školu obchodnú do Prahy. O rok neskôr prešiel na Právnickú fakultu Slovenskej univerzity do Bratislavy a promoval v čase vrcholiacich bojov II. svetovej vojny roku 1943, pričom diaľkovo vyštudoval aj Vysokú školu obchodnú, ktorú navštevoval v Bratislave aj v Prahe. Za prvej Slovenskej republiky bol členom akademického klubu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Keď doštudoval, začal Vojtech Zamarovský pracovať

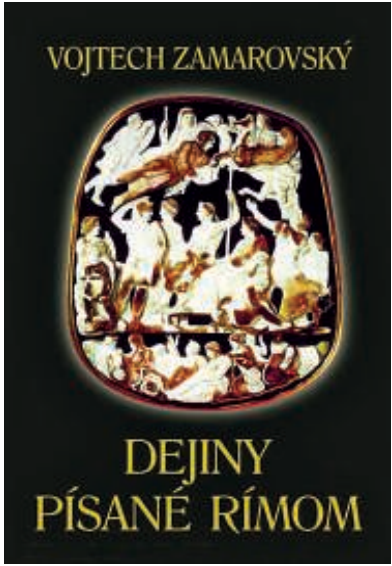

do hĺbín histórie sa zostupuje cez hory kníh. Táto cesta trvá roky a žiadne skratky neexistujú. Vojtech Zamarovský sa vždy zaujímal o dejiny, históriu, literatúru, umenie, poéziu a filozofiu a pred vojnou sa mu podarilo mnohé diela vidieť osobne v galérii Louvre v Paríži, ako aj v iných múzeách. Pri písaní svojich kníh a riešení problémov, ktoré sa počas neho vyskytli, sa snažil vždy radiť s naslovovzatými odborníkmi z Oxfordu či archeológmi z mezopotámskeho Uruku alebo egyptského Abúsíru. Absolvoval študijné pobyty v Grécku, Egypte, Taliansku a iných krajinách, tiež navštívil múzeá v Európe, Amerike, Ázii a Afrike. Roku 1996 mu prezident Michal Kováč prepožičal štátne

za učiteľov Grékov, a Gréci mali za sebou Babylončanov, Asýrčanov, Egypťanov, Sumerov... Tu začal spoznávať najstaršie dejiny ľudstva, na ktorých ho fascinoval nános rokov, ktorý musel postupne odhŕňať, ako aj vyspelosť diel, ktoré nám minulé generácie zanechali. S obľubou tvrdil, že niektoré poznatky starých Grékov sme prekonalí len „včera“. Vedel, že história je našou veľkou učiteľkou, a aj to, že mnohé národy odpovedali na otázky zajtrajška ešte v antike, len je potrebné tieto odpovede nájsť. Chcel sa stať pilotom, no zo zdravotných dôvodov nemohol. Pilotoval teda aspoň vo svojom voľnom čase. Začínal pri vetroňoch a neskôr obsluhoval aj motorové stroje. S lietaním skončil, keď si raz pomyľil upínací remeň s remeňom kabáta a havaroval.

Fakty a príbehy

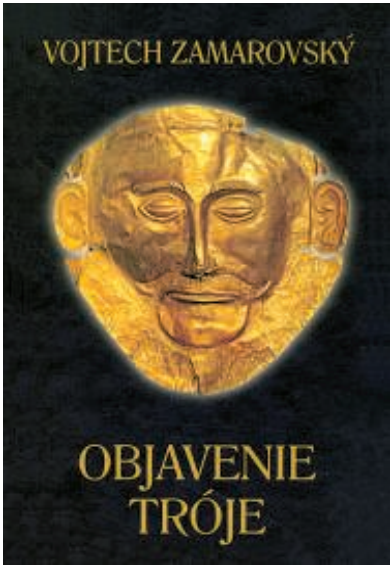
V dielach Vojtecha Zamarovského si jasne uvedomujeme, že celá naša civilizácia, všetko, čím dnes sme, európska kultúra a vzdelanosť, stojí na základoch starovekých civilizácií. Svojimi dielami, ktoré vznikali po štúdiu umeleckých diel a pamiatok, dal podnet na vznik nového literárneho žánru v slovenskej literatúre – literatúry faktu. V knihách opisuje skôr proces vzniku pamiatok ako ich súčasný

vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra II. triedy a o desať rokov neskôr prezident Ivan Gašparovič štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra I. triedy in memoriam. Roku 2006 získal tiež čestné uznanie Veľvyslanec helenizmu od prefektúry Atén.

Chcel byť pilotom...

Už v detstve sa stretol s históriou na Trenčianskom hrade, kam ho zaviedol jeho otec, a toto stretnutie bolo pre neho osudným a ovplyvnilo jeho život. Pri pozorovaní rímskeho nápisu na trenčianskej hradnej skale, ktorý roku 179 vytesali Rimania na počesť víťazstva nad germánskymi kmeňmi, si uvedomil, aká ďaleká história sa spája s jeho rodiskom, a začal ju podrobnejšie študovať. Došiel k záveru, že našimi učiteľmi boli Rimania, ktorí mali

stav a dôraz kladie najmä na estetickú stránku diela, nie na jeho poznávaciu funkciu. Okrem umeleckých a architektonických pamiatok sa vo svojich knihách venuje aj mytológii a opisu života arche-

Ocenenia

1962	Cena vydavateľstva Mladé letá
1966	Cena vydavateľstva Mladé letá
1969	Cena vydavateľstva Mladé letá
1974	Cena vydavateľstva Mladé letá
1977	Cena trojruža
1987	Cena Zväzu slovenských spisovateľov
1992	Cena Egona Erwina Kischu za celoživotné dielo (prvý nositeľ tejto ceny)
1994	Čestný občan mesta Trenčína
1996	Rad Ľudovíta Štúra II. triedy
1999	Slovak Gold
2001	Pribinov kríž I. triedy
2003	Zlaté kruhy SOV (najvyššie vyznamenanie Slovenského olympijského výboru) – predsedu SOV František Chmelár ocenil prínos autora k šíreniu olympijských myšlienok nádhernými dielami z antiky, ktoré sú, ako napríklad v prípade <i>Gréckeho zázraku</i> , dokonca základnou učebnicou o starovekom Grécku; najväčším prínosom olympizmu je kniha <i>Vzkriesenie Olympie</i> , ktorá v prvom vydaní vyšla štvrtoročie pred udelením tejto ceny
2004	Cena ministra kultúry za mimoriadny prínos k rozvoju slovenskej literatúry
2006	Veľvyslanec helenizmu za rok 2006 – cenu udelila Zamarovskému prefektúra Atén za celoživotné dielo a príspevok k šíreniu myšlienok helenizmu nielen na Slovensku, ale v celom regióne strednej a východnej Európy
2006	Rad Ľudovíta Štúra I. triedy in memoriam

ológov. V každej knihe prináša čitateľovi okrem zaujímavého príbehu aj množstvo historických faktov, ktoré sú však do diela zasadené nenásilnou formou, ktorá čitateľa zaujme a nepôsobí ako suchý opis dejín. Spája vedecké bádanie s umeleckým prístupom, neopisuje, nepoužíva vedecké definície, snaží sa čitateľovi čo najviac priblížiť napríklad aj používaním básnických metafor. Pri čítaní máte pocit, že sa vám do rúk dostala skôr dobrodružná kniha ako dielo literatúry faktu, a hoci sa nám to môže zdať neuveriteľné, autor priznáva, že sa mu diela písali veľmi ťažko. Niektoré pasáže prepracoval aj päťdesiatkrát, keďže literatúra faktu sa nepíše tak jednoducho ako beletria. Na začiatku je to zhromažďovanie faktov, ktorých potrebujete skutočne veľké množstvo, aby bola kniha z odbornej stránky presná.

Súborné dielo

V rokoch 1999 – 2003 vyšlo vo vydavateľstve Perfekt v Bratislave jeho súborné dielo v jednotnej úprave, bohato ilustrované, doplnené mapkami a schémami. Ide o trinásť kníh, ktoré boli opäť precízne zrevidované, doplnené a aktualizované. Aj keď to bolo vyčerpávajúce, úpravu kníh považoval za naplnenie svojich spisovateľských ambícií. Do nových vydaní mohol slobodne vložiť to, čo predtým publikovať nesmel, a vypustiť to, čo mu bolo do diel pridané.

Preklady

- Preklad knihy C. W. Cerama *Bohovia, hroby, učenci* (1963, z nemčiny) mal významný vplyv na jeho ďalšiu autorskú orientáciu na oblasť literatúry faktu.
- Do češtiny preložil práce J. J. Rousseaua, S. Leacocka, M. Z. Gonema, K. Brucknera a i.
- V spolupráci s L. Matoušom preložil do slovenčiny *Epos o Gilgamešovi*, ktorý pre mládež prerozprával v knihe *Gilgameš* (obe 1975).
- Z latinčiny preložil do češtiny M. P. Catona.

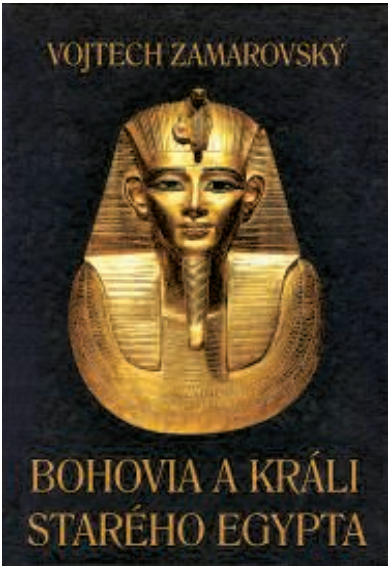
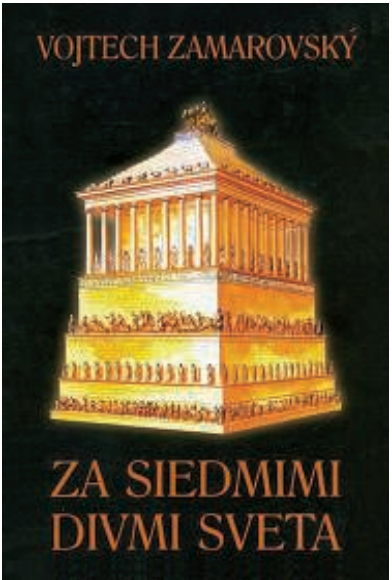
Televízna tvorba

- *Veľké civilizácie staroveku* (13-dielny televízny seriál STV)
- *Po stopách Herodota*
- *Po stopách Aeneových* a i. Často ho prizývali ako scenáristu, odborného poradcu či sprievodcu k (takmer štyridsiatim) filmovým a televíznym dokumentárnym filmom s tematikou staroveku, kde naplno uplatnil svoje bohaté vedomosti.

A potom prichádza časť náročnejšia, spracovať fakty tak pútavo, aby mal čitateľ pocit, že sa mu do ruky dostal dobrodružný príbeh, a nie suchá zbierka holých dejín. Vyžaduje si to veľké nasadenie a odhodlanie, vytrvalosť a trpezlivosť. Okrem literárnych diel spolupracoval Vojtech Zamarovský aj na televíznych dokumentoch o staroveku. Napísal 14 kníh, ktoré boli preložené do pätnástich jazykov a vyšli v celkovom náklade cez dva milióny výtlačkov. Najpredávanejším titulom sa stala prvotina *Za siedmimi divmi sveta*. Jeho dielo sa stalo najznámejším populárno-náučným dielom o starovekej histórii v slovenskom i českom jazyku. Z jeho diel dodnes čerpá školský vzdelávací systém v Grécku a u Grékov požíva autor dodnes veľkú vážnosť. Jeho kniha *Bohovia a hrdinovia antických báji* vyšla v gréčtine, keďže grécke encyklopédie boli alebo príliš odborné, alebo príliš jednoduché. Knihy sa snažil písať tak, aby boli nielen faktograficky presné, ale aby ľudí zaujali a aj im rozumeli. Tak, ako sa patrí na dobrých učiteľov...

Lenka BELANOVÁ
Foto archív

v Slovenskej národnej banke, na Povereníctve priemyslu v Bratislave. Od roku 1946 pracoval na Úrade predsedníctva vlády v Prahe a od roku 1951 v Štátnom plánovacom úrade. Postupne sa vypracoval na odborníka finančnej a menovej politiky. Prednášal na viacerých vysokých školách. Roku 1953 musel z tohto miesta z politických dôvodov odstúpiť, keď bol vylúčený z komunistickej strany. Následne nastúpil ako administratívny pracovník do Štátneho nakladateľstva krásnej literatúry v Prahe.

Začal písať 40-ročný

Tu sa začali aj jeho prvé preklady odborných textov a beletrie, pri ktorých využil svoju znalosť piatich svetových jazykov. Po roku 1956 sa venoval už len prekladateľstvu. Napísal alebo preložil viacero rozsiahlejších odborných ekonomických prác a rozličných drobných článkov, recenzií, doslovov a štúdií. Neskôr začal s písaním a vydávaním vlastných diel. Jeho prvá kniha vyšla na podnet vydavateľstva Mladé letá, keď mal viac ako 40 rokov. Neskôr povedal, že ju nemohol napísať skôr, lebo

Potreby šťastného dieťaťa

ČO JE DÔLEŽITÉ

Ako je všeobecne známe, ale mnohým i neznáme, v ázijskom Bhutáne merajú národné šťastie. Robia to už od roku 1972. Nejde ani tak o hrubý domáci produkt (HDP), skôr o „veľké národné šťastie“.

Kvocient sa vypočítava z 33 položiek v deviatich kategóriách, ktorými sú: pocit spokojnosti, zdravie, vzdelanie, využitie času, pestrá a odolná kultúra, dobrá vláda, živá pospolitosť, životné prostredie a živobytie. Bhutánčania, ktorí povolili vysielanie televízie ako posledná krajina sveta, patria k najšťastnejším ľuďom na Zemi, hoci nemajú vysoký HDP. Pred pár rokmi skončili vo výskume „šťastných“ krajín časopisu Businessweek na ôsmom mieste, keď zvíťazili Dáni.

Výskum

Z výskumu, ktorý sa uskutočnil roku 2010, vyplynulo, že 41 % Bhutánčanov sa považuje za šťastných aspoň v šiestich z deviatich kategórií. Najšťastnejšími boli štátni úradníci, mnísi a mladí ľudia. „Pred štyrmi rokmi sme boli s 51 dolármi na hlavu ročne najchudobnejšou krajinou sveta, dnes sme „premianti“ južnej Ázie. Naša ekonomika rekordne rastie aj napriek tomu, že pre nás nie sú dôležité peniaze, ale šťastie,“ povedal reportérovi prestížneho týždenníka miestny pod-

nikateľ Čen-čchu, keď vysvetľoval, ako sa vypočítava „šťastie“. Aj my a celá Európska únia žijeme v celkovo šťastnej a bohatej spoločnosti, hoci často frflame. Avšak prieskum Detského fondu Spojených národov (UNICEF) ukázal, že nie všetky deti v bohatých krajinách sú aj úplne šťastné. A približne 15 percent detí vo vyspelých krajinách trpí a žije v chudobe.

Ako to zmerať?

Podobne ako vo vzdialenom Bhutáne, aj UNICEF definoval štrnásť základných potrieb detí, a pokiaľ aspoň dve z nich neboli uspokojované, deti boli označené ako deti, ktorých potreby nie sú napĺňané dostatočne. Čo všetko by malo modelové šťastné dieťa do šestnástich rokov veku vo „vyspelej“ spoločnosti mať?

Štrnásť základných detských potrieb

1. Tri jedlá denne.
2. Aspoň jedno by malo obsahovať mäso alebo rybu.
3. Čerstvé ovocie a zelenina každý deň.
4. Knihy (nie však učebnice) pre každý vek a úroveň poznania.
5. Výbava na zábavu mimo domova (bicykel, korčule a pod.).
6. Pravidelné voľnočasové aktivity (plávanie, hra na hudobnom nástroji a pod.).
7. Hračky doma (aspoň jedna vlastná).
8. Peniaze na školské výlety.
9. Tiché miesto so svetlom na robenie domácich úloh.
10. Možnosť pripojenia na internet.
11. Nové oblečenie (nie však zo *second handu*).
12. Dva páry dobre sediacich topánok (jeden z nich do nepriaznivého počasia).
13. Príležitosť občas pozvať kamarátov hrať sa či na večeru.
14. Príležitosť osláviť mimoriadne udalosti, akými sú narodeniny a iné sviatky.

Chudoba

Štúdia je založená na dvoch rozdielnych pohľadoch na detskú chudobu: prvý skúma, čoho sa deťom zo zoznamu štrnástich uvedených potrieb nedostáva. Druhý pohľad je založený na podiele detí žijúcich pod hranicou chudoby, čo je definované ako päťdesiat percent stredného disponibilného príjmu domácnosti. Štúdia UNICEF takto celkom objektívne ukazuje, ako sa jednotlivým krajinám darí chrániť svoju najzraniteľnejšiu časť populácie, teda deti. Je varujúce, že vo väčšine vyspelých štátov dopadá chudoba na deti viac ako

na celkový priemer populácie. Najviac sú chudobou ohrozené deti zo sociálne slabých rodín a z rodín, kde rodičia nemajú zamestnanie a majú nízke vzdelanie. Podiel detskej chudoby bol zisťovaný v 29 krajinách Európy. Asi pätnástim percentám detí sa z uvedenej štrnástky nedostáva dvoch a viac potrieb. Najhorší pomer je, samozrejme, v chudobnejších krajinách, ale aj Francúzsko či Taliansko vykazujú v tejto oblasti dvojciferné čísla. Najlepšie výsledky v skúmanej oblasti dosiahli škandinávске krajiny, Holandsko a Cyprus.

Percento detí, ktorým chýbajú dve a viac základných potrieb

0,9	Island
1,3	Švédsko
1,9	Nórsko
2,5	Fínsko
2,6	Dánsko
2,7	Holandsko
4,4	Luxembursko
4,9	Írsko
5,5	Veľká Británia
7,0	Cyprus
8,1	Španielsko
8,3	Slovinsko
8,7	Rakúsko
8,8	Česká republika
8,8	Nemecko
8,9	Malta
9,1	Belgicko
10,1	Francúzsko
12,4	Estónsko
13,3	Taliansko
17,2	Grécko
19,2	Slovensko
19,8	Litva
20,9	Poľsko
27,4	Portugalsko
31,8	Lotyšsko
31,9	Maďarsko
56,6	Bulharsko
72,6	Rumunsko

Aj keď vo výskume šlo len o dva relatívne ukazovatele chudoby, niektoré čísla sú alarmujúce. Pravdaže, na údaje sa dá pozrieť aj opačnou optikou – z celkovo 85 miliónov detí, ktoré žijú v tridsiatke sledovaných krajín, 85 % nič nechýba a môžu prežívať spokojné detstvo. Dokonca také, že ich rodičia nájdu aj prostriedky navyše, aby ich poslali tým, ktorí to potrebujú ešte viac. Napríklad i anémiou trpiacim „šťastným“ Bhutánčatám, ktoré sú spolu s Rwandančatami hlavnými príjemcami podpory štredých darcov.

(podľa portálu Česká pozice.cz a Businessweek spracoval lupa)
Ilustračné foto stock.xchng

V Maďarsku prichádzajú „školskí policajti“

MENTORI

Po Veľkej Británii a Rusku sa v poslednom čase rieši otázka využívania policajných služieb a policajtov v školách aj v Maďarsku. Zatiaľ sa v 200 školách zriaďuje služba policajných mentorov. Nebudú podriadení riaditeľovi školy, ale budú zamestnancami polície. Policajný zbor nasadí na túto prácu skúsených ochrancov poriadku, ktorí už odišli do služobného dôchodku. Týmto spôsobom spoločnosť využije ich bohaté skúsenosti a prax.

V uplynulých týždňoch sa ukončil výcvik prvej skupiny policajtov, ktorí musia byť pripravení na prácu v školskom prostredí. Ich cieľom však nemá byť práca s kriminálnikmi, ale s deťmi. V tom je zásadný rozdiel medzi nimi a klasickými policajtmi. Na zjednodušenie ich nazvali „školskými policajtmi“, oficiálne však budú „poradcami pre kriminalistickú prevenciu“.

V súvislosti s ich činnosťou sa hovorí najmä o prevencii drog. Budú sledovať všetko podozrivé, a ak niečo zistia, budú to nahlasovať vedeniu škôl. Zásahy policajnou cestou budú môcť urobiť iba v krajnom prípade, keď niekoho priamo prichytia pri predaji alebo požívaní drog. Ich hlavnou úlohou bude prevencia. S deťmi sa budú musieť naučiť hovoriť ich jazykom, a nie učebnicovým. V každom ročníku budú mať so žiakmi svoje hodiny.

Nebudú mať na starosti poriadok v škole, ako by sa mohlo zdať, ani školskú dochádzku, nebudú ani bodyguardami či SBS-kármí. Ich úlohy budú najmä preventívne.

V prvej etape sú do projektu „školských policajtov“ zapojené školy, ktoré sa nachádzajú v tzv. kritických oblastiach, predovšetkým v niektorých mestských štvrtiach, kde je vyššia kriminalita a ohro-

zenia mladistvých sú výraznejšie. Jeden policajt bude môcť pôsobiť maximálne pre tri školy. Na centrálnu správu škôl však prichádzajú ďalšie žiadosti o pridelenie preventívneho policajného poradcu. Pokiaľ ide o vzdelanie týchto policajtov, nevyžadujú sa od nich osobitné zručnosti. Budú však mať špeciálny výcvik na prácu s deťmi. Zväčša ich „naverbovali“ z radov bývalých kriminalistov, ktorí už odišli do služobného dôchodku. Školy do projektu vyberá centrálna správa škôl.

Verejnosť prijíma tento krok zväčša s porozumením, ale ozvali sa tiež kritické hlasy. Niektorí protestujú, že to bude jedna veľká protidrogová školská akcia a bude smerovať ku kriminalizácii detí a mladistvých. Niektorí sa pýtajú, či budú policajti deti aj zatýkať. Oponenti však hovoria, že v Maďarsku už každý druhý tínedžer do 18 rokov odskúšal drogu. V poslednom období sa v tejto oblasti sprísnila aj legislatíva. Na jej základe môžu policajné hliadky dokonca aj „odchytávať“ deti, ktoré sa vyhýbajú vyučovaniu a túlajú sa po uliciach. Policajné hliadky musia takýchto previnilcov predviesť najskôr na vedenie škôl a až potom ich odvedú k rodičom.

(lupa), ilustračné foto stock.xchng

Dajme školstvu jeho spoločenský význam

Prof. PhDr. Erich Petlák, CSc., pracuje v školstve od roku 1962. Začínal ako učiteľ v základnej škole a neskôr ako riaditeľ. Od roku 1971 nepretržite pracoval na Pedagogickej fakulte v Nitre. Od januára tohto roku je rektorom Dubnického technologického inštitútu. Venuje sa predovšetkým teórii vyučovania. Dnes patrí k pedagogickým klasikom súčasného slovenského školstva. Jeho názory, ale aj pedagogické pôsobenie formuje už roky stovky našich učiteľov. Pravidelne publikuje monografické práce doma aj v zahraničí, napísal rad štúdií zameraných na možnosti zvyšovania efektívnosti vyučovania. Je členom viacerých vedeckých a redakčných rád pedagogických časopisov doma a v zahraničí. Edukačným aspektom sa venuje aj vo vedecko-výskumnej činnosti v rámci VEGA a KEGA. Tím pracovníkov, ktorý viedol, spracoval a obhájil úlohy zamerané na diferenciáciu vyučovania, v ďalších rokoch na didaktické aspekty motivácie. V súčasnosti sa jeho tím zaoberá vyučovaním z pohľadu neurovedy. Pre jeho prácu je príznačné, že študentov popri získavaní odborných vedomostí vedie k vytváraniu si kladného postoja k učiteľstvu a najmä k žiakom.

Vážený pán profesor, slovenské školstvo sa nachádza na ďalšej dôležitej križovatke. Ako vnímate súčasnú situáciu v oblasti výchovy a vzdelávania u nás?

O tom, či je naše školstvo na križovatke, sa naozaj nedá jednoznačne vyjadriť. Každé vyjadrenie evokuje rad ďalších a ďalších otázok alebo pohľadov. Tou pomyselnou križovatkou môžu byť úvahy o vzdelávacích úlohách školstva, o koncipovaní kurikula, o zvýšení výchovných úloh školy, v neposlednom rade aj o jeho financovaní, ktoré v ostatných mesiacoch dosť významne rezonuje, a podobne. Križovatky sú na to, aby nás správne doviedli do vopred stanoveného cieľa, teda naša „školská križovatka“ by mala jasne stanoviť cieľ a sledovať jeho dosiahnutie. Akiste nie je potrebné a ani účelné vracat sa k predchádzajúcim rokom, to veci nepomôže. Nedá mi však, aby som nepovedal, že sme stratili dvadsať rokov, hľadajúc, ktorým smerom sa vydať. Lenže po zmenách vlád sme sa spravidla vždy vydávali akoby inou cestou. Aj preto dnes „lámeme palicu“ nad naším školstvom. A tak sa dostávam k myšlienkam: Sú za stav školstva zodpovední učitelia alebo len učitelia? A vôbec – je naše školstvo, tu myslím predovšetkým na reálnu edukáciu, také, že ho treba úplne zatracovať? Hovorím to preto, lebo mnohé diskusie o školstve tak vyznievajú. Na druhú časť vašej otázky o výchove a vzdelávaní odpoviem nasledovne. Už viac razy som napísal, že nepatrím k tým, ktorí chrlia oheň a síru na našu edukáciu. Veď za výchovu nezodpovedá len škola, ale aj rodina a spoločnosť. Nemecký pedagóg O. Speck povedal, že to, čo bolo pred 40 rokmi spoločnosťou odsudzované ako nemorálne a nežiaduce, sa dnes stáva samozrejmosťou nášho života. J. Dewey už roku 1897 v útlej, ale mimoriadne podnetnej knižke s názvom *Moje pedagogické krédo* napísal, že výchova patrí k hlavným morálnym povinnostiam spoločnosti. Pod pojmom celospoločenské úlohy si každý v prvej chvíli predstaví zrejme starostlivosť štátu o školu, o učiteľa a všetko, čo s tým súvisí. Prirodzene, ani túto oblasť nemožno obísť. Avšak nejde len o ňu. Spoločnosť, v ktorej žijeme, v ktorej žije mládež, je veľkým animátorom, a to v pozitívnom, ale aj negatívnom pôsobení. Aj keď mám veľmi ďaleko k tomu, aby som realitu nášho života videl iba pesimisticky, nedá mi nespomenúť, že sme svedkami rôznych spoločenských patológií. Ba v literatúre sa objavuje aj pojem, že žijeme v patologiesfére – v negatívnych prejavoch, ktorých sme svedkami. Formy tejto patológie môžu byť rôzne: rôznorodé gangy, absencia hodnôt, komercializácia života, fetišizmus bohatstva, ba až patológie vedúce k vojnám medzi štátmi. Isté je, že voči nim nemôžeme ostávať ľahostajní, a tak škola aj spoločnosť stoja v reforme pred mimoriadne vážnymi úvahami. Realita života, ktorá nás obklopuje, nemá teda pozitívny, motivujúci vplyv. Deti a starší žiaci, stredoškoláci, v rodinách veľmi citlivo vnímajú, že ani dosiahnutie vzdelania často nie je garanciou práce. Samozrejme, bolo by veľkou chybou, ak by sme rezignovali. Lenže som presvedčený, že pokiaľ sa nezmení, resp. nezlepší to, čo som načrtnol, nie ťažko sa budú rodiť zásadné pozitívne zmeny. Opísať situácia a zmenu, to je komplex aspektov, ku ktorým sa ešte v rozhovore určite dostaneme.

„Spoločenská prestíž školy a učiteľov nie je taká, aká by mala byť. Je to vina učiteľov alebo spoločnosti? Som presvedčený, že predovšetkým spoločnosti. Nevládne v nej filozofia toho, že vzdelanie má byť túžbou a snahou ‚byť múdry a vzdelaný‘.“

Ktoré zo súčasných problémov považujete za kľúčové? Na túto otázku som vlastne načrtnol odpoveď vyššie. Určite by sa dali vymenúvať aj mnohé ďalšie aspekty, napr. tvorba a aj otázky týkajúce sa kurikula, spadal by sem aj problém učebníc a celý rad dnes temer denne pertraktovaných oblastí. Teraz však poviem, čo vás možno aj prekvapí. Predtým však poznamenám, ja priam

podčiarknem, že všetko, čo som doteraz vymenoval, má nepopierateľný a nezanedbateľný vplyv na edukáciu. Kľúčový problém však podľa mňa nespočíva len v samotnom obsahu vzdelania, v tom, čo do učebníc vsunieme alebo v nich vynecháme, ani v tom, že rodičom budeme neustále pripomínať, ako majú vychovávať svoje deti. Nepomôže ani neustále konštatovanie, že televízia nám devastuje rôznymi brakovými realitami, že deti a podobne. Podľa môjho názoru kľúčové je, že nám chýba, resp. nevieme dosiahnuť isté psychické nastavenie učiteľov, vychovávateľov, rodičov, azda aj žiakov a študentov na to, aby pociťovali nefalšovaný a úprimný záujem o zmenu a skvalitnenie jestvujúceho. Len v krátkosti pripomeniem myšlienky nemeckého pedagóga M. Meyera, ktorý hovorí, že Harvardova univerzita, ako pojem kvality medzi vysokými školami, má také isté kurikulum ako podobné univerzity. Avšak popredné miesto medzi nimi dosahuje tým, že všetci pedagógovia, študenti a aj administratíva robia všetko pre to, aby ich univerzita bola vynikajúca. Za kľúčovú teda považujem zásadnú zmenu postojov k inováciám, k pretváraniu postojov ku všetkému novému. Nedá mi, aby som v tejto súvislosti nespomenul našu reformu školstva roku 2008. Netvrdím, že všetko bolo dobré a do dôsledkov premyslené, ale bola to prvá komplexnejšia zmena od roku 1990 a, podčiarkujem, bola rozplánovaná na viace rokov. To, či sme sa k reforme postavili viac tvorivo, či prevládla tendencia jej dotvárania, alebo odmietavej kritiky, nechám na úvahy čitateľov. Aby to však nevyznelo alibisticky, môj

názor je, že prevládla kritika nad tvorivosťou, ktorá by viedla k vylepšovaniu. Analogicky sa mi javí, že aj v súčasnej diskusii hodnotenia výsledkov reformy nie je veľmi bohaté publikovanie skúseností, názorov a námetov na zlepšovanie.

Zdá sa, že za posledných dvadsať rokov sa naša spoločnosť vzdialila od oceňovania vzdelania. Spoločenská prestíž učiteľov, školy i vzdelania sa výrazne znížila. Súhlasíte s takýmto konštatovaním? Samozrejme, že súhlasím. Spoločenská prestíž školy a učiteľov nie je taká, aká by mala byť. Je to vina učiteľov alebo spoločnosti? Som presvedčený, že predovšetkým spoločnosti. Nevládne v nej filozofia toho, že vzdelanie má byť túžbou a snahou „byť múdry a vzdelaný“. Namiesto toho vládne filozofia „získať ani nie tak vzdelanie, ale skôr dokument o vzdelaní“, ktorý má pomôcť uchytiť sa na trhu práce. K znižovaniu hodnoty vzdelávania prispievajú aj vyjadrenia mnohých politikov, umelcov, športovcov, ktorí sa neraz vyjadrujú o tom, že vzdelanie nie je až také podstatné, podstatné je presadiť sa, byť v správnom čase na správnom mieste. Keď počujem takéto vyjadrenia, želám si, aby to mladí ľudia nepočuli. Je škoda, že mnohých našich vynikajúcich učiteľov nepasujeme napríklad za celebrity, nepíše sa o nich v časopisoch. Ten titul sme dnes sprofanovali a prenechali iným „celebritám“.

Z vlastnej praxe viete porovnať kvalitu školstva u nás v minulosti a dnes. V čom vidíte najväčšie posuny? Ktoré zmeny v našom výchovno-vzdelávacom systéme hodnotíte v posledných rokoch pozitívne, ktoré sa príliš nevydarili? Vonkoncom sa nechcem štylizovať do roly hodnotiteľa kvality školstva kedysi a dnes. Ako som už uviedol, nepatrím k tým, čo školu a učiteľov permanentne kritizujú. Posuny vidím napr. v zavádzaní výpočtovej techniky do škôl, v položení akcentu na cudzie jazyky, v preferovaní aktivizujúcich a tvorivých metód výučby, v doceňovaní individuálneho prístupu k žiakom. Problém je však v tom, že kvalita je ťažko merateľná, a čo je ešte zložitejšie, nemožno ju vtesnať do žiadnych paragrafov, predpisov a nariadení. Musí vychádzať z „filozofie chcenia“, čiže z toho, či chceme, alebo nechceme dosiahnuť zásadné zmeny. Pravda, to sa týka každého jednotlivca, každého učiteľa, od materskej školy až po vysokú. Tieto a ďalšie aspekty vnímam ako istý posun. Posun v pozitívnom zmysle slova sme zaznamenali napr. aj položením dôrazu na výučbu cudzích jazykov, za významné považujem aj realizovanie programu informatizácie školstva Infovek, zvýšenie dôrazu na predškolskú výchovu, na formovanie kompetencií žiakov. Za isté pozitívum považujem aj diskusie učiteľov k štátnym a školským vzdelávacím programom. Pozitívum vidím v tom, že sa viac začali zaoberať obsahom vzdelávania a jeho možnými modifikáciami. Posuny vidím aj v samotnom vnímaní edukácie, že dnes je žiak viac a dôslednejšie ponímaný ako subjekt edukácie. Čo sa nevydarilo, by som zhrrnul do nasledovného. Možno sa budem opakovať, ale javí sa mi potrebné viac zaangažovania sa učiteľov do procesu zmien – písať, publikovať, navrhovať... to môže pohnúť edukáciu dopredu. Rezervy sa mi javia aj v oblasti motivácie časti mladých učiteľov k tvorivej edukačnej činnosti, osobne by som si prial v školách menej encyklopedizmu, ktorý je v nich stále akoby doma. Vo viacerých oblastiach sa nedarí dosiahnuť gramotnosť našich žiakov, za problém považujem, že sa nevedia samostatne dostatočne efektívne učiť a podobne. Toto nie sú strategické požiadavky alebo zmeny, o tých sa vyjadriť neskôr. Avšak aj napriek tomu ich považujem za mimoriadne významné, pretože práve tieto oblasti sú základom komplexnejších stratégií.

Výber budúcich pedagógov sa ukazuje byť pre dynamiku školského prostredia kľúčový. Prax ukazuje, že nie všetci študenti pedagogických smerov majú predpoklady na výkon učiteľského povolania. Aké osobnostné predpoklady by podľa vás mal mať budúci pedagóg? Čo hovorí vaša odborná a pedagogická skúsenosť? Vôbec si nemyslím, že nemáme kvalitných učiteľov. Desiatky rokov sa podieľam na ich príprave, mám možnosť porovnávať minulosť so súčasnosťou. Z môjho pohľadu by som nehovoril o kvalite, ale skôr o nastavenom systéme, a to od prí

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

ERICH PETLÁK Rozhovor s osobnosťou

Dajme školstvu jeho spoločenský...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

pravy budúcich učiteľov až po vzdelávanie učiteľov v praxi. Aj keď predpokladám, že si na svoju hlavu privodím kritiku, nedá mi, aby som neuviedol nasledovné. V príprave budúcich učiteľov sa kladie dôraz na to, aby boli dobre pripravení, počas štúdia absolvujú množstvo predmetov – stačí nazrieť do učebných plánov a presvedčíme sa – teda vedeckosť je zabezpečená. Čo však mne osobne chýba v ich príprave, je dôslednejšie, resp. hlbšie prepojenie s reálnou edukáciou, teda docenenie rôznych druhov pedagogickej praxe, vedenie záujmových krúžkov už počas štúdia, účasť študentov-budúcich učiteľov na rôznych podujatiach školy a pod. Tí, čo študovali dávnejšie, si určite pamätajú, aké rôzne činnosti vykonávali už počas štúdia. Dnes hovoríme o tzv. „šoku z reality“, pretože čerstvý absolvent učiteľstva zrazu spoznáva tú stránku učiteľstva, školy a činností, na ktorú nebol alebo len málo pripravovaný. Vie množstvo teórie, napr. o riadení edukácie, veľa poučiek o funkciách voľného času, ale menej alebo málo o realizačných stránkach.

Moje ďalšie úvahy zhrniem do myšlienky: z vedeckého hľadiska sú budúci učitelia pripravovaní dobre, lenže v príprave by sme mali viac pozornosti venovať pestovaniu či vytváraniu vzťahu k profesii, vzťahu k dieťaťu. Preto dosť často v týchto súvislostiach spomínam slová M. Zelinu, keď asi pred dvoma rokmi v Učiteľských novinách napísal, že v príprave učiteľov by sa mala väčšia pozornosť venovať pedagogickej a psychologickej príprave budúcich učiteľov, pričom nemal, a ani ja nemám, na mysli pridávanie ďalších predmetov do učebného plánu, ale predovšetkým isté „prežívanie pedagogiky, psychológie a ďalších predmetov a ich pretavenie do formovania vzťahu k dieťaťu, ku škole a aj k rodičom“.

Mnohé výstupy našich učiteľov, okrem iného aj články v Učiteľských novinách, svedčia o tom, že máme kvalitných učiteľov. Pravda, inou stránkou je, či v učiteľských kolektívoch je viacje takých, ktorí sú tvoriví a majú snahu o napredovanie školy, tých, ktorým záleží predovšetkým na im zverených deťoch, na ozajstnom neformálnom prístupe k žiakom a edukácii. Pravdou je, že učitelia sú dnes dosť zaneprázdnení – zbieranie kreditov, kritizovaná byrokracia v školách má, žiaľ, svoje pevné korene, to všetko pôsobí na kvalitu práce. Často uvažujem o kvalite práce učiteľov a škôl, diskutujem s učiteľmi a riaditeľmi, a tak dochádzam k záveru, že kvalitu práce učiteľov a škôl majú v značnej miere v rukách aj samotní riaditelia. V dnešnej informačnej dobe už ani ďalšie vzdelávanie a kvalita práce učiteľov a školy nespočíva len na tom, čo sme kedysi našťudovali, čo nám povedali na školeniach a poradách. Vychádza z už spomenutej filozofie, teda z toho, či chceme v škole napredovať, či chceme dosiahnuť, aby žiaci chodili do školy so záujmom, či chceme rozvinúť neformálnu spoluprácu s rodičmi, atď. Výskumy, ktoré boli urobené v Českej republike, ukázali, že riaditeľ školy má pri zvyšovaní jej kvality veľmi významnú úlohu.

Niekedy sa s obľubou hovorí a zdôrazňuje, že uchádzačov na štúdium učiteľstva treba starostlivo vyberať, zisťovať ich predpoklady. S tým súhlasím. Ale aká je realita? V prvom rade poviem, že pri súčasnom stave vysokého školstva a jeho financovaní sa školy tešia každému uchádzačovi. V druhom rade uvediem, že ľahšie sa hovorí o zisťovaní predpokladov, ale myslím si, že nedisponujeme takými diagnostickými technikami, ktoré by dokázali skutočne objektívne určiť predpoklady. Zo 40-ročných skúseností naozaj zodpovedne uvediem, že cesta k dobrému učiteľovi je kľukatejšia, ako sa mnohým zdá. Poznal som študentov skutočne vynikajúcich, s dobrými študijnými výsledkami, s prívetivou komunikáciou, s angažovanosťou počas štúdia, a po niekoľkých rokoch som bol prevkapeňý, že ich učiteľská práca nebola taká, ako sa javili počas štúdia. Mám aj opačné skúsenosti, študenti, nad ktorými

sme neraz „lámali palicu“, ktorí, po študentsky povedané, prechádzali z ročníka do ročníka, sa stali vynikajúcimi učiteľmi, obľúbení žiakmi, rodičmi a kolektívom. Samozrejme, uchádzačov o učiteľstvo treba vyberať, na základe vlastnej skúsenosti a skúseností mnohých kolegov však poviem, že učiteľ v značnej miere formuje aj prvý riaditeľ a učiteľský kolektív, do ktorého nastúpi. Tam sa mladý učiteľ stretáva s realitou a klímou, a tá môže byť motivujúca, kolegiálna, podporujúca, zdôrazňujúca, že žiaci sú hodnotou nadovšetko, alebo môže navodzovať postoje typu „si mladý, snaž sa, ukáž sa“. Musím v tejto chvíli spomenúť mojich prvých riaditeľov a kolegov zo škôl, v ktorých

„Pravdou je, že učitelia sú dnes dosť zaneprázdnení – zbieranie kreditov, kritizovaná byrokracia v školách má, žiaľ, svoje pevné korene, to všetko pôsobí na kvalitu práce. Často uvažujem o kvalite práce učiteľov a škôl, diskutujem s učiteľmi a riaditeľmi, a tak dochádzam k záveru, že kvalitu práce učiteľov a škôl majú v značnej miere v rukách aj samotní riaditelia.“

som strávil prvé dva roky učiteľstva, v Hornej Súči a v Lúke nad Váhom, až po pár rokoch som ocenil ich postoje ku mne a k môjmu dotváraniu učiteľa po štúdiách.

Očakáva sa, že učitelia sa priblížia práciou s informačnými technológiami (IT) svojim žiakom. Sme v tejto oblasti na dobrej ceste?

Je pravdou, že IT nám v ostatných dvoch rokoch výrazne a razantne vstúpili do škôl. Som zástancom všetkých inovátnych a moderných pomôcok, ktoré sa využívajú v procese edukácie. Pravdou je, že dnešní mladí ľudia sú obklopení technikou a jej rôznymi vymoženosťami, už od malička získavajú zručnosti s jej ovládaním. Možno pred pár rokmi aj predstihli učiteľov, najmä starších, ktorí doposiaľ nepracovali s novými IT. Situácia sa však výrazne mení. Mladí učitelia, ktorí prichádzajú do škôl, IT ovládajú, preto si myslím, že učitelia a žiaci si v tejto oblasti „rozumejú a aj budú rozumieť“. Len na okraj poznamenám, že IT zasahujú aj mnohých

ná. Podrobnejšie som o týchto aspektoch písal v predošlom školskom roku v časopise Naša škola č. 9 – 10. Týmto pripomenutím vonkoncom nie som proti IT vo vyučovaní, chcem len zdôrazniť mieru ich využívania. Pravdou je, že IT v istom zmysle „odbremenujú“ mozog od činností, ktoré sú preň prirodzené. M. Spitzer hovorí, že pod vplyvom nadmerného využívania IT si prestávame mozog trénovať. Napokon, nejeden učiteľ vie, že mnohé domáce úlohy žiak vypracúva za pomoci počítača systémom Ctrl+C – Ctrl+V. Majme na zreteli, že IT sú len jednou z možností. Venujme popri nich pozornosť rozvoju tvorivosti žiakov, vedme ich ku kooperácii a k vzájomnej komunikácii.

Systém ďalšieho vzdelávania učiteľov sme si v prvej polovici 90. rokov zrušením krajských pedagogických ústavov a okresných pedagogických stredísk rozbili. Dodnes sa nám cez metodicko-pedagogické centrá (MPC) nepodarilo plne nastaviť funkčný systém ďalšieho vzdelávania učiteľov tak, aby systematicky zasahoval v určitých intervaloch každého pedagóga. Čo myslíte, malo by sa niečo meniť v tejto oblasti?

Ak by som mal onen povestný „čarovný prútik“, využil by som ho na to, aby som obnovil krajské pedagogické ústavy a okresné pedagogické strediská. Patrí sa však, aby som zdôraznil, že týmto nezaznávam jestvujúce MPC, aj tie vykonávajú veľmi záslužnú prácu v ďalšom vzdelávaní učiteľov. V čom je teda rozdiel medzi minulosťou a súčasnosťou? Okresné pedagogické strediská, ako už hovorí samotný názov, boli v každom okresnom meste, boli blízko k učiteľom, v porovnaní s dnešnými MPC „obhospodarovali“ menší počet škôl, pracovníci stredísk temer dôverne poznali školy a učiteľov svojho

vali „rečou kolegov“. Toto som uviedol nie náhodou. Pred pár dňami som čítal v jednej publikácii myšlienku, že v pedagogike hovoríme akoby dvoma jazykmi – „jedným hovoria odborníci a druhým učitelia“. Nuž, ktovie, či aj preto neviazne prenos nových poznatkov do praxe. Pravda, toto je myšlienka, ktorá si zasluhuje hlbšie zamýšľanie sa, a možno je to aj námet na solídny výskum. Je správne, že MPC sa začínajú uberať tiež tým smerom a dávať priestor dobrým učiteľom, aby prezentovali pred kolegami svoje skúsenosti a prax. Ak by sa malo čosi zmeniť, potom by som sa vrátil k menším organizačným jednotkám typu okresných pedagogických stredísk a okresných školských inšpektorov. Pravdaže, v dnešnej ekonomickej situácii je toto skôr utópia ako realita. Hľadal a odporúčal by som menej „preorganizovaný systém“ ďalšieho vzdelávania učiteľov a vôbec neformálnejšiu prácu s nimi. Nedá mi, aby som nepodčiarkol – moje dovoľovanie sa menších pedagogických a inšpekčných stredísk nesleduje kontrolu škôl a učiteľov, ale predovšetkým usmerňujúcu metodickú pomoc.

Ste jedným z našich najlepších slovenských odborníkov v oblasti didaktiky a teórie vzdelávania. V akom stave sú podľa vás u nás tieto disciplíny?

Najskôr mi dovoľte, aby som povedal, že sa nepovažujem za najlepšieho odborníka. Naša pedagogika, a teda aj didaktika, má skutočne viacero vynikajúcich odborníkov. Nebudem ich vymenúvať, aby som na niekoho nezabudol a neurazil ho. Napokon, učitelia, ktorí čítajú pedagogické knihy a časopisy, ich poznajú. Z mojich doterajších odpovedí ste už zrejme vycítili, že nepatrím k tým, ktorí by za každú cenu kritizovali a vyjadrovali nespokojnosť. Osobne sa nazzdávam, že rozpracovanie všetkých pedagogických disciplín u nás je porovnateľné s okolitými krajinami. Hodne čítam poľskú a sem-tam aj nemeckú literatúru a nezdá sa mi, že by sme v niečom zaostávali. Pravda, inou stránkou je knižná produkcia, teda jej kvantita, čo však súvisí s počtom pedagógov, s počtom vysokých škôl a ústavov, s počtom vydavateľstiev, jednoducho s veľkosťou krajiny. Pri niektorej otázke som sa už vyjadril, že nevidím problém v rozpracovanosti tejto ktorej disciplíny, ale skôr alebo predovšetkým vidím problém v malom prenose do reálnej pedagogicko-didaktickej práce učiteľov a škôl. Tu by som mohol vymenovať veľa príkladov, spomeniem len niektoré. Často hovoríme, resp. dožadujeme sa, aby bolo v školách viacje aktivity žiakov, aby v edukácii prevládali tvorivé metódy a for-

va v tom, že by sme nemali rozpracované aj novšie pedagogicko-didaktické aspekty práce, problém vidím v pomalom prenose do reálnej práce. To je však to, čo nemožno nariadiť príkazom ministerstva alebo vyhláškou. To je filozofia prístupu k práci. V tejto súvislosti nadviažem na už spomínané ďalšie vzdelávanie učiteľov, pretože od neho sa očakávalo aj razantnejšie presadzovanie inovácií do praxe. Keďže pracujem aj ako predseda atestačných skúšok učiteľov, môžem povedať, že máloktorí učitelia či riaditelia škôl vnímajú ďalšie vzdelávanie ako významnú možnosť na ďalšie skvalitnenie práce školy. O pár týždňov bude tomu rok, čo som v Učiteľských novinách napísal, že riaditelia škôl, metodické združenia a predmetové komisie nevyužili písanie atestačných prác na to, aby učitelia prezentovali tvorivé prístupy, aby práce učiteľov reflektovali ich pedagogicko-didaktickú prácu a najmä snahu o sprostredkovanie nového. Pochvalu si zasluhujú tí učitelia, ktorí sa v prácach usilujú „prekročiť svoj tieň“ a kolektív a kolegom ponúknuť nové, netradičné metódy a formy práce so žiakmi. Lenže, veľa prác by sa dalo charakterizovať ako práce bez „tvorivého náboja“. Práve kvalifikačné práce by mohli byť dôsledným prenosom inovácií z kníh a časopisov do školskej edukácie reality. Podčiarkujem, že toto konštatovanie neplatí všeobecne, lebo prístupy sú aj tvorivé, aj menej tvorivé. Mám na zreteli predovšetkým, aby sa tvorivý a aplikačný prístup stal samozrejmosťou.

Ako vnímate tému reformy nášho školstva?

Je to oblasť, ktorá, obrazne vyjadrené, rozdelila aj pedagógov a odborníkov najmenej do dvoch skupín. Do jednej patria zástancovia reformy, ktorí na školu a edukáciu nazerajú optikou humanizácie, slobody žiaka, rôznymi alternatívnymi, liberálnejšími prístupmi k žiakom, ku vzdelávaniu. Do druhej skupiny by som zaradil tých, ktorí sú zástancami klasickejších prístupov k edukácii. Aby však nedošlo k omylu a nesprávnej interpretácii, pod klasickými prístupmi vonkoncom nemám na mysli akýsi návrat k pedagogike predchádzajúcich rokov. Týmto pedagógom ide skôr o to, aby v školách nebolo toľko liberalizácie, aby sa nezdôrazňovala len potreba vyučovať poznatky pre každodenný život žiaka, ale aby kurikulum bolo vyvážené z hľadiska teoretických a praktických požiadaviek, aby sa nezdôrazňovala len výchovná funkcia školy, ale aby to bola jednota výchovy a vzdelávania, pretože vzdelanie nie sú len vedomosti, ale aj formovanie vzťahu k hodnotám.

Osobne vnímam reformu školstva ako snahu o napredovanie, ako snahu o progres, ako snahu o hľadanie lepšieho. Už som naznačil, že reforma, ktorá sa spustila roku 2008, nenašla dostatočnú podporu v širšej učiteľskej verejnosti. Namiesto tvorivej diskusie sa spustila vlna kritiky, čo reforme školstva a jej dotváraniu neprospeľo.

V tejto súvislosti si dovoľím poznamenať ďalšie moje konštatovanie, ktorým sa zrejme opäť vystavujem kritike. Dosť často a aj s obľubou sa neraz až akosi nadnesene hovorí, že prestavba či reforma školy má byť celospoločenskou záležitosťou, že sa má o nej diskutovať a podobne. Pri zdôrazňovaní týchto prístupov, resp. požiadaviek si často kladiem otázky: Aká „široká“ má byť táto diskusia, kto sa má na nej predovšetkým podieľať, ako vtesnať to množstvo názorov do solídnej koncepcie? Bez akéhokoľvek podceňovania kohokoľvek uvediem myšlienky: máme predstavu – myslím širšiu verejnosť – o tom, ako sa bude vyvíjať napr. priemysel a čo bude potrebné, aké kompetencie absolventov škôl, aké profesie vzniknú, aká bude spoločnosť o 10 až 20 rokov, čo nám prinesie globalizácia, ktoré kompetencie človeka budú ozaj kľúčové? Je to veľmi ťažké, náročné a vyžaduje si to priam prognostické videnie budúcnosti. Skutočne len v dobrom poznamenám, napr. jedna rodina je názoru, že treba učiť cudzie jazyky, druhá rodina preferuje techniku ako budúcnosť zmien a uplatnenia sa človeka v spoločnosti, ďalší zasa akcentujú pragmatickosť v edukácii – neučíť teóriu,

„Možno sa budem opakovať, ale javí sa mi potrebné viac zaangažovania sa učiteľov do procesu zmien – písať, publikovať, navrhovať... to môže pohnúť edukáciu dopredu. Rezervy sa mi javia aj v oblasti motivácie časti mladých učiteľov k tvorivej edukačnej činnosti, osobne by som si prial v školách menej encyklopedizmu, ktorý je v nich stále akoby doma.“

seniorov-neučiteľov. V našom Dubnickom technologickom inštitúte v Dubnici nad Váhom seniori, ktorí sa zapísali na univerzitu tretieho veku, prejavujú záujem a navštevujú program zameraný na túto oblasť.

Dovoľte mi však, aby som sa len v krátkosti zmienil aj o inej stránke IT. Zavádzanie IT z pochopiteľných príčin u nás po roku 1990 zaznamenalo istý boom, ktorý pretrváva dodnes. „Všetko je na webe“, „Spracujte podľa internetu“ a podobne, to boli a sú slová, ktoré dosť často počúvame v súvislosti s využívaním IT v edukácii. Lenže prácu s IT by sme mali takpovediac strážiť a usmerňovať, pretože ich nadmerné používanie má aj svoje problémy a začíname o nich čoraz častejšie počuť. Žiaci oveľa menej čítajú, vytráca sa tvorivosť, IT ovplyvňujú vzájomnú komunikáciu, žiaci si menej „trénujú mozog“... Každému, kto je veľmi nadšený využívaním IT v edukácii, by som odporúčal prečítať si nemeckú knihu M. Spitzera *Digitálna demencia*, ktorá u nás zatiaľ nebola prelože-

regiónu, úzko spolupracovali s okresnými inšpekčnými strediskami. Terminológiou dneška by som povedal, že mimoriadne a neformálne prispievali k ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov. Ich práca nebola zbyrokratizovaná. Temer denne školili učiteľov podľa jednotlivých predmetov, podľa oblastí záujmu, napr. hodnotenie žiakov, aktivizujúce metódy a podobne. Sám som v týchto strediskách prednášal a besedoval s učiteľmi o otázkach, ktoré boli vtedy veľmi aktuálne, napr. programované vyučovanie, problémové vyučovanie, skupinové vyučovanie, diferencované vyučovanie a podobné témy. Spomenúť treba aj to, že prednášateľmi boli nielen odborníci z vysokých škôl alebo pedagogických ústavov, ale aj vynikajúci a dobrí učitelia z praxe. Tí vedeli osloviť svojich kolegov, sprostredkovali im svoje metodické skúsenosti, upozorňovali na úskalia preberaných tém, predmetov. Iste nemusím dodávať, že títo učitelia boli veľmi obľúbení a boli pre iných kolegov prínosom. Rozprá-

my práce, z danej oblasti máme u nás množstvo dostupnej a dobrej literatúry. Realita je taká, že tvorivosť nie je silnou stránkou mnohých vyučovacích hodín. Hovoríme, že našim žiakom chýbajú gramotnosti – matematická, čitateľská, prírodovedná a ďalšie, pritom je dostatok literatúry zaoberajúcej sa napr. metakogníciou vo vyučovaní, ktorá prispieva ku gramotnosti žiakov v tom najširšom slova zmysle.

V porovnaní so zahraničím konštatujeme, že našim žiakom chýba kritické myslenie, pritom máme viacero kníh, ktoré vysvetľujú podstatu, ale aj realizáciu tohto vyučovania. Dnes sa do pozornosti teórie vyučovania dostávajú napr. aj štýly učenia sa žiakov, psychodidaktické a neurodidaktické pohľady na vyučovanie, aj z týchto oblastí je dostatok dostupnej pedagogickej a psychologickej literatúry, avšak stále pozorujeme, že v školách im ešte nepatrí prioritá. Nuž a takto by som mohol pokračovať a vymenúvať ďalšie oblasti. Podľa mňa problém nespočí-

ale reálne skutočnosti pre život, iní vidia zmysel v teórii ako základ praxe a pod. Samozrejme, všetky tieto názory sú legitímne, každý má predstavu o edukácii svojho dieťaťa a jeho uplatnení sa v živote. No konečné slovo musia mať odborníci, ktorí majú predstavu o celospoločenských zmenách v budúcnosti. Viac razy som rokoval vo viacerých komisiách pri príprave reformných zmien a bol som svedkom, že kolegovia-učitelia sa nevedeli „dohodnúť“, napr. na tom, čo je podstatné a dôležité. Poviem to zjednodušene: zástancovia prírodovedných predmetov mali naporúdzi dostatok dôkazov o tom, že technika je „otcom a matkou“ budúcnosti, zástancovia humanitných a esteticko-výchovných predmetov zas dokumentovali úpadkom spoločnosti, ak sa nebude venovať pozornosť ich predmetom, učitelia cudzích jazykov dôvodili, že bez poznania jazykov sa nemôžeme otvoriť svetu, učitelia telesnej výchovy poukazovali na to, akú nezdravú máme mládež. Toto nie je kritika, to je realita, každý vidí problematiku vzdelávania a vzdelania svojou optikou, a v zásade každý má pravdu. Samozrejme, neodsudzujem a ani nie som proti tomu, aby bola aj spoločenská diskusia, ale som presvedčený, že konečné slovo musia mať odborníci.

Pred niekoľkými rokmi, keď robili reformu školstva v Japonsku, zostavili komisiu, ktorá mala niekoľko desiatok odborníkov z jednotlivých vedných odborov. Členmi komisie boli učitelia z praxe, pedagógovia a psychológovia, lekári, prognostici, ekonómovia a iní vybraní odborníci, ktorí za niekoľko týždňov vypracovali projekt školstva, ktorý sa uviedol do praxe. Zrejme by stálo za úvahu pristupovať k príprave reforiem takto aj u nás, pravda, za predpokladu už spomenutého „psychického nastavenia“ škôl, učiteľov, verejností, aby si model vytvorený odborníkmi osvojili a postupne dotvárali, vylepšovali. Pravda, k tomu patrí aj istá stabilitosť, aby po zmene vlády nedochádzalo k negovaniu predchádzajúceho. Zrejme toto chýbalo aj pri príprave našej reformy a jej východiskového dokumentu, na ktorom sa podieľali predovšetkým prof. M. Zelina, prof. I. Turek a doc. V. Rosa. A tak sa východiskový projekt *Milénium* neraz hodnotí len ako iniciatíva troch autorov. Osobne vyjadriť – vďaka autorom a následným realizátorom, že rozhybali školstvo. A tak v nadväznosti na vyššie uvedené poviem, že samotné *Milénium* je viacerými odborníkmi v pedagogike a aj učiteľmi v praxi prijímané ako prínos, ale takisto je mnohými kritizované. Kto má teda pravdu? Ukazuje sa, že schodnou cestou by bol japonský prístup. Dokument vzniknuvší z takéhoto kruhu odborníkov by mal byť následne rešpektovaný a postupne, samozrejme, na základe skúseností, dotváraný.

V poslednom čase sa veľa hovorí o platoch učiteľov ako jednom z najdôležitejších fenoménov na zlepšenie stavu a úrovne výchovy a vzdelávania u nás. Vidíte to tak aj vy? Najskôr poviem, že učitelia by si zaslúžili rozhodne väčšie platy. Nepoviem nič nové, ak vyjadriť, že platovo sú v porovnaní s inými profesiami podhodnotení. Nie som však celkom presvedčený o tom, že zvýšenie plátov by zásadne prispelo k zlepšeniu stavu a úrovne výchovy a vzdelávania. Hovorím to preto, lebo som presvedčený, že tí, ktorí pracujú so žiakmi, nevidia svojich žiakov len a len cez svoju výplatnú pásku alebo cez pár pridaných eur. Učiteľstvo je povolanie, povolanie, ktoré kultivuje žiakov, ktorých im zverujú rodičia, a ak vychádzam z presvedčenia, ktoré som sa snažil vždy vštepovať aj mojim študentom, že žiak je prvoradý, ten nemôže za stav ekonomiky, ten nemôže trpieť za to, že je kríza. Ak si to uvedomíme, potom peniaze nezohrávajú takú úlohu, ako sa neraz nazdávame. Napokon, práve dnes som čítal výsledky výskumu publikované Z. Zimenovou, ktorá píše, že nespokojnosť s platom bola u učiteľov na štvrtom mieste. Pred platom bola nespokojnosť s pracovným prostredím, nedostatok času na prácu s deťmi a byrokratická záťaž. Nezdieľam názor, že ak učiteľ

bude mať na výplatnej páske hoci aj o 100 eur viac, začne zrazu učiť inými metódami, ako je zvyknutý, že začne študovať štýly učenia sa žiakov, že zlepší diagnostikovanie žiakov a podobne. Som presvedčený, že v školách máme väčšinu učiteľov, ktorí pristupujú k žiakom naozaj nielen podľa sumy na výplatnej páske. Pravda, druhou vecou je, že práca učiteľa nemôže byť trvale podhodnocovaná v porovnaní s inými profesiami, a, samozrejme, prihovárom sa za zvýšenie plátov. To sa napokon, hoci pomalšie, predsa len realizuje. K zlepšeniu úrovne edukácie príspeje, ak popri platoch budeme v spoločnosti viac propagovať prácu učiteľa, ak budeme hovoriť o tom, že značnú časť času deťom venuje v tzv. nepriamej činnosti – príprava na vyučovanie, plánovanie práce a podobne. Potom sa možno postupne dostaví aj ono psychické nastavenie, teda úsilie o systematické zlepšovanie vlastnej pedagogicko-didaktickej činnosti.

Najväčšie ohrozenie sa týka najmä málotriednych škôl. Ako vidíte túto tému z vášho pohľadu?

Najskôr poviem, že v prvých rokoch vlastnej školskej dochádzky som absolvoval dvojtriednu školu. Neskôr počas desaťročnej pedagogickej činnosti na základnej škole, teda pred nástupom za učiteľa na vysokú školu, som sedem rokov pôsobil na málotriednych školách, z toho päť rokov na jednotriednej. Viac rokov, a to už ako

„Nezdieľam názor, že ak učiteľ bude mať na výplatnej páske hoci aj o 100 eur viac, začne zrazu učiť inými metódami, ako je zvyknutý, že začne študovať štýly učenia sa žiakov, že zlepší diagnostikovanie žiakov a podobne. Som presvedčený, že v školách máme väčšinu učiteľov, ktorí pristupujú k žiakom naozaj nielen podľa sumy na výplatnej páske.“

vysokoškolský učiteľ, som pracoval v Združení učiteľov málotriednych škôl Slovenska (ZUMŠS). Zrejme nie je na Slovensku učiteľa málotriednej školy, ktorý by nepoznal svoju angažovanosť v tejto oblasti a azda aj drobnejšiu publikáciu *Málotriedna škola*. Myslím, že z tohto vyznania sa dá vyčítať môj postoj k málotriednemu školstvu. Škoda, že mnohé pohľady, resp. názory sú „lámané“ predovšetkým optikou financií. Skutočne dlho by som vedel rozprávať o mnohých pedagogicko-didaktických prednostiach, o výchovných hodnotách málotriednych škôl, o neformálnej spolupráci školy s rodičmi, o temer detailnom poznaní detí danej lokality, o rôznych alternatívnych prístupoch. Mnohé hlasy, ktoré dnes v súvislosti s rušením týchto škôl počúvam, nevychádzajú z poznania problematiky, ale predovšetkým z ekonomických pohľadov. Samozrejme, nie som za to, aby bola škola umelo držaná tam, kde je len málo žiakov – niekedy sa hovorí o piatich

či šiestich žiakoch. Málotriedne školy a ich redukcia by mali vychádzať z reality a možností (počet žiakov, dochádzanie, doprava žiakov, atď.). Ten, kto neučil na málotriednej škole, len ťažko pochopí, aké prednosti má napr. v oblasti rozvoja tvorivosti a samostatnosti žiakov, v oblasti formovania sociálnych vzťahov, v oblasti kooperácie a spolupráce žiakov, v ich neformálnom učení sa, vo výhodách rozšíreného rozvrhu hodín... Pre tvorivého učiteľa je málotriedna škola skutočne „pedagogickým laboratóriom“, v ktorom môže denne experimentovať. Počas práce v ZUMŠS som často dochádzal do kontaktu so školskými inšpektormi, ktorí vysoko hodnotili prácu a výsledky týchto škôl. Uvedomujúc si mnohé prednosti, ale aj súčasnú realitu, by som veľmi starostlivo zvažoval, ako ďalej s existenciou týchto škôl, v žiadnom prípade by neobstálo ich plošné likvidovanie.

Do centra pozornosti sa v poslednom čase intenzívne dostáva téma odborného vzdelávania. Dubnický technologický inštitút sa venuje vzdelávaniu odborníkov pre túto oblasť školstva. V akom stave je dnes práva učiteľov či majstrov odbornej výchovy pre naše odborné školstvo?

Odborné a technické vzdelávanie, či už na stredných, alebo vysokých školách, je témou, ktorá denne rezonuje. Z médií stále počúvame, že je treba dosiahnuť, aby na tieto školy šlo viacej žiakov. Pri týchto slovách mi vždy napadne niekoľko myšlienok a zdá sa mi, že aj táto oblasť by si zaslúhovala podrobnejšie analýzy. Pokúsim sa to vyjadriť v krátkosti. Mladí ľudia sú veľmi dobrými vnímateľmi reality. Vidia a počujú, že temer denne sa zatvárajú rôzne výrobné podniky, že ani získanie diplomu z technicky zameraného štúdia neposkytuje záruku práce a pod. Uvedomujú si, že štúdium humanitne zameraných odborov je, povedzme si pravdu, ľahšie ako napr. strojárstva, stavebníctva či chémie. V niektorej odpovedi som uviedol, že pre mnohých ľudí je podstatné nie mať vedomosti, ale mať doklad o vzdelaní, a ten už pootvára dverka k istému zamestnaniu. Neskôr v systéme rôznych vnútorných vzdelávaní v podnikoch a inštitúciách sa otvorí aj možnosť na rekvalifikáciu a podobne. Bez akéhokoľvek podceňovania či zaznávania štúdia chcem poznamenať, že často sa na rôznych pozíciách v úradoch, podnikoch, bankách stretám s pracovníkmi, ktorých práca je diametrálne odlišná od toho, čo študovali. Viem, že čitateľ môže povedať, veď to nie je nič zlé, je to schopnosť jednotlivca uchytiť sa na trhu práce, rekvalifikovať sa. Samozrejme, s tým súhlasím, chcel som len poukázať na to, že zrejme nestačí iba hovoriť o tom, že treba posilniť technické smery, ale problém vidieť komplexnejšie. V poslednom rade treba poznamenať, a myslím, že aj dosť dôrazne, že na vine sme si aj tým, že zo škôl sme doslova vypudili kedysi významné ručné práce, neskôr technickú výchovu, oklieštili sa prírodovedné premety. Žiak sa v škole s technikou – okrem výpočtovej – v podstate ani nestretáva, a potom sa čudujeme malému záujmu o túto oblasť.

Ak ste spomenuli Dubnický technologický inštitút, treba povedať, že vami nastolená otázka sa stáva našou bytostnou. Vnímame potrebu, a to aj vzhľadom na región, ktorý sa vyznačuje a vyznačoval strojárstvom, posilňovať práve technické odbory štúdia. Máme otvorený pomerne atraktívny študijný program elektronika dopravných prostriedkov – ale nedá sa povedať, že by sa študenti na toto štúdium hrnuli. Zrejme to súvisí s novosťou programu, ale aj s tým, čo som uviedol, s istým všeobecným zaznávaním techniky. Pravdaže, máme plány, ako posilníme záujem a realitu zmeníme k lepšiemu.

Čo sa týka prípravy učiteľov a majstrov odbornej výchovy pre odborné školstvo, nevnímam to problémovo, a tým nemyslím len našu školu. Vzdelávanie majstrov odbornej výchovy má svoje špecifiká, ktoré spočívajú v tom, že ide o ľudí s istým vzdelaním, skúsenosťami, k čomu sa pridáva pedago-

gika a psychológia a didaktika odborných predmetov, aby vedeli ďalej sprostredkúvať poznatky a vytvárať u mladých ľudí vedomosti a zručnosti a v neposlednom rade sa naučili rozumieť im. Zastávam názor, že v ich príprave majú dominovať pedagogicko-psychologické predmety a akcent na metodické aspekty ich budúcej výučby. V našich podmienkach sa kolegovia zaoberajúci sa danou oblasťou orientujú práve na takýto prístup. Chceme, aby učitelia technických predmetov a aj majstri odbornej výchovy boli aj pedagogickými majstrami, ktorí budú nielen dobre učiť, ale aj rozumieť žiakom a študentom a vedieť v nich prebudieť vzťah k profesii, na ktorú ich pripravujú.

Slovenskému školstvu chýba dlhodobá vízia a stratégia zmien. Ako by sme sa mali či mohli vyrovnáť s týmto hendikepom? Kto by mal byť v tejto téme najaktívnejší a kde by sa mali takéto strategické výhľady spracovávať?

Myslím si, že diskusia, ktorá prebieha o stave školstva a jeho ďalších úlohách, na základe analýz prinesie istú stratégiu pre budúcnosť. Stratégiu školstva by mal robiť tím odborníkov z viacerých vedných odborov, k tomu sa zrejme ešte v rozhovore dostaneme. Mám však isté obavy, aby sme sa po analýze jestvujúceho stavu a plánov do budúcnosti, poviem doslovne, neutápali v mori príprav rôznych dokumentov, plánov a podobne. Pri jednej príležitosti istý pán povedal, že by sme mali pracovať racionálnejšie a nevoziť v dodávkach na príslušné úrady plány, zámery, rôzne dokumenty.

A aká by mala byť stratégia zmien? Začnem tým, čo je spomínané najčastejšie – teda financiami. Nemám tu však na mysli len financie ako platy učiteľov, ale vôbec financie, ktoré by pomohli samotnej edukácii a školám, teda nákup techniky, nákup kníh, včasné vydávanie učebníc a podobne. V poslednom rade využijť financie ako nástroj zvyšovania kvality práce školy. Je dosť meroateľných ukazovateľov, ktoré by boli základom na navýšenie financií škole, ktorá dosahuje dobré, ba až vynikajúce výsledky. Povedané inak – zainteresovať školy a učiteľov na tom, aby sa neuspokojovali s dosiahnutým. Osobitnou kapitolou sú otázky riadenia školstva. Zrejme bude treba prehodnotiť terajšiu situáciu v oblasti riadenia školstva a škôl, a to od okresu až po rady školy. Zastávam názor, že terajší systém nie je optimálny.

K systémovej zmene by som zaradil aj školskú inšpekciu. Výrazne by som ju posilnil a vymedzil jej pôsobnosť tak, aby mala popri kontrolnej funkcii aj významnú poradenskú úlohu. Možno by som zašiel až tak ďaleko, že skutočne funkčná inšpekcia by mala navrhovať riaditeľa školy.

Doceniť osobnosť učiteľa je tou oblasťou, ktorú by som nazval celospoločenskou zodpovednosťou a úlohou. Nebudem hovoriť, čo všetci pociťujeme – prestíž učiteľa v ostatných rokoch značne utrpela. Preto je potrebné na rôznych úrovniach docenovať a vysvetľovať nezastupiteľné miesto učiteľa v spoločnosti. Osobitnú pozornosť zamerať na začínajúcich učiteľov a, v dobrom zmysle slova povedané, preniesť na vedenia škôl istú zodpovednosť za ich profesijné začlenenie sa do edukácie. V oblasti ďalšieho vzdelávania učiteľov by som za optimálne považoval zjednodušiť systém a zvýšiť náročnosť, predovšetkým na prezentovanie svojich tvorivých prístupov a aj výsledkov v edukácii.

Takto by som mohol pokračovať ďalej a uvádzať ďalšie a ďalšie body alebo oblasti. Už len heslovite spomeniem napr. doviesť školy k tomu, aby boli schopné reflektovať svoju prácu, aby vedeli pracovať a vyhodnocovať svoj vnútorný systém kvality ako základ zefektívnenia všetkej práce školy, aby sa nebáli tvorivej práce s kurikulumom, atď. Aby som nomenoval body, pomôžem si dokumentom ministerstva školstva, ktoré vymedzuje strategické ciele nasledovne:

- dostatočne financované a efektívne fungujúce školstvo systémovo podporujúce kvalitu,
- kvalitný, spoločensky rešpektovaný a primerane odmeňovaný učiteľ,

- kvalitná výchova a vzdelávanie,
- kvalitné odborné vzdelávanie a príprava reagujúce na aktuálne a očakávané potreby praxe,
- školstvo dostupné pre všetkých,
- školstvo poskytujúce deťom a žiakom základ zdravého životného štýlu.

Ako som naznačil, tento strategický cieľ sa musí premietnuť do neformálnej realizácie, a to od ministerstva po každú školu. Rád by som ešte zdôraznil, že pri realizácii stratégie by sme mali procesy zmien starostlivo sledovať a hodnotiť, ale byť aj trpezliví, pretože zmeny v školstve sa neprejavujú hneď, odborníci hovoria o horizonte šiestich až desiatich rokov, keď sa objavia prvé výsledky.

Ste autorom viacerých kľúčových učebníc a odborných vedeckých diel pre našich učiteľov (*Všeobecná didaktika, Sebareflexia a kompetencie v práci učiteľa, Klíma školy a klíma triedy, Pedagogicko-didaktická práca učiteľa, Vyučovanie v otázkach a odpovediach, Vyučovanie – mozog – žiak a ďalšie*). Aký je podľa vás záujem o štúdium nových poznatkov zo strany učiteľov a v akom stave je naša pedagogická veda?

Niektoré z nich sú aj výsledkom spoluautorstva mojich dnes už skončených doktorandov. Viedol som ich k tomu, aby to, čo študujú a na čom pracujú, malo zmysel. Som rád, že každý môj doktorand vydal už aj samostatnú publikáciu, niektorí aj viacej. Dovoľm si povedať, že o tom, či učitelia študujú, mám skutočne dobrý prehľad, lebo už dlhší čas sa podieľam na atestačných skúškach učiteľov, a teda nepriamo „skúmam“ aj túto stránku činnosti učiteľov. Musím povedať, že situácia nie je optimálna. Pravda, sú učitelia, ktorí poznajú dosť nových publikácií a aj časopiseckých štúdií, časť učiteľov však nemá taký prehľad, ako by bolo žiaduce. Žiaľ, aj tu treba poznamenať, že ekonomika zasahuje aj túto oblasť. Viem o školách, ktoré museli z finančných dôvodov odhliasiť odber časopisov, pravidelné kupovanie kníh do školskej knižnice je skôr zbožným želaním ako realitou. Táto skutočnosť, podľa môjho názoru, dosť ovplyvňuje štúdium nových poznatkov. Pri už spomenutých platoch a dnešných cenách kníh asi ťažko možno požadovať, aby si ich učitelia kupovali pravidelne. Nie každý holduje tomu, že „všetko je na webe“, a viacerí radi siahajú po knihách.

O stave pedagogickej vedy som sa už zmienil. Vôbec si nemyslím, že by potrebovala nejakú generálnu opravu či úpravu. Máme dosť pedagogických publikácií domácej proveniencie, k dispozícii je dostatok prekladovej literatúry, ktorá dovoľuje komparáciu našich prístupov so zahraničnými. Pravdou je však skutočnosť, že dnes je v pedagogike, ba nielen v nej, viacej škôl, viacej odlišných prístupov. Spomenul som napríklad zástancov humanistickej koncepcie, ale aj tých, ktorí s ňou nie sú celkom stotožnení. Len ako príklad spomeniem – uviedli ste, že niektorí sa začíname venovať neuropedagogike a neuroidaktike. Základ bol položený v Nemecku, a ak by ste študovali nemeckú literatúru, zistíte, že približne 50% pedagógov a psychológov je priam nadšených touto oblasťou a ďalších 50% je temer proti. Teda je to aj vec pohľadu. Myslím si však, že pedagogické vedy reflektujú súčasnosť, opisujú edukáciu z hľadiska novších poznatkov našich a aj zahraničných. Opätovne poznamenám, že ideálne by bolo, ak by sme pre všetko, čo vieme a čo máme spracované, našli frontálnejšie uplatnenie v reálnej edukácii.

Na záver nášho rozhovoru a vyznania sa z toho, ako vnímam našich učiteľov, školstvo a jeho smerovanie, chcem vyjadriť poďakovanie za túto možnosť a súčasne zdôrazniť, že v nijakom prípade nechcem nikomu vnucovať svoje názory. Som presvedčený, že je v našich možnostiach skvalitňovať školstvo, a to aj bez toho, aby sme čakali na reformy, pokyny, vyhlášky. Naši žiaci na ne nečakajú – chcú od nás svedomitú a zodpovednú prácu, ktorá im uľahčí obstať v dnešnom meniacom sa svete.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto Ján SÚKUP

Šéf Slovenského združenia telesnej kultúry Marián Kukumberg si prezerá expozíciu v sprievode riaditeľky Múzea telesnej kultúry v SR Zdenky Letenayovej, na vernisáži nechýbali ani rodičia nášho výnimočného futbalistu Petra Dubovského.

„Veľký šport“ je fenomén – formuje, vychováva i vzdeláva

VÍTAZSTVÁ A PREHRY AKO POSOLSTVO

Chlieb a hry. Hry a chlieb. Je to naozaj všetko, čím je ľudstvo počas tisícročí celej svojej globálnej civilizačnej existencie, ale aj individuálneho útržku nepatrného zlomku času v prejavoch jednotlivcov na tomto svete živé? Alebo je podstatnejšie to všetko vedomé i podvedomé, hmotne neuchopiteľné, avšak zmyslami a poznaním precítené a následne fyzickými danosťami v harmónii i vzájomnou závislosťou rozumových dispozícií človeka realizované, zviditeľnené, a teda na prospech (a zároveň, žiaľ, pričasto i v neprospech, ba až na ujmu) spoločenstva využiteľné a v rozmanitosti podôb konzumovateľné?

Kde a ako sa prejavuje prelínanie vedomého prijímania až prepojenia axióm chleba a hier? Naozaj je v absolútnej strohosti dvoch slov, avšak v obsahovej šírke ich pojmológie de facto v stručnosti zhmútené všetko, čím možno definovať náš dočasný pobyt na tomto svete? A keď už by tomu malo byť aj tak, čím sa navzájom podmieňujú, tvárni ich súvťah? Aký vôbec význam má moderný fenomén hravosti, súťaživosti a sebaaprekónavania sa

jímame ako pozorovatelia, priaznivci, obdivovatelia, ale aj kritici v miliónových komunitách fanúšikov? Prečo je v súčasnom svete vytvorená podľa kritickejšie zameranej časti spoločnosti až prílišná gloriola a klaňanie sa športu v jeho najreprezentatívnejšej profesionálnej podobe? A vôbec – aký význam má šport, množstvo jeho druhov, olympizmus, štátna reprezentácia, klubové súťaženie, individuálne rekordy, nepreberné množstvo

nej spoločnosti, z množstva argumentov svedčiacich o tom, že veci a súvislosti sa majú inak, by vari stačilo spomenúť sociologické štúdie na Slovensku či v zahraničí o dopadoch (pozitívnych či negatívnych) najgrandióznejších okamihov športu (u nás najmä kolektívnych – hokeja či futbalu, v súčasnosti však najmä sympatickej cyklistickej „saganománie“) nielen na spoločenskú atmosféru a viac či menej harmonické ba-

lansovanie ľudských vzťahov, ale aj na klímu a motiváciu v pracovnom produktívnom i neproduktívnom prostredí – vo fabrike, v úrade, škole, za výrobným strojom, za počítačom, ale aj v oblasti duchovna – umení, dokonca i v chrámoch Božích. A tak bez predsudkov a predpojatostí – na rovinu: nech už „veľký šport“ ako najdokonalejší a najprepracovanejší stupeň hry milióny vebelia, kým iní odmietajú, jedno

mu nemožno uprieť. Ohromný vplyv jeho mnohorakej prezentácie, dotýkajúcej sa až k euforickej fascinácii nemalej časti obdivovateľov jeho špičkových protagonistov, vnímame na každom kroku a prakticky dennodenne. Ako životnú spoločenskú súčasť, ako objektívny fakt. Len miera a spôsoby jeho prijímania a spracovania v takom rozmere, aby bol pre akéhokoľvek jedinca aj ľudsky, životne, intelektuálne či dokonca aj profesijne prínosný, sú rozdielne. V závislosti od veku, vzdelania, záujmov, osobnostnej profilácie prijímateľa. Najmä však od jeho očakávaní: nech už sú v rovine rýdzo fanúškovskej, teda obdivovateľskej, predovšetkým však hodnotovo-úžitkovej. Pretože súčasný moderný šport ako neodníateľná súčasť zábavno-oddychového priemyslu si nárokuje byť spoluvorcom prinajmenšom morálno-etických a estetických noriem a hodnôt, významne ovplyvňujúcich najmä vedomie a konanie detí a mládeže, spôsoby a voľby symbolov ich vzorov, neraz následne vplývajúci na motivačnú, vôľovú a charakterovú vybavenosť najmladšej generácie Slovenska vrátane žiakov základných a stredných škôl. Nuž a práve tieto a mnohé iné atribúty, bez ktorých by šport nebol cnosťou hodnou nasledovania v takom rozmere, aby sa moderný a všestranne vybavený človek necítil iba chlebom živý, rezonujú od 12. septembra do 27. októbra v priestoroch Múzea mesta Bratislavy v Starej radnici v rôznych vizuálnych i obsahovo-konceptných podobách na výstave s názvom *Vítazstvá a prehry. Slovenský šport 1993 – 2012*. Už sám fakt, že ide o unikátny projekt, ktorý mapuje dve dekády účinkovania slovenských športovcov na významných európskych a svetových podujatiach, ako sú olympijské hry, svetové šampionáty a majstrovstvá Európy, podnietil organizátorov výstavy vytvoriť sprievodný edukačný program najmä pre bratislavské základné a stredné školy s názvom *Šport je môj život*.

Fascinácia Víťazstiev a prehier má číslo 20

Na samotnej vernisáži výstavy, nad ktorou prevzal záštitu prezident SR Ivan Gašparovič a ktorá mapuje 20 rokov slovenského športu v podmienkach dvadsaťročného jubilea našej samostatnej štátnosti, sa prívetmi prezentovalo viacero osobností slovenského olympizmu, štátnej športovej reprezentácie, ako aj ľudí prispievajúcich v neľahkých finančných časoch k vytváraniu čo najdostojnejších podmienok pre slovenský šport v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR. Expozíciu v priestoroch Múzea mesta Bratislavy (MMB) v Starej radnici pripravilo Slovenské združenie telesnej kultúry - Mú-

Momentka s posádkou slovenského štvorbobu – zľava Jagnešák, Prieložný, Krestanko, Vanderka a Tešovič.

„hrami“ a množstvo ďalších podôb a faktorov súvisiacich s prejavmi prezentácie jedinca či kolektívu v najdokonalejšej organizovanej forme hravosti, ktorej radosť, sklamanie, pôžitky, cnosti, ale aj pocit beznádeje a rozčarovania či až rezignácie a demotivácie nám dennodenne skytá scéna i zákulisie fenoménu zvaného šport?

Ako súťaženie, rivalitu a napätie v športovom príbehu vnímame? Čím nás motivujú prejavy jeho pestrej palety v oblasti, ktorú, súc dobrovoľnými divákmi, iba pasívne pri-

osudov a príbehov športových legiend pre spoločnosť, jej formovanie, progres všeobecného, nielen iba skupinovo determinovaného až vyhradeného blaha? Ak by sa na tomto mieste mnohým zazdalo, že prechádzam do bezhranične rozvetveného filozofovania o jedinečnosti až výnimočnosti vrcholového profesionálneho športu, pričom pre nezanedbateľnú časť ľudí predstavuje tento iba prostoduchú až banálnu súčasť marketingovo dokonalejšie mašinérie voľnočasového biznisu konzumnej moder-

Od jaskynných malieb po Coubertinov zázrak

HRY A ŠPORT OSVIEŽUJÚ PAMÄŤ

Šport vo všetkých svojich podobách, ako aj hry s príchutou rôznej miery nekonvenčnosti a fantázie sú večnou témou. Aj preto vedci donekonečna skúmajú dimenzie evolučnej vznešenosti života človeka, zaoberajú sa nuansami ľudského fenoménu, zasiahnuvšieho rôznou mierou jeho tvorivosti všetky formy spoločenských systémov. V kontexte hier a ich ponímaní v olympijskom a športovom duchu preto s viac ako istotou dnes hovoríme, o tom, že na počiatku nebolo „okridlené“ Citius, Altius, Fortius. Na jaskynných maľbách dávnych tisícročí pred Kristom, hoci na nich výjavy evokujú v hrách zvíernat i ľudí aj oveľa neskôr v športovom slovníku udomácnené, už rýdzo olympijské „Vyššie, Rýchlejšie, Silnejšie“, anonymní autori zachytili spontánnosť pohybu, hry, kontakt s prírodou. Pretože hra s mnohorakosťou jej foriem bola človeku vlastná

od nepamäti vrátane všetkých vývojových stupňov jeho predchodcov. „Človeku je hra daná plnosťou významu slova človek. A človekom sa stáva iba vtedy a tam, kde sa hrá,“ písal Friedrich von Schiller vo svojich Listoch o estetickom vzťahu človeka. Holandský filozof Johan Huizinga zasa v diele *Homo ludens* (pretože vraj *Homo sapiens* „až tak výstižne nevyjadrovalo zmysel a podstatu“) zdôrazňoval obrovský význam elementu hry na rozvoj kultúr od ich najstarších foriem prejavu. Historici, filozofi, básnici či sociológovia po stáročia – venujúc téme evolúcie hry

do podôb súčasného špičkového športu, podloženého perfekcionizmom vedy, výskumu, medicíny a dokonalosti počítačovej generácie tretieho tisícročia, napriek evolučnej dokonalosti času, v ktorom tvorili – sa neustále vracali a vracajú k hľadaniu koreňov. Hry a jej podôb ako predchodcov motívov súťaživosti a dosahovania výkonov, rekordov a spoločenského uznania.

Preto ak vravíme o súčasnom športe vrátane olympiád ako o jednej z dôstojných foriem spoločenského produktu, zasahujúceho stamiliónové masy nielen ich aktívnou účasťou na rôznych spôsoboch fyzického vyžitia sa, ale zároveň aj ako o jednom z najrozšírenejších druhov zábavného priemyslu, zakaždým je treba retrospektívny pohľad do dávnych stáročí, ba tisícročí pred našim letopočtom. Pretože hry boli už pred človekom a až človek, nech to znie akokoľvek utopicky, ba neverohodne, ich odpozerajúc od zvierat prevzal. Doviedol ich k dokonalosti cez stáročia: od bájenej Atlantídy, zachovanej a doloženej výjavmi krétsko-minojskej kultúry (napr. kameň s akrobatom preskakujúcim býka či freska z Théry s výjavom dvoch detí boxujúcich s rukavicou na pravej ruke z čias okolo roku 1500 pred n. l.), cez letopiscami ospievané a „obážené“ antické olympiády od roku 776

zeum telesnej kultúry v SR v spolupráci s MMB. Výstavu finančne podporilo Ministerstvo kultúry SR, MŠVVaŠ SR, mesto Bratislava, Slovenský olympijský výbor a Slovenský paralympijský výbor. Ako na slávnostnom otvorení novej expozície o slovenskom športe uviedol riaditeľ MMB Peter Hyross, pre jeho ustanovizeň je veľká česť, že spolu s pracovníkmi Slovenského zväzu telesnej kultúry - Múzea telesnej kultúry v SR „môže vo svojich expozíciách prezentovať dvadsať rokov nádherných okamihov slovenského športu, ktoré priniesli športovým fanúšikom veľa neopakovateľných momentov“. Práve na silné emócie, ktoré priaznivci slovenského športu prežívali vo chvíľach triumfov slovenských reprezentantov na tých najväčších svetových podujatiach, poukázala aj riadi-

la. Sú tu vystavené predmety z našich zbierok, ale i také, ktoré nám športovci či zväzy venovali, respektíve zapožičali. A ktorý považujem za najcennejší? Tak na túto otázku neviem nikdy odpovedať. To nech rozlúsknu samotní návštevníci – či je viac zlatá loď bratov Hochschornorovcov z olympiády v Sydney 2000, alebo trofej pre hokejových majstrov sveta z Göteborgu 2002.“ Tí, ktorí doteraz výstavu navštívili, mali veru na výber. Jeden artefakt cennejší od druhého, a tak si vyvolíť ten svoj „naj“ spomedzi skvostov by bolo nad rēbus aj pre excelentných riešiteľov sudoku... Vo vitrínach totiž uvidia odev Martyiny Moravcovej, výstroj medzinárodného hokejového rozhodcu Vladimíra Balušku, rukavice Jaroslava Haláka zo ZOH 2010 vo Vancouvri či hokejku Jána Lašáka zo zlatého Göteborgu 2002.

manévrovali,“ aj s úľavou si po nie práve najtypickejších prípravných múzejných „příbehoch“ po spoločensky i odborne mimoriadne vydatenej a hojne navštívenej vernisáži vydýchla Zdenka Letenayová. Ja na tomto mieste pre učiteľov škôl a ich žiakov, ktorí zatúžia vidieť najcennejšie artefakty slovenského športu v jeho 20-ročnej samostatnej existencii, doplním so Z. Letenayovou ešte čosi z prehľadu ďalších vzácnych trofejí, dresov či súčastí výstroje našich skvelých reprezentantov, pri ktorých akoby tu a teraz ožili skvostné okamihy nášho športu: „Veľmi vzácna je napríklad aj jedna z dvoch existujúcich sérií medailí pre jednotlivé víťazné tímy z domáceho hokejového šampionátu v Bratislave a Košiciach 2011. Druhú má Slovenský zväz ľadového hokeja. Mustru zničili, čiže viac cenných

Zdenka Letenayová (vľavo) v debata o edukačnom programe výstavy s Beátou Husovou a učiteľkou Veronikou Burčíkovou.

Triumfy slovenského športu v rokoch 1993 – 2013 si prišiel pozrieť aj Dárius Rusnák z Kancelárie prezidenta SR, roku 1985 kapitán majstrov sveta v hokeji v reprezentácii Československa.

tel'ka Múzea telesnej kultúry v SR Zdenka Letenayová. Šéfka kolektívu, ktorý túto výstavu chystal viac ako rok, vo svojom príhovore pripomenula, že podobná komplexná výstava o slovenskom športe bola na Slovensku začiatkom 80. rokov v priestoroch Bratislavského hradu. Odvtedy nikto nič podobné neurobil. Aj preto je táto športová výstava unikátna a jedinečná. Zdenka Letenayová na margo zámeru a koncepcie vskutku ojedinelej a cennej výstavy povedala: „Vybrať to „naj“ z každého roka samostatnosti slovenského športu bol veru poriadne tvrdý oriešok. Ľudia viac pozerajú, ako čítajú, preto sme chceli mať na veľkoplošných paneloch vždy jednu dominantnú fotografiu, aby čo najviac upúta-

Titul najdlhší exponát si jednoznačne vyslúžila zlatá loď vodnoslalomárskych bratov Petra a Pavla Hochschornorovcov z LOH 2000 v Sydney. „Z jednotlivých „zlatých“ olympiád mali tri. Jednu im ukradli, jedna je v Múzeu MOV vo švajčiarskom Lausanne a jedna, našťastie, u nás. To bol však zážitok, ako sme ju sem prepravovali... V pozore bolo celé námestie a ľudia sa dlho nevedeli vynachudovať, čože sa to tu vlastne deje. Vari navlas totožné pohľady sa na nás upierali aj v okamihu, keď sme z auta vylodili trofej hokejových majstrov sveta. Ešteže bobisti nám svoje dvojboby dopravili sami, za čo sme boli Milanovi Jagnešákovi veľmi vďační. Lebo si neviem predstaviť, ako by sme s tými 390 kilami bobového monštra

Šermiarky – trojnásobná olympionička Katarína Ráczová (vľavo) a Karolína Belás.

pred n. l. až po spoločenské, ekonomické a intelektuálne vzkriesenie a oduševnenie 19. storočia, ktoré objavilo postupne pred ľudstvom, najmä v európskom kontexte, nový rozmer, zmysel a poslanie hier a následne i športovej súťaživosti, ktorú v zdokonalenej a vyšpecifikovanej podobe vnímame vlastne aj dnes. Keď nemecký básnik Johann Wolfgang Goethe tvrdil, že „najlepšie, čo máme z dejín, je entuziazmus“, sotva tušil, že po ňom rozvinie myšlienku do hmatateľnej podoby francúzsky barón Pierre de Coubertin. Pritom v dimenzii, ktorú musel aj historicky, odborne i pragmaticky kriesiť z antického odkazu emotívneho povznesenia, obsiahnutého v tradícii hier olympiád. Dokázal to. Napriek pretrhnutej niti, trvajúcej úctyhodných 1 503 rokov. Toľko totiž trvala odmlka od posledných antických hier v roku 393 n. l. a novou živou vodou v roku 1896 vo voni olivových hájov aténskej Olympie. Ak Coubertin dal novým generáciám šancu návratu k prapôvodu radosti – hrám v ich mnohoročnosti v harmónii uctievania ľudského fyzického a ducha, kalokagatie – ďalší vývoj, prerušený iba rinčaním zbraní dvoch svetových vojen, už akcentoval podstatu súťaženia. Noví hrdinovia olympiád sa rodili v tichom opojení túžby po tri-

umfe, uznání, sláve. Až postupne v duchu trojjednosti motívu Citius, Altius, Fortius z nich narastajúca komercializácia športu, nástup reklamy a vplyv „televízneho vnímania sveta“ vytvarovali nový druh a zároveň i produkt, ktorému už nedokáže odolať ani askéta, ktorému sa prieči slovo celebrita. Športovci na prelome dvoch tisícročí si preto akoby napoly uchlipkávajú z bláženosti dosiahnutia maxima na Olymppe, nebyvalo vystuženom miliónovými šekmi, a z horlivej pozornosti médií, vyrábajúcich z nich postavičky šoubiznisu. Nech už je tak, či onak, šport a jeho drámy, nadšenie i poklesky formujú svedomie sveta, z ktorého šport – ak je nepokrivený – vychádza ešte stále ako víťaz. Od chvíle, keď roku 1000 priviezli Arabi cez severnú Afriku a Španielsko do Európy šach, cez zápisky básnického duchovného otca horeľectva Francesca Petrarca (26. apríla 1336 vystúpil na 1 909 metrov vysoký vrchol Mont Ventoux pri Avignone v južnom Francúzsku, čo ho nadchlo k napísaniu ódy), slávne „calcio“, talianskeho predchodcu futbalu, ktoré sa odohrávalo v zvláštnej podobe už roku 1530 vo Florencii, prvý golfový klub Royal Blackheath s účasťou anglického kráľa Jakuba I. roku 1608 až po trebárs prvý historický súboj

univerzitných osemveslíc Oxfordu a Cambridgeu na Temži 10. júna 1829. Predtým, v medziobdobiah i neskôr prežíval šport v závislosti od prajnosti či zloby času mnohé vzlety i pády. Inšpiroval, motivoval, poučal i vzdelával. Ovplyvňoval masu, zošľachťoval individuálne i kolektívne pohnútky. V priamej závislosti od ekonomického vplyvu spoločenských formácií sa šport nestával iba zdrojom zábavy či poučenia a zároveň postupne aj zdrojom finančného bohatstva najúspešnejších, ale aj politickým prostriedkom na utlmovanie sociálneho napätia, v modernej forme 20. storočia zasa „vznešeným“ nástrojom, spôsobilým upevňovať monštruóznou dialektiku jedinej správnej či spravodlivej „viery“. Čas však, našťastie, lieči postupne i neduhy mocných tohto sveta a vyznávajúc a ochraňujúc ducha pravidiel fair play, sa neraz práve jeho pričinením vystrela pokorná ruka zmierlivosti od tých nezmieriteľných históriou, vojnovými konfliktami či inými protirečieniami a vzájomným nepochopením a odcudzením. Bol to šport, ktorého súťaživosť prejavu, humánna náklonnosť rivalov a chytľavá nezištnosť charizmy potlačila rasové predsudky, zbližila ideológiu a ekonomickým zázemím rozdelený svet, objala kontinenty odsúdené na živorenie v suteréne tretieho sveta. Šport

na svojich vrcholných podujatiach sa stal jednou z mála oblastí ľudskej činnosti, kde si súperí trebárs pred štartovým výstrelom v atletickom šprinte zakľaknú do blokov ako rovný s rovným, pričom v objektívne nezdeformovanom význame tohto slova. Vývoj športu je vo svojej podstate, ľudskej či materiálno-technickej, nezvratný. Hoci jeho etické poslanstvo úprimnej čistoty je nespočítanými morálnymi, korupčnými i dopingovými škandálmi čoraz častejšie spochybiteľné. Lenže, môžu sa hry a šport akýmkoľvek spôsobom vyhraniť, vymaniť či inak selektovať od iných spoločenských pohybov? Na druhej strane jesto však niekoľkonásobne viac pozitívnych akostí, ktoré ho zdobia, povznášajú, vytvárajú v očiach verejnosti lepšiu a krajšiu obraz o stave sveta, v ktorom žijeme. Šport a hry svojím poslaním, harmonizujúcim túžbu po fyzickej dokonalosti prostredníctvom výkonov na hranici legálneho maximalizmu, spoločenským významom, spájajúcim v sebe pôžitok ľudovej zábavy a racionálne poznanie s estetickým čítaním, sa preto môžu stať ešte dôstojnejším produktom, schopným človeku prinavrátiť duchovnú významovosť hry v jej prapôvodnej podobe – v pestrosti spontánnych aktivít ako prejavu radosti, ktorej nikdy nie je dosť.

Školská mlad': Šport je môj život...

Každý utorok predpoludním vládne počas výstavy Víťazstvá a prehry pred exponátmi väčšia vrava. Prúdia sem školáci – tak zo základných, ako aj stredných škôl. A nielen z Bratislavy, veď sem okrem iných zamierili aj žiaci Gymnázia Jána Hollého z Trnavy. A nielen zo zvedavosti vidieť na vlastné oči z odstupu niekoľkých centimetrov trofeje našich reprezentantov.

„Snažili sme sa spoločne s odborníkmi Múzea mesta Bratislavy vniesť do atmosféry výstavy aj poznávací element, vzdelávací faktor, ktorý by najmladším návštevníkom – teda žiakom škôl – vnukol nielen interesantný a najpríťažlivejší vizuálny vnem, ale aj vedomostný impulz. Akési myšlienkové poslanstvo ľudí, ktorí stáli pri mnohých úspechoch slovenského športu, takpovediac spoluvytvárali jeho históriu,“ uviedla ma do obsahu sprievodných aktivít výstavy Zdenka Letenayová, kým jej spoločníčka PhDr. Beáta Husová, vedúca oddelenia komunikácie MMB a odborníčka v oblasti múzejnej pedagogiky, rozširuje a konkretizuje chystajúcu sa seansu vo Faustovej siení: „Návštevu výstavy sme žiakom chceli spestriť, snažili sme sa ich vtiahnuť do tvorivého deja. A tak vznikla myšlienka v spolupráci s oslovenými školami počas utorokov komunikácie MMB a odborníčka Beáta Husová, kým pred žiakom zo ZŠ na Sibírskej ul. v Bratislave a Cirkvej ZŠ Narnia v Petržalke už predstavuje elegantná dáma, ktorú najmä vekovo zrelší priaznivci športu poznajú zo svetových šermiarskych plánšov.

Katarína Ráczová, účastníčka troch letných olympiád (1972, 1976, 1980) a športová „grande dáma“ s veľkým srdcom a úprim-

(pokračovanie na strane 15)

Aké sú očakávania: Koľko študentov

VZDELÁVACIE SYSTÉMY

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) každoročne vydáva publikáciu *Education at a Glance* , ktorá prostredníctvom indikátorov porovnáva vzdelávacie systémy jednotlivých členských a pridružených krajín. Poskytuje bohatú aktuálnu kolekciu indikátorov efektívnosti vzdelávacích systémov, ktoré predstavujú konsenzus odborníkov na spôsob merania aktuálneho stavu vzdelania. Na základe súčasných trendov sa odhaduje, že v priemere 83 % mladých ľudí

v OECD dokončí počas svojho života strednú školu, v krajinách G20 je to okolo 79 %. V súčasnosti sa na rozdiel od historických trendov v krajinách OECD predpokladá, že stredoškolské vzdelanie získa viac mladých žien ako mužov. Okolo 10 % absolventov stredných škôl v Dánsku, vo Fínsku, v Holandsku a Nórsku má 25 a viac rokov, zatiaľ čo na Islande a v Portugalsku je v tomto veku až 20 – 30 % mladých ľudí. Stredoškolské vzdelanie, ktoré zjednocuje základné zručnosti študentov s vedomos-

tami prostredníctvom akademickej alebo odbornej stáže, si kladie za cieľ pripraviť študentov na vysokoškolské vzdelávanie alebo na trh práce a urobíť z nich angažovaných občanov. V mnohých krajinách nie je stredoškolský stupeň vzdelania povinný a môže trvať od dvoch do piatich rokov. Dokončenie strednej školy je vo všetkých krajinách čoraz dôležitejšie, keďže zručnosti zaručujúce úspech na trhu práce sú neustále viac založené na vedomostiach a od pracovníkov sa vyžaduje,

aby sa neustále prispôbovali rýchlo sa meniacej globálnej ekonomike. Množstvo absolventov, ktorí dokončia štúdium (graf 1), naznačuje, do akej miery sú vzdelávacie systémy úspešné v príprave študentov na trh práce, no nezachytáva kvalitu výsledkov vzdelávania.

Priemerný vek absolventov stredoškolského vzdelávania

Priemerný vek pri ukončení stredoškolského štúdia v krajinách OECD je 20 rokov. Viac ako 90 % absolventov má menej ako 25 rokov. Vek absolventov druhého stupňa štúdia sa v jednotlivých krajinách výrazne odlišuje. V Izraeli, Turecku a Spojených štátoch amerických je priemerný vek absolventov približne 17 rokov, čo je najnižšie číslo spomedzi krajín OECD (graf 2).

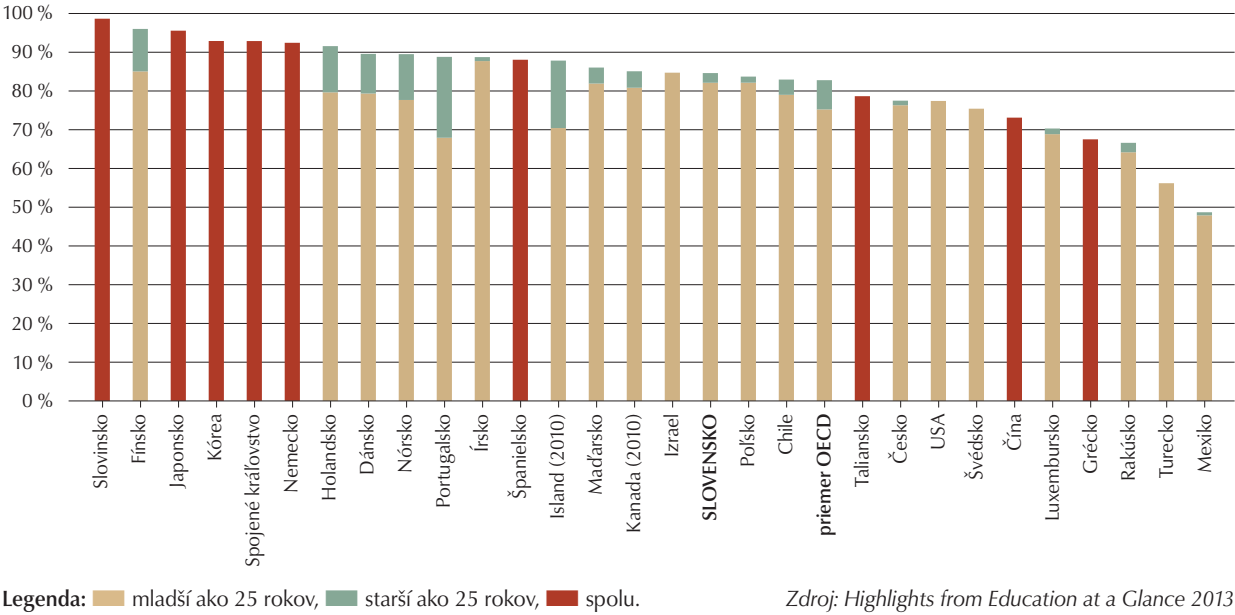
Vo väčšine krajín OECD je tiež výrazný rozdiel v počte mužov a žien, ktorí dosiahnu stredoškolské vzdelanie. V priemere dokončí strednú školu viac žien (86 %) ako mužov (79 %). V Grécku, na Islande a v Portugalsku je percento žien, ktoré dokončia strednú školu, o viac ako 15 % vyššie ako percento mužov. Len v Rakúsku, Českej republike a Nemecku dokončí strednú školu vyššie percento mužov ako žien. Táto tendencia sa najsilnejšie prejavuje u populácie mladšej ako 25 rokov (tab. 1).

Aké sú očakávania: Koľko študentov dokončí vysokú školu?

Na základe súčasných trendov sa predpokladá že v priebehu svojho života dokončí vysokú školu typu A (prevažne zameraná na teoretické poznatky) približne 40 % mladých ľudí v krajinách OECD. Taktiež sa očakáva, že približne 11 % mladých dokončí terciárne vzdelávanie typu B (profesijne orientované). Študenti v krajinách OECD dosahujú vysokoškolské vzdelanie v priemernom veku 27 rokov. V Indonézii a Anglicku dosahujú študenti vysokoškolské vzdelanie v priemere v 24 rokoch, zatiaľ čo v Brazílii, vo Fínsku, Švédsku, v Izraeli a na Islande vo veku 29 rokov a viac (graf 3). Na všetkých úrovniach terciárneho vzdelávania okrem doktorandského štúdia absolvuje štúdium viac žien ako mužov. Na základe súčasných trendov sa predpokladá, že v priemere 48 % mladých žien a 32 % mladých mužov v krajinách OECD dokončí počas života terciárne vzdelávanie typu A. Predpokladá sa, že pokročilé výskumné programy dokončí priemerne 1,6 % populácie krajín OECD. V mnohých krajinách, napríklad v Austrálii, na Novom Zélande či vo Veľkej Británii, predstavujú výrazný podiel vysokoškolákov medzinárodní študenti (grafy 4 a 5).

Zo zdrojov OECD preložila a spracovala
Lenka BELANOVÁ

Graf 1: Počet absolventov stredných škôl

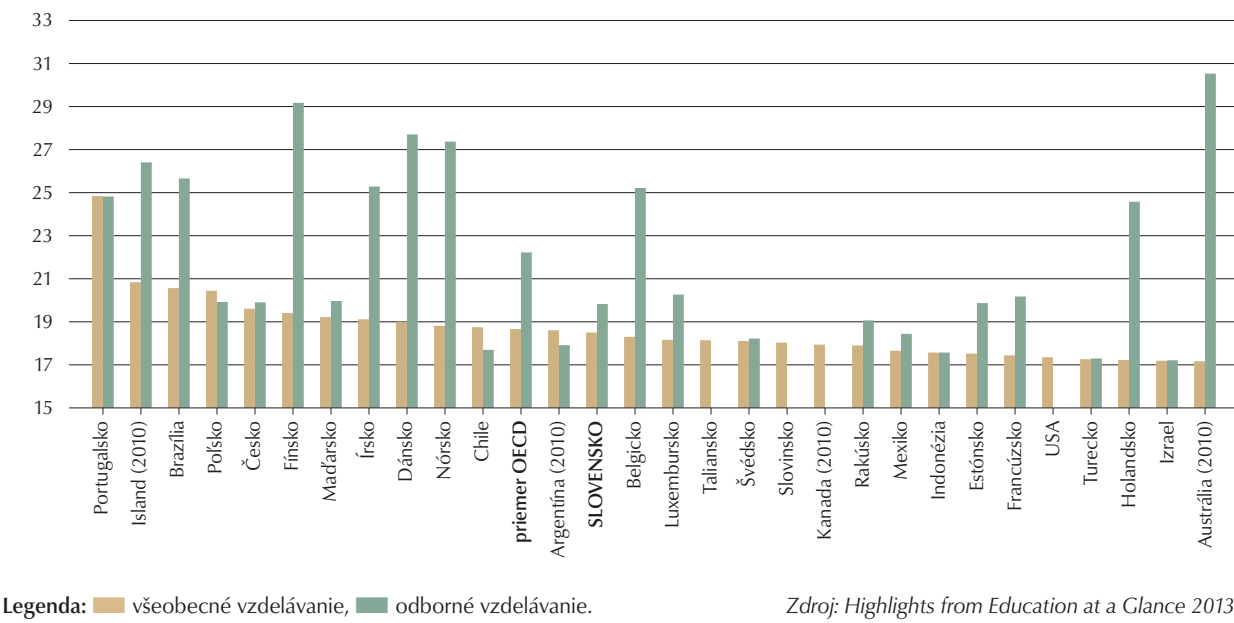

Tab. 1: Percento populácie, ktorá dosiahne stredoškolské vzdelanie, podľa pohlavia a veku

Krajina	Absolventov spolu				Všeobecné vzdelávanie				Odborné a prípravné odborné vzdelávanie			
	M + Ž	Muži	Ženy	Priemerný vek	M + Ž	Muži	Ženy	Priemerný vek	M + Ž	Muži	Ženy	Priemerný vek
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
Krajiny OECD												
Austrália	m	m	m	m	71	67	75	17	51	49	53	30
Rakúsko	67	70	64	18	18	14	22	18	76	86	64	19
Belgicko	m	m	m	m	35	31	40	18	68	62	73	25
Kanada	85	82	88	19	82	78	86	18	4	4	3	m
Chile	83	80	86	18	53	50	56	19	30	29	31	18
Česká republika	78	78	77	20	23	17	28	20	55	60	49	20
Dánsko	90	85	94	21	60	52	68	19	46	46	46	28
Estónsko	m	m	m	m	55	45	66	18	23	29	18	20
Fínsko	96	94	99	22	46	39	54	19	99	93	106	29
Francúzsko	m	m	m	m	52	46	59	17	69	70	68	20
Nemecko	92	93	92	m	46	41	51	m	47	52	41	m
Grécko	68	60	76	m	68	60	76	m	33	41	26	m
Maďarsko	86	83	89	19	70	63	77	19	17	21	13	20
Island	88	76	101	23	69	58	81	21	54	53	55	26
Írsko	89	88	90	19	68	68	68	19	69	56	83	25
Izrael	85	79	91	17	54	48	59	17	33	35	32	17
Taliansko	79	76	82	m	36	26	47	18	62	69	55	m
Japonsko	96	95	96	m	73	70	76	m	23	25	20	m
Kórea	93	92	93	m	71	70	72	m	22	22	21	m
Luxembursko	70	67	74	19	29	24	34	18	45	47	43	20
Mexiko	49	45	52	18	45	42	48	18	4	4	4	18
Holandsko	92	87	96	21	41	37	44	17	75	74	76	25
Nový Zéland	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m
Nórsko	90	85	95	22	61	50	72	19	35	43	27	27
Poľsko	84	80	88	20	51	39	64	20	39	48	30	20
Portugalsko	89	78	100	25	51	42	59	25	38	35	41	25
SLOVENSKO	85	82	87	19	26	20	31	18	66	70	62	20
Slovinsko	99	94	104	m	37	30	46	18	75	81	68	m
Španielsko	88	84	92	m	51	44	58	m	53	52	54	m
Švédsko	75	73	78	18	32	26	37	18	44	47	41	18
Švajčiarsko	m	m	m	m	33	27	40	m	73	78	69	m
Turecko	56	56	56	17	31	29	33	17	25	27	23	17
Spojené kráľovstvo	93	91	95	m	m	m	m	m	m	m	m	m
USA	77	74	81	17	x(1)	x(2)	x(3)	x(4)	x(1)	x(2)	x(3)	x(4)
Priemer OECD	83	79	86	20	50	44	56	19	47	49	45	22
Priemer EÚ21	84	81	88	20	45	38	51	19	55	57	53	22
Ďalšie krajiny G20												
Argentína	m	m	m	m	36	29	44	19	7	8	5	18
Brazília	m	m	m	m	63	50	77	21	12	9	15	26
Čína	73	72	74	m	40	39	42	m	53	52	53	m
India	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m
Indonézia	m	m	m	m	34	31	37	18	22	25	18	18
Ruská federácia	m	m	m	m	47	x(5)	x(5)	m	45	36	14	m
Saudská Arábia	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m
Juhoafrická republika	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m	m
Priemer G20	79	78	81	m	52	47	58	m	32	32	28	m

dokončí strednú školu?

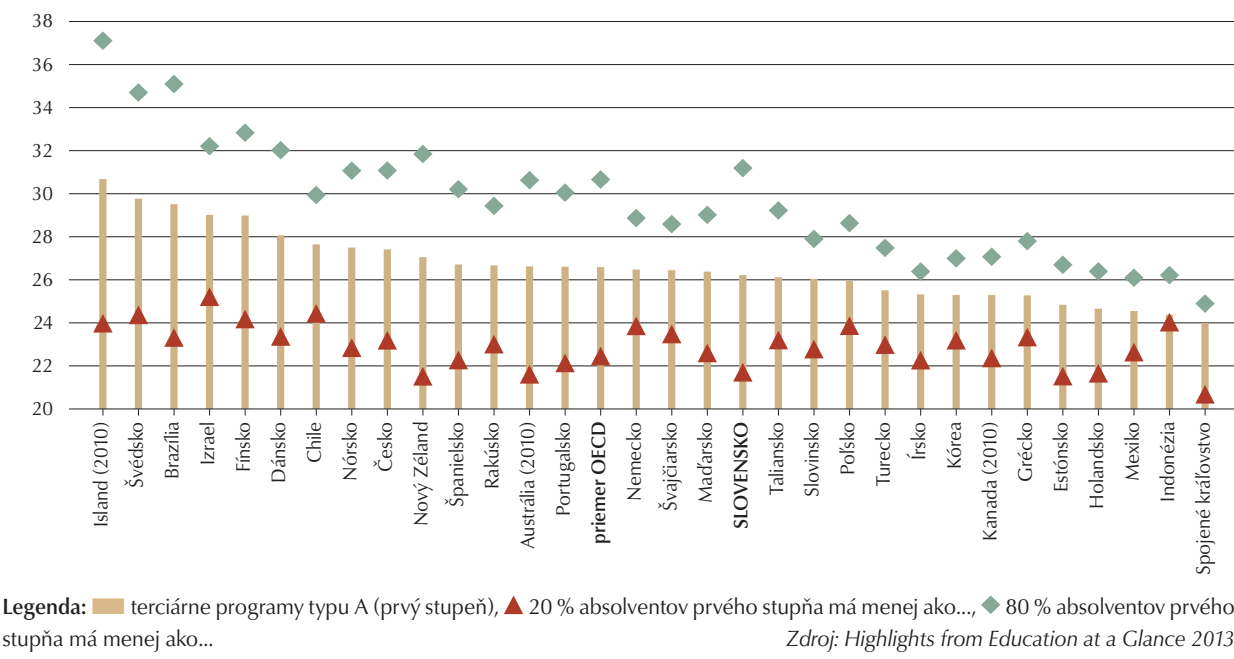
Graf 2: Priemerný vek absolventov stredoškolského vzdelávania

Legenda: ■ všeobecné vzdelávanie, ■ odborné vzdelávanie.

Zdroj: Highlights from Education at a Glance 2013

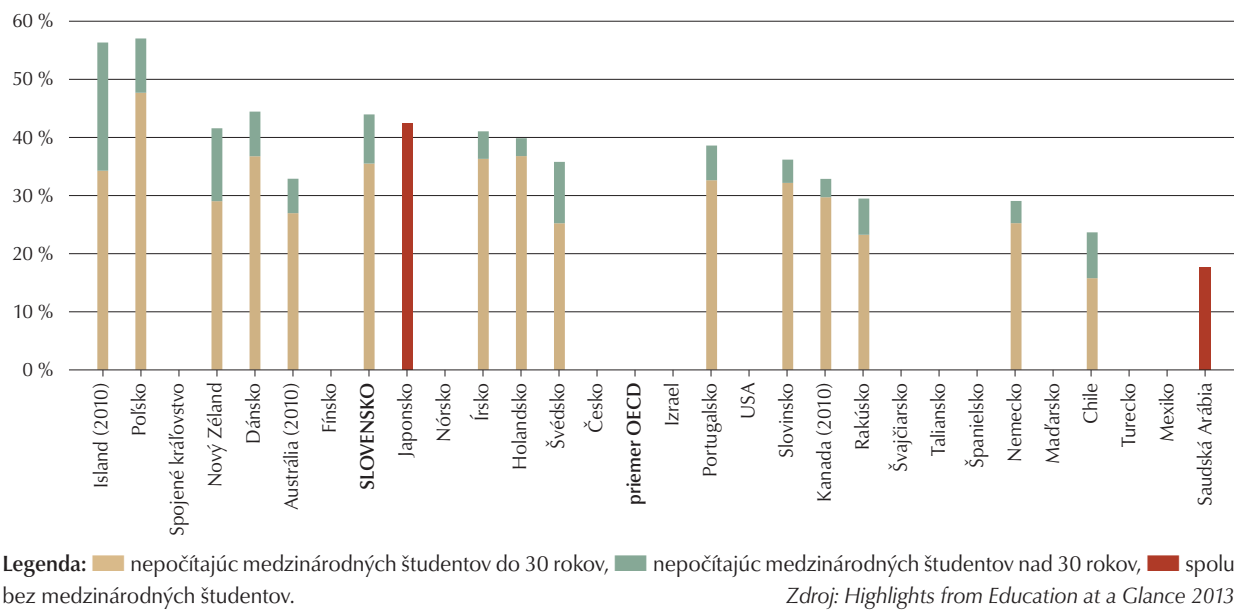
Graf 3: Priemerný vek absolventov ISCED 5A

Legenda: ■ terciárne programy typu A (prvý stupeň), ▲ 20 % absolventov prvého stupňa má menej ako..., ◆ 80 % absolventov prvého stupňa má menej ako...

Zdroj: Highlights from Education at a Glance 2013

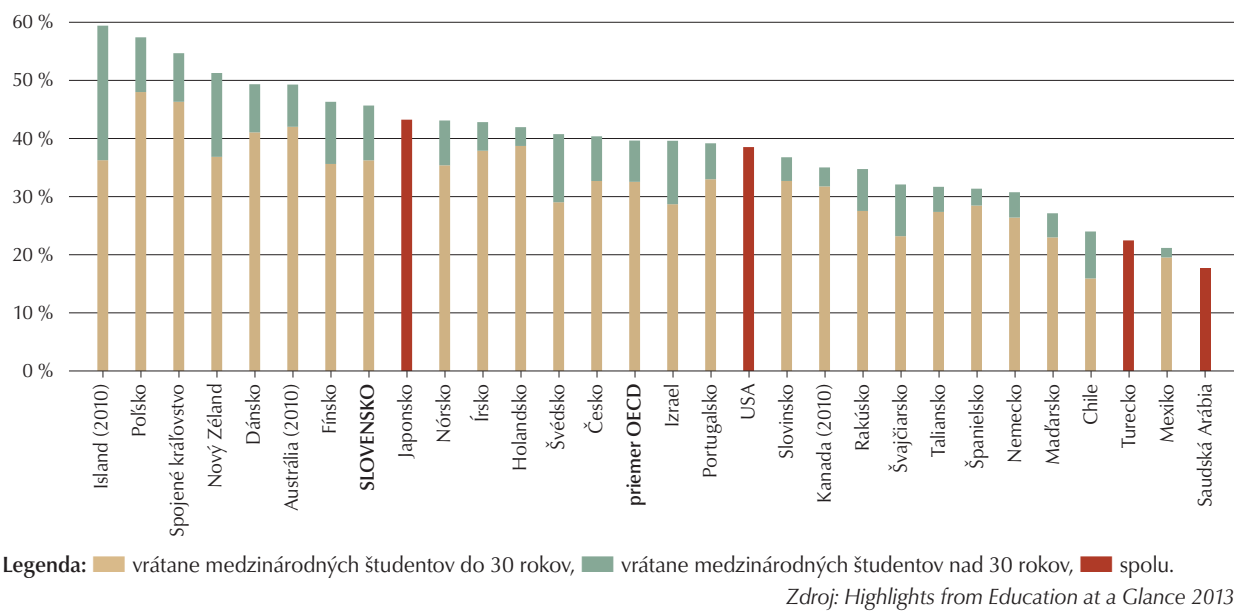
Graf 4: Percentuálny podiel absolventov vysokých škôl typu A bez medzinárodných študentov

Legenda: ■ nepočítajúc medzinárodných študentov do 30 rokov, ■ nepočítajúc medzinárodných študentov nad 30 rokov, ■ spolu bez medzinárodných študentov.

Zdroj: Highlights from Education at a Glance 2013

Graf 5: Percentuálny podiel absolventov vysokých škôl typu A vrátane medzinárodných študentov

Legenda: ■ vrátane medzinárodných študentov do 30 rokov, ■ vrátane medzinárodných študentov nad 30 rokov, ■ spolu.

Zdroj: Highlights from Education at a Glance 2013

Žiaci dvoch bratislavských základných škôl si „potykali“ v rámci edukačného programu so šermom.

„Veľký šport“ je...

(dokončenie zo strany 13)

nou dušou a vlastnosťami, ktoré ju priam roky predurčovali na osobnosť stojacu vždy v popredí Klubu fair play Slovenského olympijského výboru, s mimoriadnou pútavosťou približovala viac ako tridsiatke žiakov spomínaných škôl svoj športový i ľudský príbeh. Akcentujúc kľúčové pojmy sveta športu, v ktorom sa pohybovala a ktorý ju bezhranične opantal: priateľstvo, prekonávanie seba samej i súperov v čestnom súťažení, zmysel pre zodpovednosť, cit pre objektivitu a spravodlivosť, zmysel pre kolektívneho ducha v tíme, návyk na poriadok vecí, schopnosť odolávať tlaku a stresu, pocit hrdosti na svoju krajinu, ktorú reprezentujem, motivácia a vôľa niečo dokázať sebe i druhým... A mnoho ďalších epitet a príbehových priblížení, ktorými bol naplnený jej aktívny športový život. Aby si po odchode zo scény zobrala so sebou do profesijného občianskeho a súkromného života za priehŕstia tých múdrych, cenných a užitočných vecí, ktoré jej ponúkol práve svet športu a najmä šermu.

Čo bolo leitmotívom Beáty Husovej, keď tento edukačný program koncipovala? „Cieľom besied – a okrem stretnutia s pani Ráčovou sme absolvovali aj zaujímavú besedu so športový strelcom Jozefom Göncim, ktorá však bola určená pedagógom, či s Miroslavom Motyčíkom, riaditeľom Antidopingovej agentúry SR – bolo takouto priamou formou, kontaktom s výnimočnými športovcami, pedagógmi a ďalšími odborníkmi z oblasti vrcholového športu, vplývať na výchovu mladých ľudí, konkrétne školskej mládeže. V priebehu besied – aj formou priamych otázok žiakov či ich pedagógov – sa vznášal apel na pestovanie zdravého životného štýlu, nábádanie do športovania, formovania postojov a vzťahu k fair play ako neoddeliteľnej súčasť každodenného života všetkých nás, ktorý dbáme nielen o dobro svojho vlastného mena, ale aj o pozitívny obraz našej vlasti vo svete. Prostredníctvom besedujúcich športovcov zaznievali v bezprostrednej a príjemne uvoľnenej atmosfére rady, aj s dávkou humoru, ako napomáhať rozvíjanie cieľavedomosti, húževnatosti, vytrvalosti a trpezlivosti tak v športe, ako aj v súkromnom živote. Žiaci škôl túto formu spoznávania základov športového života prijímali naozaj spontánne, s patričným zaujatím,“ priblížila besedy Učiteľským novinám Beáta Husová, ktorá zajedno upriamila pozornosť aj na ďalší, nemenej inšpiratívny aspekt tohto zaujímavého „výstavného“ vzdelávacieho programu: „Je to interdisciplinárne prepojenie viacerých vyučovacích predmetov: telesnej výchovy, slovenského jazyka, dejepisu, náuky o spoločnosti. Tento cieľ chceme naplniť prostredníctvom vyhlásenej písomnej súťaže pre účastníkov besied na tému Moja prvá reportáž. Besedujúce deti a mládež sa stávajú zároveň mladými reportérmi a dostanú novinársku úlohu – pripraviť z výstavy a následnej besedy svoj premiérový pokus o reportážne priblíženie, postrehové písomné zachytenie toho, čo tu videli, zažili, pre-

cítili. Svoje prerozprávané zážitky z besied v písomnej forme spolu s fotodokumentáciou môžu následne zaslať prostredníctvom e-mailu do Múzea mesta Bratislavy. Všetky práce vyhodnotíme. Aj preto si školské skupiny priniesli na besedu s pani Ráčovou a na ukážky šermiarskeho kumštu mladých športovcov fotoaparáty či diktafony a mohli nahrávať priebeh besedy, len aby sme im vytvorili priestor na získanie čo najkvalitnejších informácií. Najlepšie reportáže budú odmenené na premiére výstavy.“ Vo Faustovej sieni bratislavskej Starej radnice medzičasom zavŕzdali kordy, šarmantná šermiarka Karolína Belás uvádzala žiakov do histórie šermu, ale aj do tajomstiev umenia tohto športu, ktorý je ako stvorený pre mimoriadne bystrých, reakčných, pohyblivých, zručných a najmä pred-

Medzi exponátmi výstavy je aj bicykel úspešného, žiaľ, už nežijúceho paralympionika Radovana Kaufmana.

vídavých adeptov. Nezabudla pritom podotknúť, že šerm si takto nepriamo „tyká“ so šachom. Pretože v súboji s fleuretom, so šablou či s kordom je pre úspech veľmi podstatné mať vopred premyslených niekoľko svojich dobrých ťahov, krokov, zásahov. Tak ako to v praktickom šerme potom v niekoľkých ukázkových výpadoch predviedli za asistencie našej medzinárodnej šermiarskej rozhodkyne Kristíny Letenayovej talentovaní šermiari z bratislavskej Akadémie šermu Peter Kraus a Samuel Stolar. Pred záverečnou spoločnou fotografiou na milú spomienku takmer dvojhodinového programu v Múzeu mesta Bratislavy im spoločne so svojimi žiakmi zatlieskali aj učiteľky Veronika Burčíková z Cirkevnej ZŠ Námia a Elena Nemcová zo ZŠ Sibírska. Odchádzali svorne mimoriadne spokojní. Podobne ako pred nimi či po nich pedagógovia a žiaci z bratislavskej športovej ZŠ na Kalinčiakovej ul., z Evanjelickej ZŠ na Palisádach, zo ZŠ na Podzáhradnej ul., ZŠ na Osloboditeľskej ul., ako aj študenti stredných škôl – z Gymnázia Jána Hollého v Trnave, zo Strednej priemyselnej školy v Bratislave a z Pedagogickej a sociálnej akadémie v Bratislave. Jednoducho – na dobrú myšlienku ešte lepšia odozva.

Lúdo POMICAL
Foto Ján SÚKUP a autor

Učiteľovi národov z lásky a vďaky

UNIE COMENIUS DEŤOM

Život, odkaz a myšlienky J. A. Komenského sú objektom bádania medzinárodnej vedeckej spoločnosti Unie Comenius so sídlom v Prahe. Jej členovia sa dlhodobo zaoberali myšlienkou, ako netradičnou formou priblížiť pedagogické náhľady J. A. Komenského dnešnej mladej generácii. Roku 1992 (pri 400. výročí narodenia J. A. Komenského) vznikla idea popularizovať pokrokové myšlienky „učiteľa národov“ prostredníctvom literárno-historickej a výtvarnej súťaže *Komenský a my*. Garanciu nad súťažou v Čechách popri Unii Comenius prijalo aj české ministerstvo školstva. Po prvom úspešnom ročníku v Čechách sa podujali členovia Unie Comenius zo Slovenska (prof. V. Žbirková, doc. A. Masariková a PaedDr. J. Ivanovičová) zrealizovať súťaž na Slovensku ako celoslovenské kolo. Myšlienka sa uja-la a koncom júna sa na Pedagogickej fakulte (PdF) Univerzity Konštantína Filozofa (UKF) v Nitre pod gesciou katedry pedagogiky uskutočnilo slávnostné vyhodnotenie už 10. ročníka celoslovenského kola výtvarnej a literárnej súťaže *Komenský a my*.

Na Slovensku sa súťaž orientuje predovšetkým na základné a stredné školy, ktoré nesú názov J. A. Komenského, prípadne sídlia na ulici pomenovanej po ňom, ďalej na pedagogické a sociálne akadémie, kde sa pripravujú budúce učiteľky materských škôl, a cvičné školy UKF. Súťaž má skutočne celoslovenský charakter, o čom svedčia účastníci zo Svidníka, Sniny, z Kamenice nad Čirochou, zo Smižian, z Čadce, Vrbového, Modry, Tvrdošoviec, Komárna, zo Smoleníc, Želiezoviec, z Levíc, Lučenca, Turčianskych Teplíc či, samozrejme, Nity. Nemožno vymenovať všetkých, ale každoročne sa súťaže zúčastňuje viac ako 50 škôl. Spoluúčasť na organizovaní súťaže prijal i Nitriansky samosprávny kraj (NSK), ktorý každoročne oceňuje najúspešnejšiu školu v rámci nitrianskeho regiónu. Organizátorov teší, že prostredníctvom tém súťaže, ktoré vychádzajú z diela J. A. Komenského *Orbis Pictus*, sa dnešná mládež bližšie zoznamuje so stále aktuálnymi náhľadmi J. A. Komenského na vzdelávanie.

– domov pre rôzne zvieratá; Strom – duša a pamäť stromu, jeho význam pre človeka; Strom – život stromu, jeho premeny v ročných obdobiach. V literárnej časti súťaže mali žiaci možnosť spracovať zamyslenie na tému: *Keby si bol zvieratóm, chcel by si byť domácim miláčikom alebo tvorom divokým a slobodným?*; druhou témou bola úvaha na tému *Človek a masky v ňom*.

cich a hostí z radov rodičov či pedagógov. Slávnostné oceňovanie víťazov súťaže predchádzal kultúrny program, v ktorom organizátori naplnili myšlienku J. A. Komenského umožniť vzdelávať sa a prejavíť všetkým bez rozdielu. Víťazom jednotlivých kategórií sa v kultúrnom programe predstavili nitrianske deti z Materskej školy na Platanovej ul., žiaci Základnej školy kráľa Svätopluka a Súkromného konzervatória, ako aj klienti Denného stacionára pre ťažko zdravotne postihnutú mládež na Baničovej ulici.

Myšlienky J. A. Komenského stále aktuálne

Organizátori dúfajú, že slávnostný 20. jún bol pre zúčastnených súťažiacich, ako aj ich pedagógov silnou motiváciou k ďalšej tvorivej činnosti, k spoznávaniu a napĺňaniu ideí J. A. Komenského. Organizátori v ďalšom ročníku s potešením privítajú všetkých, ktorí prejavia i takouto netradičnou formou záujem o zmysluplné využívanie voľného času. Prostredníctvom celoslovenskej literárnej a výtvarnej súťaže *Komenský a my* a preniknutím do literárneho i výtvarného umenia je naším prvotným zámerom rozvíjať tvorivú fantáziu žiakov s aktívnou kreáciou nových, hodnotných diel, ktoré preukazujú schopnosť slobodného realizovania záujmov. Podieľajme sa na distribuovaní stále aktuálnych a bohatých myšlienok J. A. Komenského určených dnešnej mladej generácii:

1. „*Chut' k učení má v mládeži všelijakým způsobem rozněcována býti: protože kdo co dělá s chutí má, práce jest mu kratochvíle.*“
2. „*Způsob předkládání jim všeho takový býti musí, aby jim všechno učení nepřicházelo jinak než jeho hra a kratochvíle.*“

Bližšie informácie o priebehu súťaže spolu s fotogalériou nájdu záujemcovia na webovej stránke PdF UKF Nitra.

Doc. PaedDr. Júlia IVANOVIČOVÁ, PhD.
PaedDr. Renáta POLAKOVIČOVÁ, PhD.

Fotografia z roku 1907, zdroj Peter Rosík.

Ked' fotografie predkov rozprávajú príbehy

V OBJEKTÍVE OA ŠURANY

K historickým prameňom, ktoré nám približujú život ľudí v rôznych obdobiach spoločenského bytia, nesporne patria aj fotografie. Počas prezerania fotografií s istým časovým odstupom od ich vzniku vidíme nielen zmeny vzhľadu jednotlivých členov rodiny, ktorými prešli následkom prirodzenej evolúcie osobnosti, ale vnímame aj zmeny v spoločenskom vývoji.

Fotografie dokumentujú aj rodinné i spoločenské udalosti danej doby. Môžeme jednoznačne povedať, že fotografie (aj pohľadnice) sú pre nás nielen zdrojom uchovávaní našich spomienok, ale aj zdrojom na poznanie dovtedy nepoznaného a zároveň pomocníkom pri porovnávaní minulosti a súčasnosti. Fotografia má veľký význam i vo vyučovacom procese na hodinách dejepisu, zemepisu, občianskej náuky, etiky, ale aj výtvarnej výchovy, estetiky či ekológie. Systematickou zbierkou fotografií daného regiónu vieme poskladať aj zaujímavú mozaiku regionálnych dejín.

S cieľom priblížiť regionálnu históriu sme sa rozhodli zozbierať v Obchodnej aka-

démii v Šuranoch čo najväčšie množstvo fotografií zo života ľudí šurianskeho regiónu. Na Facebooku sme založili skupinu s názvom *Historické fotografie a dokumenty z 19. a prvej polovice 20. storočia*, do ktorej sa zapojili študenti, pedagogickí pracovníci, priatelia školy a ďalší milovníci histórie. Doposiaľ sa nám podarilo zozbierať vyše 240 fotografií a pohľadníc. K najstarším artefaktom našej zbierky patrí rodinná fotografia z roku 1907 a pohľadnica z roku 1908. Plánovaným výstupom celej tejto nevšednej aktivity bude výstava najzaujímavejších fotografií.

PaedDr. Helena RUSNÁKOVÁ
Reprofoto autorka

Témy hlásali návrat k prírode

Pár slov ku konkrétnemu 10. ročníku súťaže. Výsledky súťaže sa vyhlasujú 28. marca, teda v deň narodenia J. A. Komenského. Súťažiaci si nájdu odkaz na webovej stránke Katedry pedagogiky PdF UKF v Nitre. Ústrednými témami výtvarnej časti súťaže boli: *Strom*

Jubilejný ročník bol príležitosťou aj na bilancovanie, organizátori pripravili bulletin, v ktorom v retrospektíve predstavili všetky doterajšie ročníky. Slávnostné vyhodnotenie súťaže sa uskutočnilo 20. júna v Galérii Univerzum PdF UKF v Nitre za účasti členky predsedníctva Unie Comenius doc. PhDr. J. Přívratskej, CSc., zástupcov vedenia UKF, NSK, ocenených súťažiaci-

Čo by nám Cyril a Metod povedali dnes?

LITERÁRNA SÚŤAŽ

Slovenský syndikát novinárov a Akadémia médií v Bratislave, odborná vysoká škola mediálnej a marketingovej komunikácie, vyhlasujú celoslovenskú literárnu súťaž pre stredoškóľakov a vysokoškóľákov k 150. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu.

Esej alebo úvahu na tému *Čo by nám Cyril a Metod povedali dnes?* v rozsahu do 1 500 slov treba zaslať do 25. októbra vo formáte DOC na e-mailovú adresu sekretariátu Slovenského syndikátu novinárov. Okrem súťažnej práce treba uviesť meno a priezvisko, vek, adresu, kategóriu, názov školy, odbor, ročník a telefonický aj mailový kontakt. Študenti sa vo svojich prácach môžu zamerať na samotné poslanstvo sv. Cyrila a Metoda v konfrontácii so súčasnosťou,

prípadne sa môžu inšpirovať aj priebehom podujatí, ktoré boli roku 2013 organizované pri príležitosti ich príchodu na Veľkú Moravu.

Troch najlepších v kategóriách študenti vysokých škôl a študenti stredných škôl (ráta sa september 2013) pozývajú organizátori v novembri 2013 do Bratislavy, kde im na pôde Slovenského syndikátu novinárov a Akadémie médií odovzdajú diplomy a finančné prémie.

Pavol VITKO

Propozície súťaže

Téma: Čo by nám Cyril a Metod povedali dnes?

Vyhlasenie: jún 2013

Vyhlasovateľ: Slovenský syndikát novinárov a Akadémia médií v Bratislave, odborná vysoká škola mediálnej a marketingovej komunikácie

Predsaeda organizačného výboru: PhDr. Pavol Vitko

Odborní garanti: JUDr. Tamara Valková, predsedníčka Slovenského syndikátu novinárov, a doc. Mgr. Eduard Chmelár, PhD., rektor Akadémie médií

Žáner: esej, úvaha

Rozsah práce: do 1 500 slov

Uzávierka: 25. október 2013

Pokyny: Úvahu alebo esej treba poslať vo formáte DOC na e-mailovú adresu sekretariátu Slovenského syndikátu novinárov. Okrem súťažnej práce treba uviesť: meno a priezvisko, vek, adresu, kategóriu, názov školy, odbor, ročník a telefonický aj mailový kontakt. Študenti sa vo svojich prácach môžu zamerať na samotné poslanstvo sv. Cyrila a Metoda v konfrontácii so súčasnosťou, prípadne sa môžu inšpirovať aj priebehom podujatí, ktoré sú roku 2013 organizované pri príležitosti ich príchodu na Veľkú Moravu.

Kategórie: 1. študenti vysokých škôl, 2. študenti stredných škôl (ráta sa september 2013)
Vyhlasenie výsledkov: november 2013 na pôde Slovenského syndikátu novinárov a Akadémie médií v Bratislave (traja ocenení v jednotlivých kategóriách získajú diplomy a finančné prémie)

Je ŠkVP iba skratkou na učiteľov?

Časť letných prázdnin venovali mnohí učitelia príprave nových školských vzdelávacích programov (ŠkVP). Nerobili to preto, aby

sa zapáčili na verejnosti, kde sa zväčša hovorí o tom, že pedagógovia majú počas roka nezaslúžene dlhé voľno. Nechajme bokom tých pedagógov, ktorí by nedbali, aby sa celá ich práca začínala i končila pred školskými lavicami. Ak nebudaj takto konať ešte môžu, potom by sme diskusiu mali otvárať nie s nimi, ale od riaditeľov škôl a pracovníkov školskej inšpekcie.

Ostaňme však pri ŠkVP, lebo i v rozbiehajúcom sa školskom roku rezonujú otázky, ktoré sa prvý raz otvárali pred šiestimi rokmi, keď školám pribudli zákonné povinnosti vypracovať vlastné vzdelávacie programy. A ako sa to v našej spoločnosti priam „utešene“ ujalo, táto úloha zapadla do radu významných celoštátnych povinností prenášaných od odborníkov v centrách na regióny, inštitúcie a tam na jednotlivcov zamestnaných v nich. K novým zvyklostiam patrí i náhlivosť, zhovievavejšími slovami: požiadavky na promptné vykonávanie náročných povinností, ktoré by si žiadali viac času, sústredenia či sprievodného štúdia. Termíny sa však stanovujú ako „záväzné“, takže mnohí ich zvykovo odbavia z podkladov, ktoré majú poruke, pričom sa opierajú o vlastné praktické skúsenosti. Muštra formálneho obsahu je daná, keď sú pohromade materiály od všetkých zainteresovaných pedagógov, žiadalo by sa podkladom pri ich kompletizovaní dať spoločného ducha, zvýrazniť zjednocujúce prepojenia konkrétnych učebných a študijných odborov. Je na to čas, keď sa mnohé robí na poslednú chvíľu, a kedy sa tomu majú venovať riaditelia či ich zástupcovia? Dobré totiž vieme, že na nich hneď na začiatku školského roka čakajú mnohé neodkladné interné povinnosti a súbežne s nimi mailové úlohy prichádzajúce od zriaďovateľa. Pripustíme, že v poradi už tretie vypracúvanie ŠkVP nevyhnutne a neodkladne súvisí s novodobým reformátorstvom či prestavbami nášho školstva. Ak by sa nám žiadalo tvrdiť, že učitelia by mali povinnosti nesúvisiace priamo s ich profesionálnou pedagogickou činnosťou prijímať s ústretovým pochopením, pri tejto by sa dalo poznamenať napríklad to, že starší učitelia si ju mohli už „natrénovať“ pri dvoch predchádzajúcich úlohách a začínajúci sa pri nich mnohému priučia. Ba mohli by sa spoločne poďakovať centrálnym koncipientom, pretože sa nemusia kŕčovito pridŕžať štátneho vzdelávacieho programu a do svojho školského môžu vnášať špecifiká regionálnych potrieb bárs trhu práce či osobnú tvorivosť.

Lenže nie som sám, kto zastáva názor, že pri niektorých centrálnych úlohách by nezaškodilo vrátiť sa obľúkom od konečných vykonávateľov k ich pôvodným koncipientom. Ak by sa tak spravilo pri ŠkVP, azda by nebolo od veci otvoriť diskusiu povedzme o tom, či si nespravili zľahčujúcu skratku od výsostne odbornej zodpovednosti k tým, ktorí podobné koncepčné povinnosti nemajú priamo v náplni svojej pedagogickej činnosti. Tá je totiž dostatočne široká i náročná aj bez nich.

Dušan MIKOLAJ

Riaditeľ Strednej odbornej školy technickej v Šuranoch Ing. František Tamašovič v prítomnosti Evisa Thewissena (vľavo) potvrdil záujem o spoluprácu školy s ďalšou, mentorom holandskou firmou vyrábajúcou na Slovensku.

Foto Ján SÚKUP

Firmy – spod pokrievky von!

Zastávam názor, že je naivné skrývať v našich novinách „pod pokrievkou“ kontakty na firmy, ktoré ústretovo napomáhajú stredné odborné školy v Slovenskej republike pri technickej a remeselnej príprave žiakov. Ba pri aktuálnych uvažovaniach o skvalitnení duálneho vzdelávania v súčasných hospodárskych podmienkach a dosť vlažnom vzťahu občianskej verejnosti k niekdajším odborným učilištiam je „zatajovanie“ takto užitočných vzťahov medzi výrobnými podnikmi a vzdelávacími inštitúciami priam zlomyseľnosťou. Viaceré školy totiž už dlhodobejšie majú odborné kontakty aj s niekoľkými firma-

mi, ďalšie si začínajú uvedomovať, že s kvalifikovanými absolventmi škôl môžu účelnejšie i spoľahlivejšie využiť špičkové technológie pri vlastnej produkcii. V rozhovore v tomto čísle o tom hovoríme s riaditeľom Strednej priemyselnej školy v Poprade. A fotografiou dokumentujeme, že v polovici minulého mesiaca sme zaznamenali záujem ďalšej firmy o spoluprácu so Strednou odbornou školou technickou v Šuranoch. Zásahu na tom má jej manažment, predovšetkým riaditeľ Ing. František Tamašovič. Vedie šuriansku školu dlhodobo a svojimi odbornými kvalitami široko presahuje jej základné po-

vinnosti. Je prezidentom Združenia pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania, má prehľad o národných koncepciách i európskom duchu výučby. Tí, ktorí namiesto osobných iniciatív radšej komentujú situáciu na diaľku, možno utrúsia čosi v duchu „jemu je hej, keď sa v meste a neďalekom okolí usadilo toľko zahraničných firiem“. Nie som prognostik, do niektorých oblastí Slovenska sa azda ani v najbližšej budúcnosti nebudú hrnúť seriózni investori. Verme však, že pomalicky bude narastať záujem žiakov o štúdium v odborných školách vybavených modernými technológiami. Mohli by to naznačovať už „generačné“ záujmy mladých ľudí o európske mobilné študijné programy. Ak viacerým nebýva ďaleko cestovať bárs k pobrežiam Stredozemného mora alebo tam vykonávať odbornú prax tri i viac mesiacov, hádam sa nezľaknú internátneho štúdia v susednom okrese či vzdialenejšom meste na Slovensku.

Dušan MIKOLAJ

Európske pravidlá, národné povinnosti

Po skončení pracovného týždňa v školách sa v sobotu 21. septembra uskutočnil v Bratislave seminár Úvod do problematiky národných kvalifikačných rámcov. Konal sa v budove Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV), ktorý koordinuje a garantuje viaceré národné projekty (NP). Keďže sa v tejto časti novín venujeme predovšetkým problematike praktickej prípravy žiakov stredných odborných škôl, predmetom nášho publicistického záujmu sú alebo budú viaceré NP realizované prostredníctvom ŠIOV, napríklad Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov, Národný projekt ďalšieho vzdelávania učiteľov odborných predmetov v oblasti ukončovania štúdia na stredných školách a v nezanedbateľnej miere NP Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami. Náplňou prvého edukačného seminára NP Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií bolo „uviesť jeho účastníkov do problematiky Európskeho kvalifikačného rámca

a zároveň do tvorby Národného kvalifikačného rámca pre Slovenskú republiku“. Zúčastnili sa na ňom zástupcovia inštitúcií poskytujúcich formálne a neformálne vzdelanie, ktoré pôsobia v pracovnej skupine na tvorbu Národného kvalifikačného rámca, členovia zamestnávateľských zväzov, riaditelia a učitelia pôsobiaci na všetkých stupňoch verejných škôl, ktorí po konkurznom výbere budú pracovať v jednotlivých skupinách. Projektovou manažérkou tohto NP je Mgr. Alexandra Junášková. Rozsah svojich kompetencií – násobených desiatkami nových a doteraz prakticky a ani teoreticky komplexne netestovaných úloh – charakterizovala hneď v úvode: „Našou úlohou je popísať asi tisíc kusov kvalifikácií, čo sú – podľa zákona o celoživotnom vzdelávaní a príprave – úplné a čiastočné kvalifikácie. Plus ideme vytvoriť dva akreditované vzdelávacie programy pre všetkých ľudí, ktorí budú mať záujem naučiť sa pracovať s dvoma sústavami: s Národným kvalifikačným rámcom a s Národnou sústavou kvalifikácií.“ Napríklad ak budú v budúcnosti pracovať na definovaní, aká kvalifikácia

nevyhnutne patrí k novému povolaniu, alebo ak bude potrebné revidovať už existujúce kvalifikácie, aby bol v nich obsiahnutý nový vývoj technológií na výkon aktualizovaného typu povolania.

Alexandra Junášková uviedla, že do projektu je zapojených 4 550 ľudí, zväčša účastníkov akreditovaných kurzov. Ďalších 1 100 ľudí bude v rámci národného projektu produkovať výstupy.

Čo sa čaká od ich práce v jednotlivých skupinách? „Potrebujeme zaviesť informačný systém celoživotného vzdelávania. Chceme ho postaviť tak, aby sa v ňom vedel orientovať aj bežný záujemca.“ Čo, poznamenala, zatiaľ nie je jednoduché pre tých, ktorí nie sú dostatočne prakticky zorientovaní vo svete elektronických informácií.

Pre viaceré NP realizované na Slovensku s neraz veľkorysou európskou podporou býva charakteristické napríklad to, že naše zaostávanie za európskymi trendmi (alebo, ak chcete, nástojčivými novodobými požiadavkami) si uvedomujeme až pri záväzkoch, ktoré na seba preberá štát. Legislatívnu povinnosť zapojiť sa

(pokračovanie na strane 23)

Úspech mladých bádateľov v Číne

Strana 18

Kordovánictvo

Keď remeslo malo zlaté dno IV.

Strana 19

Odborné vzdelávanie nemôže existovať bez kvalitnej praxe

Hovoríme s riaditeľom Strednej priemyselnej školy v Poprade Ing. Jaroslavom Bašistom

Strany 20 - 23

Polygrafia od Gutenberga po počítačové sadzbu

Strana 24

Stanislav Drozd (vľavo) a Vendelín Holubčík počas slávnostného odovzdávania cien.

Úspech mladých bádateľov v Číne

CASTIC

Dvadsať osem ročník Čínskej národnej súťaže vedeckej a technickej tvorivosti mládeže (CASTIC) sa uskutočnil v prvom augustovom týždni v čínskom meste Nanjing. Slovensko reprezentovali dvaja stredoškólači, ktorí súťažili v konkurencii 500 najšikovnejších študentov z Číny a 68 študentov z 9 európskych a 5 mimoeurópskych krajín. V trinástich súťažných kategóriách sa účastníci prezentovali 360 bádateľskými projektmi.

Stanislav Drozd, študent Gymnázia v Malackách, v kategórii Fyzika zaujal hodnotiacu komisiu učebnou pomôckou elektromagnetického levitátora, ktorá má byť študentom nápomocná na hodinách fyziky pri výučbe viacerých fyzikálnych javov. „Hlavným cieľom projektu bolo zostrojiť prístroj na demonštrovanie fyzikálnych javov, ktoré si študenti vďaka tomu jednoduchšie osvoja,“ objasnil Stanislav a dodal: „Zastávam názor, že fyzikálne

javy sa študent oveľa jednoduchšie naučí, keď ich vidí na vlastné oči.“

Ďalší študent Vendelín Holubčík z Technickej akadémie v Spišskej Novej Vsi, ktorý skonštruoval miniatúrnu verziu Teslovho transformátora, uspel v kategórii *Technika a technológie*. Študent zhotovil zariadenie, ktoré je schopné prenášať elektrickú energiu bezdrôtovo. „Dokáže vytvárať až šesťcentimetrové elektrické výboje a rozsvietiť neónovú trubicu na vzdialenosť tridsať centimetrov, čo je možné využiť v mnohých odvetviach,“ spresnil Vendelín.

Slovenské farby v Číne obhajovali víťazi celoštátnej súťažnej prehliadky bádateľských projektov žiakov stredných škôl Scientia Pro Futuro, ktorá sa koná každoročne v novembri počas Týždňa vedy a techniky na Slovensku. Pre našich študentov je účasť na súťaži CASTIC vynikajúcou príležitosťou na porovnanie doposiaľ nadobudnutých vedomostí, zručností a schopností na medzinárodnej úrovni, ako aj na diskusie a získavanie nových kontaktov nevyhnutných na ďalšiu ve-

deckú prácu. Veríme, že skúsenosti, ktoré študenti získali v Číne, prispievajú k ďalšiemu rozvoju ich nadania v oblasti vedy a techniky a naplnia ich osobnú motiváciu stať sa v budúcnosti vedcami.

Súťaž CASTIC, ktorej cieľom je podporovať tvorivé myslenie študentov stredných škôl a zvyšovať ich záujem o vedu a techniku, organizuje Čínska asociácia pre vedu a techniku v spolupráci s čínskym ministerstvom školstva, ministerstvom vedy a techniky, ministerstvom životného prostredia a ďalšími partnermi.

Súťaž Scientia Pro Futuro vyhlasuje a organizuje občianske združenie Mladí vedci Slovenska (MVS) v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Súťaž je podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja. Tohtoročný novembrový termín súťaže sa blíži, uskutoční sa 11. – 13. novembra v Bratislave ako otváracie podujatie Týždňa vedy a techniky na Slovensku 2013.

RNDr. Ján ŠÍPOŠ, CSc.,
predseda MVS, o. z.

O pobyte v Japonsku sa budúcim veterinárkam ešte prednávať azda ani nesnívalo...

Pracovná stáž v Japonsku

SOŠV NITRA

„Naučili sme sa od nich pokore a videli sme, že sa dá žiť bez stresu, s optimizmom a v súlade s prírodou,“ charakterizovala svoj trojmesačný pracovný pobyt v Japonsku Veronika Trokšiarová. Prvé týždne školského roka sú vhodným časom na krátke zamyslenie sa nad odvážnym a zároveň perspektívnym krokom, ktorý našu Strednú odbornú školu veterinárnu v Nitre posunul do reálneho sveta výskumu a zároveň zaviazal najlepších študentov školy do krajiny, o ktorej väčšina z nás môže po celý život iba snívať – do Japonska.

A pritom sa všetko začalo celkom nevinne: krátkou návštevou pána Masahira Jamamoto, honorárneho konzula Slovenskej republiky v prefektúrach Kagošima, Mijazaki a Kumamoto v Japonsku, a prezidenta pivovarskej spoločnosti a jeho spolupracovníkov. Bola nám ponúknutá spolupráca na výskumnom projekte, ktorý je v odbornom svete známy, ale my sme sa do jeho podstaty museli prehryzáť cez odborné štú-

die a články. Takéto ponuky sa neodmietajú. Začal sa polročný maratón príprav: zmluvy, povolenia, logistika celej stáže, starostlivý výber študentov, ich jazyková a čiastočne odborná príprava. To všetko sme museli absolvovať v priebehu prvého školského polroka 2012, aby sa v marci 2013 naše prvé študentky Veronika Trokšiarová a Monika Vadkertiová vydali na viedenské letisko s letenkami smer Kagošima v ruke.

Zázračná huba koji

Pre väčšinu študentiek – zatiaľ mala japonská strana záujem o dievčatá – ide často o ich prvú skutočnú návštevu letiska, prvý let, niekedy aj prvý zahraničný pobyt, a to hneď trojmesačný.

Čo vlastne japonská strana ponúka? Plne hradí študentom spiatocné letenky, celodennú stravu, ubytovanie, výlety po okolí, a zaujímavé je aj vreckové vo výške cca 100 €. Ide o trojmesačnú pracovnú stáž, počas ktorej sa študenti venujú výskumnej

úlohu, ale aj práci na farme, kde sa samotný výskum odohráva. Je založený na využívaní huby *Aspergillus awamori* (koji) pridávanej do krmiva jatočných zvierat. „Túto hubu sme pridávali do krmiva jatočným zvieratám. Konkrétne išlo o prasce, kuriatka a nosnice. My sme stihli ešte aj výskum na potkanoch. Koji v krmive spôsobuje, že zvieratá rýchlejšie rastú i priberajú. Nie však na tuku, ale na svalstve. Mäso z týchto zvierat je zdravšie. Takisto sú menej stresované a majú lepšiu imunitu. Koji ďalej znižuje pH v tráviacom trakte, čím sa zamedzuje parazitickým ochoreniam. Cieľom výskumu je zistiť, aké percento koji je do krmiva najvhodnejšie pridávať. Práve metóda pridávania koji do potravy by mohla pomôcť krajinám, ktoré trpia vážnym nedostatkom potravín,“ opísala praktickú časť stáže jedna zo študentiek. Je potrebné uviesť, že ide o medzinárodný projekt, na ktorom spolupracuje Japonsko spolu s Egyptom.

Okrem výskumnej činnosti sa dievčatá každodenne – pracuje sa šesťkrát do týždňa – venujú čisteniu priestorov farmy, príprave tekutých krmív, váženiu suchých krmív, kŕmeniu prasiat a iným činnostiam. Ako sa všetky zhodli, aj keď je práca náročná, robia ju s radosťou, pretože Japonci sú ľudia optimistickí, nápomocní, maximálne ochotní a vždy usmievaví.

Voľné dni sú vyplnené krásnymi výletmi do národných parkov, zoologických záhrad, zábavných centier, podzemských akvárií či obľúbeného delfinária. Ďalšou púťovou aktivitou sú pravidelné lekcie karate či každodenné kulinárske zážitky. Jednoduché, tri mesiace v lone tradičnej japonskej kultúry a spoločnosti. O tomto jedinečnom projekte, ktorý sa stal významným a motivačným prvkom v živote našej školy, rozprávame v prítomnom čase, pretože tretia dvojica študentiek sa do Japonska vypravila len niekoľko týždňov pred začiatkom školského roka. (sošvnr)

Vzdelávali sa aj v lete

SOŠPaSNV LEVICE

Na konci prázdnin sa v malej obci Máláši zišli mladí ľudia zo Slovenska a z Čiech, medzi nimi aj niekoľko žiakov Strednej odbornej školy (SOŠ) poľnohospodárstva a služieb na vidieku Levice. Cieľom týždňového kempu bolo vzájomné spoznávanie sa, komunikácia a získanie nových informácií o možnostiach komunitného hospodárenia. Kemp organizovalo občianske združenie Gulôčka a bol podporený v rámci programu Mládež v akcii.

Rozvoj komunity je celoeurópskym trendom. Komunita je prirodzeným miestom odovzdávania si vedomostí a zručností. Jej členovia sú rôzneho veku, s rôznymi vedomosťami, rôznym vzťahom k tradíciám a schopnosťou navzájom komunikovať. Mladí ľudia sa tak nenásilným a prirodzeným spôsobom učia aktívnemu prístupu

k životu a hľadaniu možností pri riešení problémov. Takéto neformálne vzdelávanie je vítaným doplnením klasického formálneho vzdelávania sa v škole.

Počas kempu odznela prednáška o komunitnom hospodárení a trendoch v tejto oblasti. Účastníci sa dozvedeli o princípoch prírodných záhrad a následne si takú záhradu aj prezreli, vyskúšali si prácu v nej. Pracovali s prírodným materiálom, zbierali a spracovávali dopestovanú úrodu, sadili nové rastliny a skrášlili priestor záhrady. Odmenou im boli čerstvo vykopané zemiaky, z ktorých si spolu pripravili bryndzové halušky. Všetky tieto aktivity vhodne dopĺňali odbornú stránku vzdelávania študentov SOŠ poľnohospodárstva a služieb na vidieku. Odbornou garantkou pri práci v prírodnej záhrade bola Ing. Hedviga Gulová, učiteľka levicekej školy.

Výučba spracovania ovčej vlny.

Projekty robia školy

SOŠ POVAŽSKÁ BYSTRICA

Na konci predchádzajúceho školského roka sa uskutočnil 1. ročník súťaže študentských projektov *Projekty robia školy*, ktorú vyhlásila Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave v rámci medzinárodného projektu PIA, zameraného na oblasť didaktiky projektového manaž-

mentu na stredných školách. Súťaž prebiehala v dvoch kategóriách: *Projektová realizácia* a *Projektový námet*. Žiaci Strednej odbornej školy na Ul. slovenských partizánov v Považskej Bystrici Matej Janek a Erik Urban sa s projektom *Prvky pasívnej bezpečnosti automobilu* v kategórii Pro-

Biologická stanica Šúr.

O stojatých vodách

EKOLOGIA

V prázdninových dňoch 8. – 10. júla sa opäť pod vedením doc. RNDr. Evy Bulánkovej, CSc., z Katedry ekológie Prírodovedeckej fakulty (PF) Univerzity Komenského (UK) v Bratislave uskutočnil trojdňový kurz projektu Aqua pre učiteľov biológie na základných a stredných školách, tentoraz venovaný stojatým vodám.

Projekt bol zameraný na tematický celok *Život a voda* a oboznámil prítomných s modernou ekológiou a vodnými ekosystémami. Zahŕňal exkurzie k tečúcim a stojatým

vodám, ponúkol tiež rozsiahle výučbové materiály vrátane digitálneho učebného programu. Účastníci sa naučili jednoduchému hodnoteniu vôd pomocou indikačných organizmov, získali tiež prehľad o rôznych revitalizačných opatreniach, ktoré sa dajú jednoducho prakticky realizovať. V priebehu projektu získali poznatky na prípravu žiakov na domáce a medzinárodné súťaže, k dispozícii majú tiež (a nielen oni) internetovú stránku projektu Aqua s materiálmi a hrami pre žiakov.

Počas prvého dňa projektu sa konali prednášky na témy: *Typizácia stojatých vôd*, *Flóra stojatých vôd* a *Fauna stojatých vôd*

Mládež si vyskúšala aj prácu s ovčou vlnou, od jej čistenia cez spracovávanie až po podobu kľbka vlnenej nite. Mali možnosť vyskúšať si nástroje, ktoré boli v minulosti každodennou súčasťou života, ale dnes sú zväčša už len v múzeách. V Topoľčiankach navštívili Národný žrebčín a hovorili o úlohe koní v rozvoji agroturistiky. Pri rieke Hrone v obci Jure nad Hronom mali možnosť športového vyžitia. Pri športových aktivitách sa rýchlejšie nadväzujú a upevňujú priateľské vzťahy. Pre každú komunitu ľudí je dôležitá jej história. Práve preto účastníci pobytu zavítali do obce Pohronského Ruskova, v ktorej sa nachádza múzeum druhej svetovej vojny. Mohli si tak uvedomiť, že len v mierovej spolupráci európskych národov je možné žiť spoločne kvalitný život. Takéto európ-

Zhodnotenie končiaceho sa týždňa.

ske projektu sú dobrým príkladom vzájomnej spolupráce a porozumenia. Pri rozhovore so psychológom sa mladí ľudia dozvedeli o dôležitosti komunikácie, vzájomnej tolerancie a dobrých medziľudských vzťahov. Je dôležité rozvíjať správny život, a predchádzať tak možným nástrahám súčasnosti.

(sošlev)

jektový námet umiestnili na prvom mieste. Odborná komisia zložená z expertov z akademickej a podnikateľskej sféry veľmi vysoko ocenila nielen projekty, ale aj samostatný prístup študentov, ich ochotu a vôľu riešiť problémy okolo seba a preniesť ich do podoby projektov. Vďaka tomuto úspechu študentov sa 5. – 6. septembra v Bratislave mohli dvaja učitelia školy zúčastniť tréningového školiaceho workshopu PIA, na ktorom si prehľadli vedomosti a schopnosti v oblasti prípravy a realizácie projektov. (tk)

so zameraním na bezstavovce. V druhý deň sa všetci účastníci projektu presunuli do terénu – na Biologickú stanicu Šúr neďaleko Svätého Jura. Biologická stanica Šúr je vysunutým pracoviskom Katedry ekológie PF UK a poskytuje priestory na realizáciu skupinových terénnych prác a exkurzií, ako aj realizáciu diplomových prác študentov. Okrem toho sa zapája do pedagogickej a vedeckovýskumnej práce katedry. Nezanedbateľnou činnosťou stanice je odchov ohrozených druhov pôvodnej fauny Slovenska. Študijné témy boli dve: *Porovnanie fauny a flóry rôznych typov stojatých vôd* a *Hodnotenie environmentálnych faktorov na zloženie spoločenstiev makrozoobentosu*. Skôr ako sme vyšli do terénu, ochránili sme sa pred najazdom komárov útočných ľudovým receptom. Časti tela, ktoré sme nemali chránené odevom, sme si potreli lístím z vlašského orecha. Čuduj sa svete – recept starej mamy fungoval.

Na tretí deň sa konali prednášky na témy *Fyzikálno-chemické faktory stojatých vôd*, *Hodnotenie a ochrana stojatých vôd* a *Dostupné matematicko-štatistické metódy používané v ekológii*. V závere sa prezentovali odovzdané materiály (DVD *Stojaté vody* v anglickom jazyku, určovací kľúč temporálnej fauny žijúcej v stojatých vodách, manuál *Hodnotenie tečúcich vôd* a *Bentické bezstavovce*), besedovalo sa o možnostiach využitia získaných poznatkov v školách a na súťažiach.

Ing. Oľga BOGOVÁ

Kordovánictvo

REMESLÁ

Kordovánictvo bolo pomerne úzko špecializované kožiarske remeslo, ktorého predstavitelia sa venovali výrobe kordovánu, čiže na mätko vypracovanej kozej, capej alebo ovčej kože. Tá sa používala na ľahšiu obuv, najmä na parádnejšie čižmy, ako aj na väzbu kníh. Kordovánikov možno teda označiť za majstrov hebkej kože. Výraz kordován má údajne španielsky pôvod a je odvodený z názvu španielskeho mesta Córdoba. Hlavnými strediskami kordovánikov v Uhorsku boli Banská Bystrica a Kremnica, kde si tamojší majstri koncom 17. storočia vytvorili samostatné cechy. Bystričania prevzali cechový štatút z Olomouca. Roku 1730 sa do cechu združili aj kordovaniční majstri v Trnave a roku

1738 si samostatný cech založili aj kordovaniční v Prešove. V Bratislave, vtedajšej metropole Uhorského kráľovstva, nebol samostatný kordovaniční cech, lebo príslušníkov tohto remesla tu bolo vždy veľmi málo. V Bratislave pôsobil roku 1773 iba jeden kordovaniční majster, ktorý svoje výrobky predával aj do Viedne. Za rok dokázal vyrobiť 3 400 kusov kordovánu prvej triedy alebo 5 000 kusov kordovánu druhej triedy, či 5 200 kusov kordovánu tretej triedy. Medzi jeho hlavných zákazníkov patrili knihári. Keďže cena jedného kusa kordovánu bola priemerne jeden zlatý, do roka tento majster sám vyprodukoval tovar v hodnote asi 5 000 zlatých. Významným odberateľom kordovaničkej produkcie bola aj habsburská armáda, ktorá za Márie Terézie v polovici 18. storočia mala takmer 180-tisíc mužov, po skončení napoleonských vojen v armáde slúžilo okolo 270-tisíc vojakov. Nielen všetci dôstojníci, ale napríklad aj radoví husári nosili čižmy z hebkeho kordovánu. V prvej polovici 19. storočia sa kordován vyrábala v Banskej Bystrici, kde roku 1828 pracovalo desať majstrov, okrem toho už len v Bratislave, kde vtedy pôsobil iba jeden kordovaniční.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.

Granátnický dôstojník v čižmách z kordovánu.

Adaptačný kurz pre prvákov

SOŠIT BANSKÁ BYSTRICA

Kto by si nepamätal na tú zmes pocitov a vôní, ktorá sa spája s prvým dňom v novej škole? Strach z niečoho nového a hneď potom zvedavosť. Otázky, ktoré sa rodia v hlave. Smútok za všetkým, čo

sa skončilo. Za kamarátmi, prostredím, ktoré dôverne poznáme, ale najmä za prázdninami. Myslím, že nejako takto sme prežívali začiatok štúdia na strednej škole všetci. Predstava tichého se-

denia v školskej lavici, keď ešte nikoho nepoznáme, nebola lákavá pre nikoho. Naši prváci sa však niečoho podobného ani v tomto školskom roku obávať nemuseli.

Tohtoroční prváci.

Porada riaditeľov škôl

TSK

Na prvej pracovnej porade v novom školskom roku sa stretli 11. septembra riaditelia škôl a školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK). Predseda TSK Pavol Sedláček v úvodnom príhovore manažérom škôl pripomenul, že nový školský rok sa v kraji začal ďalším prepadom počtu žiakov. Pokles osciluje medzi číslami 1 500 až 1 800 žiakov, deficitívne údaje ukáže až Eduzber. Osem škôl sa pohybuje v červených číslach. Situáciu

kraj začal riešiť zatiaľ zmenami v organizačných poriadkoch, kde sa v tomto roku postupne znížil počet pracovníkov v školách o 238 ľudí, ale stále je to málo. „Pri súčasnom počte detí nie sme schopní udržať existujúcu sústavu škôl a školských zariadení, bude treba hľadať ďalšie racionalizačné opatrenia,“ konštatoval trenčiansky župan. Riaditeľ Úradu TSK Vladimír Buzalka uviedol, že kým v minulom školskom roku navštevovalo školy v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK 22 539 žiakov, v tomto roku kraj očakáva pokles pod hranicu 21-tisíc žiakov. Po zrušení dvoch stredných odborných škôl v myjavskom okrese na augustovom rokovaní Zastupiteľstva TSK sa počet stredných škôl pod gesciou TSK zredukoval na 43, sieť dopĺňajú tri

Stredná odborná škola informačných technológií v Banskej Bystrici im totiž už päť rokov umožňuje hneď po príchode do školy na niekoľko dní vymeniť školské lavice za príjemné, tiché a krásne prostredie na Donovaloch. Tu sa konáva adaptačný kurz pre žiakov prvého ročníka, ktorý patrí už k tradíciám školy. Jeho cieľom je prostredníctvom rôznych prezentácií oboznámiť žiakov s históriou a areálom školy, s organizáciou vyučovacieho procesu, možnosťami, ktoré štúdium jednotlivých odborov ponúka. Dozvedieť sa môžu o projektoch, ktoré škola každoročne pre nich pripravuje, a o aktivitách, do ktorých sa môžu zapojiť. Prostredníctvom dvojhodinovej triednickej hodiny majú možnosť spoznať svojich triednych učiteľov a spolužiakov. A to všetko v neoficiálnom prostredí horskej chaty Limba. No adaptačný kurz nepredstavujú len prezentácie. Žiaci majú možnosť potešiť sa krásnym výhľadom po okolí počas turistiky, vyšantiť sa v bazéne a na bowlingu, k dispozícii majú aj biliard. Stačí si len vybrať, alebo najlepšie vyskúšať všetky aktivity. Práve pri nich sa majú žiaci možnosť lepšie spoznať. A možno práve tu sa začínajú kamarátstva a priateľstvá, ktoré vydržia roky. Mnohí zo študentov cítia, že práve v tento deň sa začína nová etapa ich života. Života, v ktorom budú čoraz viac zodpovední sami za seba a za svoje činy. No a niektorí sa začnú na toto obdobie aj tešiť. (sošit)

Odborné vzdelávanie nemôže existovať bez kvalitnej praxe

ROZHOVOR

Hovoríme s Ing. Jaroslavom Bašistom, riaditeľom Strednej priemyselnej školy (SPŠ) v Poprade.

Náš rozhovor pripravujeme krátko po prvom tohtoročnom pracovnom stretnutí riaditeľov stredných škôl, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja. Ako by ste charakterizovali postavenie vašej priemyslovky pri pôsobení ďalších škôl podobného odborného zamerania v regióne?

Terajšia škola vznikla roku 1964 ako Stredná priemyselná škola strojnícka a odvtedy pripravuje absolventov na samostatnú technickú činnosť pri projektovaní, výrobe, prevádzke a údržbe zariadení v súlade so zameraním podľa odboru.

Z ktorých miest, oblastí sa hlásia žiaci na štúdium vo vašej škole?

Sme typickou školou s regionálnym pôsobením. Navštevuje ju asi štvrtina Popradčanov, ale študujú u nás žiaci od Starej Ľubovne cez Rožňavu až po Liptovský Mikuláš.

Čo zostalo z pôvodných odborov, ktoré nové pribudli?

Roku 1980 k strojárskemu odboru pribudol odbor stavebný a vtedy škola zmenila svoj názov na Stredná priemyselná škola. Roku 1992 v nej zaviedli odbor elektrotechnický, roku 2003 pribudol odbor mechatronika. A už päť rokov sa žiaci môžu vzdelávať aj v odboroch s umeleckým zameraním – najprv to bol odbor propagačná grafika a po ňom grafický a priestorový dizajn. Sumárne: v súčasnosti škola pripravuje absolventov pre hospodársku prax a zároveň aj na vysokoškolské štúdium v odboroch zameraných na strojárstvo, pozemné staviteľstvo, stavebný manažment, priemyselnú informatiku, informatické a telekomunikačné systémy, mechatroniku, propagačnú grafiku a dizajn.

Z tohto prehľadu vzniká dojem, akoby ste sa po roku 1989 ani neborili s problémami, ktoré sa pre niektoré školy stali doslova likvidačné.

Na začiatku 90. rokov to nemala ľahké ani jedna odborná škola s technickým zameraním. Nedostávala sa im potrebná materiálna podpora, o obsah vyučovania sa starali úplne samy. V tom čase došlo k takým anomáliám, ako napríklad zavedenie odboru krajčírka na strojárskych učilištiach. Alebo stredné odborné školy sa premenili na výpočtové strediská, aby mohli sledovať trend záujmu mládeže o výpočtovú

VIZITKA

Ing. Jaroslav Bašista (1961) po maturite na SPŠ v Poprade študoval na Strojníckej fakulte Vysokej školy technickej Košice, diaľkové postgraduálne štúdium absolvoval na STU Bratislava. Po trojročnej práci v podniku Tatralan Kežmarok na pozícii technika prišiel roku 1988 učiť do SPŠ Poprad. Ako učiteľ odborných predmetov sa roku 1996 stal zástupcom riaditeľa pre odborné predmety, od roku 2003 je riaditeľom školy. V rokoch 2006 – 2012 predsedal dozornej rade Asociácie stredných odborných škôl Slovenska, pôsobil vo viacerých expertných skupinách ministerstva školstva, je predsedom Územnej školskej rady Prešovského samosprávneho kraja a jedným z členov expertnej skupiny Štátneho inštitútu odborného vzdelávania na tvorbu Národnej sústavy kvalifikácií.

techniku. Pritom vo svojich dielňach nechali zastarané strojné vybavenie, ktoré v žiadnom prípade nestačilo konkurovať moderným výrobným technológiám používaným v praxi. V odbornom školstve nastal morálny úpadok a bude náročné vyriešiť ho v blízkej budúcnosti.

Ako ste ich riešili u vás?

Aj Stredná priemyselná škola v Poprade sa po celý čas svojej novodobej existencie stretávala s mnohými problémami. Jej zamestnanci však nečakali so založenými rukami, že ich niekto vyrieši za nich. Škola spolupracovala s takými spoločnosťami, ako je Volkswagen, Tatravagónka, Whirpool, Tatramat, a spoluprácu s nimi realizuje dodnes formou absolvovania študijných stáží a študentských praxí. Plne si uvedomujeme, že odborné vzdelávanie nemôže existovať bez kvalitnej praxe. Teoretická príprava, aj keď s najlepším úmyslom, vedie absolventov na úrady práce, pretože ak nezískajú praktické skúsenosti, firmy o nich nemajú záujem.

Čo predovšetkým podmieňovalo potrebu nosných odborov školy v minulosti?

Škola vznikla na základe potrieb regiónu, konkrétne mesta Popradu. Bol tu silný strojársky priemysel, či už vo vtedajšej Vagónke, v podniku Tatramat, v neďalekom Chemosvite. Otvorenie odboru staviteľstvo bolo podnietené budovaním priemyselných podnikov. Keď sa však začiatkom 90. rokov začal priemysel na Slovensku reštrukturalizovať, dotklo sa to aj firiem v meste a jeho okolí. Mnohé školy sa

„Dlhodobú konkurencieschopnosť krajiny možno zabezpečiť len vytvorením vhodných podmienok na rozvoj vedomostnej ekonomiky. Bez ovládania techniky a technológií sa národná ekonomika stáva v súčasnom globálnom svete menej konkurencieschopnou a upadá. Preto má technické vzdelávanie v spoločnosti nezastupiteľný význam a preto si zasluhuje aj pozornosť príslušných inštitúcií, ktoré ho zabezpečujú. Bez peňazí to, samozrejme, nepôjde, preto by bolo vhodné konečne prijať také legislatívne úpravy, aby peniaze do odborného technického školstva aj smerovali.“

snažili prežiť a reagovali zavádzaním nových a atraktívnych odborov, ktorými by prilákali žiakov. My sme sa držali vlastnej koncepcie. Roku 1992 sme otvorili odbor elektrotechnika. Tým sme sa stali v istom zmysle multiodborovou školou, v ktorej sa vyučujú predmety so zameraním na technické disciplíny. Z tohto smerovania vyplynulo i to, že roku 2003 sme zaviedli odbor mechatronika. V ňom bolo štúdium strojárstva obohatené o prvky elektrotechniky

a výpočtovej techniky. A pred piatimi rokmi sme sa pustili do výučby propagačnej grafiky a grafického dizajnu. Ten vznikol na základe spolupráce s Fakultou architektúry Slovenskej technickej univerzity Bratislava, ktorá mala v tom čase v Poprade svoje detašované pracovisko. Vychádzali sme pritom zároveň z toho, že aj v našom regióne je v súčasnosti propagácia a dizajn výrobkov dôležitým prvkom pri ich predaji.

Ako sa takéto profilovanie školy prejavuje na počte žiakov?

Škola vo svojom vývoji mala rôzny počet žiakov, od štyristo do šesťstopäťdesiat. Pred dvoma rokmi v nej študovalo viac ako šesťsto žiakov, v tomto školskom roku ich je o niekoľko menej. Demografický vývoj sa však nedá oklamať, ich počet v posledných rokoch, prirodzene, kopíruje aj populačnú krivku. V školskom roku 2013/2014 v škole študuje 586 žiakov v študijných odboroch strojárstvo – grafické systémy (21 žiakov), mechatronika (55 žiakov), elektrotechnika (155 žiakov), elektrotechnika – informatické a telekomunikačné systémy (43 žiakov), staviteľstvo (85 žiakov), staviteľstvo – pozemné staviteľstvo (28 žiakov), staviteľstvo – stavebný manažment (79 žiakov), dizajn – grafický a priestorový dizajn (62 žiakov), propagačná grafika (71 žiakov).

V podtatranskom regióne patrí škola k najväčším a v oblasti technického vzdelávania má jednoznačne dominantné postavenie. Vo vývoji počtu žiakov školy nevidím vážny problém, ale ak sa hodnotí záujem o jednotlivé odbory, v posledných rokoch jednoznačne klesá interest žiakov a rodičov o odbory strojárkeho charakteru. Na jednej strane je to pochopiteľné, patria medzi najťažšie študijné odbory. Ale v regióne so silným strojárskym zázemím sa ponúkajú možnosti uplatniť sa na trhu práce práve v tejto oblasti. Postoje tých, ktorí usmerňujú žiakov pri výbere štúdia na iné školy, nepovažujeme pri voľbe budúceho povolania za najrozumnejšie. Škola má na štúdium strojárkeho odboru najlepšie predpoklady a skvelé vybavenie – personálne, materiálne, softvérové.

Aké vybavenie ste potrebovali pri zavádzaní odboru mechatronika?

Odbor vznikol na základe dobrej spolupráce s firmou Whirpool v neďalekých Matejovciach. Odtiaľ nás upozornili na to, že vo výrobe nepotrebujú zamestnancov s čisto strojárskym ani čisto elektrikárskym zameraním. Zhodli sme sa, že na výrobu tohto typu bielej techniky môžeme vytvoriť potrebné predpoklady prípravou absolventov práve v odbore mechatronika. Samozrejme, že popri obsahu výučby bolo treba vytvoriť materiálne zázemie. Keď sa v regióne etablovala firma Pasell, ktorá má sídlo vo Forine pri Neapole a je subdodávateľom komponentov do výrobkov matejovskej firmy, privítala spoluprácu s našou školou. Začali sme vzájomnou ústretovosťou, čo sa ukázalo ako výhoda pre obe strany. Už naši prví poslucháči odchádzali na stáže do talianskeho sídla firmy aj do Whirlpoolu v Neapole. Na trojtýždňových stážach sa zoznámili so spôsobom výroby, s tým, aká je štruktúra podnikov, aké sú v nej vzájomné výrobné vzťahy, aká je ich logistika. Naši žiaci popri takomto poznávaní organizácie dostali väčšiu šancu uplatniť sa na trhu práce, pretože získali certifikát umožňujúci im uchádzať sa o pracovné miesto v ktorejkoľvek pobočke firiem Whirpool a Pasell v Európe. Vďaka finančnej podpore od tejto firmy a ďalším finančným prostriedkom získaným z iných grantov bola škola vybavená softvérom na CAD/CAM systémy, simulačnými programami na programovanie robotov a CNC strojov a rovnako meracími zariadeniami a simulátormi na elektrotechniku a automatizačnú techniku. Tým spĺňa aj tie najnáročnejšie požiadavky na vyučovanie mechatroniky.

Aká je ďalšia spolupráca školy so zahraničnými firmami, so školami v iných európskych štátoch?

V Taliansku pokračovala tým, že sme vypracovali projekt, ktorý umožnil stáže ďalším žiakom. Firma Pasell spolupracuje pri výchove odborných pracovníkov s niekoľkými vzdelávacími a technickými inštitúciami v okolí Neapola. Tak sme sa skontaktovali s technickou školou v Caserte pri Neapole, kde pripravujú technické kádre pre ich región a študujú v nej ľudia od 16 do 24 rokov. Táto vzdelávacia inštitúcia sa zame-

Prax budúcich strojárů.

riava práve na mechatroniku a strojárstvo. Naši mechatronici absolvovali študijný pobyt priamo v tejto škole počas dvoch nasledujúcich školských rokov. S tamojším partnerom testovali nový vzdelávací systém programovania robotov a pružných výrobných systémov. Následne taliansky partner predstavil tento vzdelávací systém ako jeden z možných spôsobov vyučovania programovania robotov a CNC strojov pre celú Európu.

Žiaci a učitelia našej školy absolvovali odborné študijné stáže aj v odbornej škole UTB Nordkalotten vo Švédsku, ktorá poskytuje odborné vzdelávanie v rôznych študijných odboroch pre študentov zo Švédska, z Fínska a Nórska. Stáže sa zúčastnili študenti odboru elektrotechnika – informačné a telekomunikačné systémy, preto ich najviac zaujala výučba v oblasti elektrotechniky a informačných technológií. V tejto oblasti poskytuje UTB Nordka-

Nečakali sme a ani nečakáme iba na podporu od štátu. Pokračujeme pri hľadaní partnerov pôsobiacich v oblasti mechatroniky aj elektrotechniky. Nadviazali sme spoluprácu s firmou Trumpf Slovakia. Tá je dcérskou spoločnosťou skupiny so sídlom v Nemecku, ktorá patrí s obrátom 2,024 miliardy eur a 8 550 zamestnancami k celosvetovo vedúcim podnikom v oblasti výroby techniky na obrábanie plechu. Jej hlavnou obchodnou činnosťou sú stroje na flexibilné obrábanie plechu vysekaním a tvárnením, laserovým opracovaním a ohýbaním. V oblasti priemyselných laserov a laserových systémov je technologickým a svetovým lídrom. Aj ona pociťuje nedostatok kvalifikovaných pracovníkov a hľadá cesty, ako ich vychovať a následne dostať do výrobného procesu. Požiadavky tejto spoločnosti na praktickú prípravu našich žiakov sme zapracovali do školského vzdelávacieho

Elektrotechnická prax v svojpomocne vybudovanej elektrodieni.

lotten vzdelanie pre operátorov CNC strojov, administrátorov počítačových sietí, programátorov, špecialistov podpory, webmastrov, ponúka prípravu na certifikáciu systémových špecialistov, ECDL a podobne. Stáž v Ústí nad Labem v Českej republike bola so zameraním na automatizačnú techniku a programovanie mikročipov. V súčasnosti naša škola realizuje veľký medzinárodný projekt v spolupráci so Slovenskou akademickou asociáciou pre medzinárodnú spoluprácu a s nemeckým partnerom Stiebel Eltron. V rámci neho v priebehu dvoch rokov žiaci elektrotechnických a mechatronických odborov absolvujú študijné stáže v závode na výrobu elektrotechnických výrobkov a tepelných čerpadel v Holzmindene v Nemecku.

I toto vymenovanie medzinárodných aktivít akosi popiera konštatovania, že školy sú odtrhnuté od spoločenskej reality a spoliehajú sa najmä na paušálnu podporu štátu, zriaďovateľa. Je v moci ich manažmentu konať samostatne?

programu v jednotlivých predmetoch tak, aby sme vytvorili vzájomne zladený systém vzdelávania. Samozrejme, nejde to bez kvalitného vybavenia, preto nám spoločnosť poskytla softvér v hodnote 15-tisíc eur na programovanie jej riadiaceho systému strojov, okrem toho zapožičala do našich dielní 3D laserový rezací stroj na laserové rezanie rôznych konštrukčných častí tvarovaných za tepla v hodnote 330-tisíc eur bez DPH. Práve oživujeme jeho technickú stránku, žiaci budú môcť na ňom nastaviť operácie, o ktorých sa naučia teoreticky na hodinách programovania. Konkrétnym výsledkom tejto praxe bude, že začnú na stroji vyrábať drobné predmety, napríklad rôzne konzoly, plechové skrine, reklamné predmety a pod. Ohromné na tom celom je, že sme stroj získali bez požehnanania nadácií, inštitúcií, firiem poskytujúcich granty, štátnych orgánov. V zmluve je zahrnutý ročný nájom za využívanie softvéru a stroja, ale ten je symbolický, drahšie nás vyjde nájom kopírky.

Mnohé stavebné firmy upozorňujú, že v ostatných rokoch majú menej objednávok, klesajú im priame výkony. Odráža sa táto situácia aj pri zabezpečovaní praktic-

kej prípravy žiakov stavebných odborov v externom prostredí?

Vychádzame z toho, že v stavebných odboroch by si mali odskúšať všetky pracovné postupy. Od toho základného, ako položiť tehlu a postaviť múr, až po spoznanie nových materiálov a technológií povedzme strojového omietania. Stavebné spoločnosti nedokážu garantovať bezpečnosť našich žiakov na stavbách počas praxe, preto naši žiaci spravidla vykonávajú iba pomocné činnosti. Stavbársku prax sa preto snažíme vykonávať priamo u nás v škole, žiaci robia stavebnú úpravu našich objektov. Výhodou je, že si všetko vyskúšajú ručne sami, výsledok ich práce nemusí byť ešte dokonalý, ale snažia sa, pretože budú chodiť popri ňom a určite sa radi pochvália, tak toto sme spravili my. Dohľad im robia naši majstri odbornej prípravy, ale podnetnejšie na žiakov pôsobí, ak prídu odborníci priamo z firmou. Viaceré nám poskytujú stavebný materiál a praktickú zábezpeku. Pošlú murára, ktorý pracuje s materiálom každodenne a má svoj fortieľ, poradí im, ako niektoré úkony spraviť jednoduchšie, účelnejšie.

Pri teoretickej výučbe máme dohodu s popradskými stavebnými firmami, odborníci z miestnych projekčných kancelárií garantujú poradenskú činnosť pri pro-

jektovaní. Zároveň nám predovšetkým projekčné kancelárie poskytujú odbornú pomoc pri tvorbe školského vzdelávacieho programu.

Aké skúsenosti získali vaši učitelia v najmladších odboroch v škole, v oblasti dizajnu?

Základným impulzom na zavedenie propagačnej grafiky a dizajnu v našej škole bola predchádzajúca spolupráca s Fakultou architektúry STU Bratislava pri príprave študentov na ich vysokú školu. Zámer bol ešte znásobený požiadavkou istej finančnej spoločnosti na absolventov školy schopných spolupracovať pri výtvarnom a technickom riešení platobných kariet. Oslovili sme popradských výtvarných umelcov a už šiesty rok poskytujeme možnosť študentom s výtvarnými schopnosťami, aby svoje nadanie využili aj na strednej škole a potom v praxi. Naše zabezpečenie informačnými a komunikačnými technológiami im poskytuje priestor na sebarealizáciu aj v oblasti výpočtovej techniky a počítačového dizajnu. Základom je momentálne spolupráca so spoločnosťou Consumer Finance Holding a, samozrejme, s miestnymi spoločnosťami zabezpečujúcimi propagáciu a tlačiarenské služby.

(pokračovanie rozhovoru na strane 22)

CHARAKTERISTIKA ŠTUDIJNÝCH ODBOROV

2675 M elektrotechnika

Cieľom tohto študijného odboru je oboznámiť žiakov so základnými materiálmi používanými v elektrotechnike, s aplikáciami elektronických prvkov v obvodoch analógovej a číslicovej techniky, ako aj so základnými pojmami a prvkami automatizačnej techniky. Žiaci majú od 3. ročníka možnosť voľby študovať v odbornom zameraní priemyselná informatika alebo informatické a telekomunikačné systémy. Z výpočtovej techniky sa žiaci okrem bežného programového vybavenia oboznámia s problematikou programového riešenia mikroprocesorov, strojového jazyka a vyšších programovacích jazykov, kreslenia pomocou ACAD-u, OrCAD-u, kreslenia elektrotechnických schém a dosiek plošných spojov pomocou počítača. Súčasťou vyučovania je orientácia a základy práce v počítačovej sieti Internet a taktiež programovanie HTML stránok v jazyku HTML. K hlavným vyučovacím odborným predmetom patrí elektrotechnika, elektronika, automatizačná technika alebo telekomunikačné a počítačové siete, výpočtová technika, grafické systémy, rozvoj odboru, silnoprádové zariadenia a elektrotechnická prax. Žiaci všetkých odborov majú možnosť štúdia cudzích jazykov (angličtiny, nemčiny).

2381 M strojárstvo – grafické systémy

Cieľom všeobecného vzdelania je aj získanie základných vedomostí a zručností v oblasti informačných a komunikačných technológií a komunikatívnosť v cudzom jazyku. Odborné vzdelávanie umožňuje absolventovi získať vedomosti a zručnosti z oblasti zobrazovania strojových súčiastok, ich technických výpočtov, metódy konštruovania výrobkov, navrhovania postupu výroby, sieťových technológií (v Local Cisco Network Academy), tvorby HTML stránok, práce s digitálnou fotografiou a vektorovou grafikou, práce s objektmi 3D, ktoré sú doplnené základnými poznatkami a vedomosťami ekonomického charakteru. Praktické vyučovanie poskytuje absolventovi schopnosť tvoriť technickú dokumentáciu s využitím výpočtovej techniky – ACAD, CAD/CAM. K hlavným vyučovacím odborným predmetom patrí informatika, automatizácia prípravy výroby, sieťové technológie, grafické systémy, aplikovaný softvér, aplikovaná informatika a priemyselný dizajn.

2387 M mechatronika

Tento odbor pripravuje absolventov na činnosť stredných technicko-hospodárskych pracovníkov v oblasti automatizovaných výrobných systémov, konštruovania a modelovania pomocou počítačov, ako i počítačmi riadených moderných technológií. Absolvent je pripravený na prácu v trhovom podnikateľskom prostredí, získa základné poznatky a skúsenosti so založením, s prevádzkou a vedením malých a stredných podnikateľských firiem, získa schopnosť orientovať sa v používaní informačných technológií. Počas štúdia môže od tretieho ročníka svoju úžiu špecializáciu v odbore realizovať vhodným výberom voliteľných vyučovacích predmetov, s osobitným dôrazom na prehľbovanie ich právneho vedomia.

3650 M staviteľstvo – pozemné staviteľstvo

Zameranie študijného odboru poskytuje žiakom možnosť osvojenia si vedomostí z oblasti obytných, občianskych, poľnohospodárskych a priemyselných stavieb. Súčasťou stavebného projektovania je zvládnutie výpočtovej techniky, kreslenia v ACAD-e, Allplane či ArchiCAD-e a rozpočtovanie stavieb pomocou programu CENKROS.

3650 M staviteľstvo – stavebný manažment

Absolventi tohto študijného odboru získajú základné znalosti z oblasti stavebníctva, stavebného projektovania, kreslenia pomocou počítača v ACAD-e, resp. Allplane či ArchiCAD-e a rozpočtovania stavieb pomocou programu CENKROS. Spoznajú zásady písomného styku v rôznych oblastiach hospodárskeho a spoločenského života, jednotlivé druhy písomností uskutočňované pri podnikovej činnosti, spôsoby podnikania pri malých a stredných firmách, podstatu účtovného zobrazenia jednotlivých procesov podniku (firmy), právne predpisy, ktoré sa zaoberajú problematikou súvisiacou s prevádzkou podniku (firmy), mechanizmus a zákonitosť riadenia podniku (firmy) a jeho (jej) informačnej sústavy.

8261 M propagačná grafika

Absolvent je pripravený uplatniť sa na trhu práce ako stredoškolsky vzdelaný grafik s praktickým a teoretickým vybavením v rôznych funkciách stredoškolsky vzdelaných pracovníkov na činnosť v oblasti reklamy a grafického dizajnu najmä v reklamných agentúrach, propagačných oddeleniach podnikov a inštitúcií. Obsah štúdia je zameraný na osvojenie si poznatkov z dejín výtvarnej kultúry, technického kreslenia, výtvarného jazyka, príslušných technológií, na zvládnutie grafických techník a technologicko-realizačných postupov. Štúdium utvára predpoklady na samostatnú tvorbu v oblasti grafického dizajnu. Dôležitou súčasťou výučby je práca s počítačom ako významným prostriedkom pri riešení úloh propagačnej grafiky. Uchádzači nesmú trpieť poruchou farbocitu, musia mať dobrú funkciu horných končatín a schopnosť jemných pohybů rúk. Podmienkou na prijatie do odboru je vykonanie talentovej skúšky.

8221 M 11 grafický a priestorový dizajn

Študijný odbor grafický a priestorový dizajn je zameraný na osvojenie si poznatkov z dejín výtvarnej kultúry, výtvarného jazyka, príslušných technológií, technického kreslenia. Žiak si počas štúdia zvyšuje svoju úroveň v ovládaní PC, príslušných programov, počítačovej 2D a 3D grafiky. Štúdium utvára predpoklady na samostatnú tvorbu v oblasti grafického dizajnu a počítačovej tvorby. Absolvent je schopný samostatne tvoriť, organizovať, realizovať a multimediálne prezentovať vlastnú tvorbu v priestore výtvarnej propagácie. Podmienkou na prijatie je úspešne vykonaná talentová skúška a odborno-orientačný test z výtvarnej výchovy.

Inštalácia 3D laserového rezacieho stroja.

Odborné vzdelávanie nemôže existovať bez...

(dokončenie rozhovoru zo strany 21)

V tejto oblasti je neodmysliteľná tvorivosť žiakov. Ako sa prejavuje vyváženosť medzi manuálnou prácou a estetickou stránkou, ako ju podnecujú vaši pedagógovia? Je výučba dizajnu solitérnou záležitosťou alebo sa dá prepojiť povedzme so stavbárskymi odborníkmi?

Usilujeme sa využívať formy tvorivosti aj v ďalších odboroch. Vychádzame z toho, že v posledných rokoch pociťujeme nízky záujem absolventov základných (a následne i stredných) škôl o štúdium na technických školách. Mnohí hľadajú ľahšiu cestu, hlásia sa na spoločensky „významnejšie“ odbory. Štúdium v školách technického zamerania je náročné, i preto je pokles záujmu znateľný. Aby sme zvýšili informovanosť žiakov základných škôl, pred tromi rokmi sme pre nich vyhlásili výtvarnú súťaž, do ktorej posielali svoje obrázky na tému technici. Samozrejme, uvedomovali sme si, že žiakov treba motivovať aj materiálne. Našli sme materiálnu podporu cez rodičovské združenie, pochopenie u sponzorov, pri vyhodnotení prác víťaz získal napríklad mobilný telefón. Osvedčilo sa nám to, a tak sme druhý ročník súťaže rozšírili o testovanie zručností a technických zdatností žiakov. Zaviedli sme viacero disciplín. Budúci strojár i mechatronik mali možnosť riešiť logické a matematické úlohy, elektrikári riešili úlohy z fyziky a najlepši potom boli pozvaní na súťaž zručnosti, budúci stavbári spracovali výtvarný návrh svojho okolia a výtvarníci k nám posielali výtvarné práce na tému *Moja vysnívaná krajina*.

Ako sa vyvíjal záujem žiakov?

V prvom ročníku sme mali 27 prác, po rozšírení súťaže ich v predchádzajúcom školskom roku prišlo už 120. Odmenili sme ôsmich najlepších, hlavnou cenou bol tablet. Najlepšie práce sme zverejnili na sociálnej sieti, aby ich návštevníci svojimi hlasmi podporili alebo sa vecne vyjadrili k ich obsahu, nápadu a podobne. Jednoznačne nám to signalizuje, že verejnosť začína naše úsilie vnímať pozornejšie – návštevníckych kliknutí bolo už viac ako 6-tisíc.

Aké máte pri propagácii školy skúsenosti s výchovnými poradcami? Ste spokojní so spoluprácou s nimi?

Spomenutými sprievodnými aktivitami sa naša činnosť v prezentácii a propagácii školy nekončí. A vieme, aká dôležitá je spolupráca s výchovnými poradcami. Pravidelne sa zúčastňujeme na ich pora-

dách, aby sme im poskytli čo najviac potrebných informácií. Oni sú zorientovaní, aké školy pôsobia v regióne, a takisto poznajú danosti svojich žiakov a vedia ich usmerniť. Je zbytočné, aby sa hlásili na štúdium odborov, na ktoré nemajú vedomostné alebo praktické predpoklady. Pravda, lobing je v súčasnosti samo-

„Navyše, zmena financovania školstva na financovanie podľa normatífov na žiaka dostala odborné školstvo na vedľajšiu koľaj a predovšetkým v posledných desiatich rokoch sa odborné školy zmenili na ‚naháňačov‘ študentov do odborného školstva. Niektoré zanikli, iné sa zlúčili a prežili len tie, ktoré nečakali na podporu od štátu a štátnych ustanovizní, ale riešili problém vlastnými silami a z vlastných zdrojov.“

zrejmu súčasťou života, takže o priazeň žiakov a ich rodičov sa uchádzajú aj školy, ktoré nijako nemôžu zaručiť svojim absolventom uplatnenie na trhu práce v tých odboroch, ktoré vyšťudovali. V posledných rokoch si však výchovní poradcovia začínajú uvedomovať, že spoločnosť sa dostáva do situácie, že popri masovo vyhľadávaných povolaniach potrebujeme rovnocenne vyrábať spotrebný tovar, mať

kvalifikovaných technických pracovníkov, zručných remeselníkov. Bez nich to bude stále náročnejšie.

Môže nastať situácia, že postupne budú mať prednosť školy väčšieho typu, ktoré zabezpečia absolventom aj kvalitnú perspektívu?

klad v prechodnom období, my sme sa rozhodli nejst ľahšou cestou. Žiaci mali dokonca možnosť vybrať si z viacerých jazykov. Základným komunikačným jazykom je angličtina, no mohli študovať aj nemčinu, francúzštinu či ruštinu. Prvý jazyk bol povinný, druhý výberový. Aby videli zmysel svojho úsilia, škola sa zapo-

Zahraničná stáž v Paselli v Taliansku.

My sa im snažíme vytvoriť vhodné študijné aj technické podmienky. Takto fungujeme už dlhé roky, tým sme v povedomí verejnosti známi. A snažíme sa držať krok povedzme aj vo výučbe cudzích jazykov. Keď sa prijalo, aby boli na technických školách zavedené povinné dva jazyky, zároveň bolo povolené niečo ako od-

jila do programu Comenius, žiakov sme poslali do Českej republiky na spoločný jazykový kurz, ďalších do Maďarska, boli v Nemecku a nedávno v Slovinsku. Na podporu komunikačných schopností žiakov v cudzom jazyku škola zabezpečuje výmenné jazykové pobyty a odborné stáže u svojich zahraničných

Výtvarný plenér.

partnerov so zameraním na vzdelávanie, ale taktiež priamo vo výrobných firmách. Z jazykových výmenných mobilit žiaci radi spomínajú na spoluprácu so Strednou poľnohospodárskou a technickou školou v Nyíregyházi v Maďarsku, Strednou priemyselnou školou elektrotechnikou v českej Kutnej Hore, v súčasnosti sa realizuje jazykový projekt so Strednou technickou školou v Koperi v Slovinsku. Všetky jazykové projekty boli zamerané na zlepšenie komunikačných schopností v anglickom a nemeckom jazyku. Okrem toho škola nad rámec štátneho vzdelávacieho programu posilňuje v rámci disponibilných hodín úpravou školského vzdelávacieho programu vyučovanie cudzích jazykov voľbou povinného predmetu komunikácia v cudzom jazyku.

Postoj občanov, spoločnosti, ba, zdá sa, i samotného školstva vo výchovno-vzdelávacom procese akoby stále viac zdôrazňoval posilnenie vzdelávacej časti. Je to správna cesta?

Okrem odborného vzdelávania škola plní v rámci svojho školského vzdelávacieho programu aj jeden zo základných cieľov výchovy – komplexný rozvoj osobnosti. Pre podmienky našej školy sme ho vypracovali a plníme podľa našich predstáv už osem rokov. Vedie k rozvoju osobnostných a sociálnych vlastností žiakov, ktoré podporujú dosiahnutie najlepšieho osobného výkonu. Žiaci sú k tomu vedení počas vyučovania, po jeho skončení, v mimoškolskej činnosti. Je to súčasť komplexného výchovno-vzdelávacieho programu školy. Rozpracovali sme ho do niekoľkých častí – odborné vzdelávanie, rozvoj kultúrneho povedomia, starostlivosť o zdravie a telesnú kondíciu,

interkultúrne vzťahy. Zaviedli sme hodnotenie vývoja osobnosti, vo vyučovaní všetkých predmetov riešime základné otázky slušného správania, spoločenského styku, postoja k svojmu okoliu a k životnému prostrediu. Pravidelne navštevujeme divadelné predstavenia podľa nášho výberu a odmietame komerčné ponuky agentúr, ktoré povinné čítanie používajú iba ako zámienku na to, aby dostali žiakov na predstavenie. Cestujeme do stabilných divadiel či už v Prešove, Košiciach, Martine, Bratislave, aby žiaci precítili atmosféru večera, videli, ako sa treba v tomto prostredí správať.

Ostaíme ešte chvíľu pri mimoškolskej línii, ktorá formuje komplexnejšie osobnostný rozvoj mladých ľudí.

Škola na to využíva svoje materiálne podmienky, napríklad telovýchovný areál s dvoma telocvičňami, bazénom. Popritom každoročne posielame žiakov na externé telovýchovné kurzy. Dokonca i na také, ktoré nie sú v učebných osnovách. Každoročne si v pláne práce stanovujeme úlohu, aby bola zapojenosť žiakov do mimoškolskej činnosti viac ako sedemdesiatpercentná. Túto náročnú úlohu sa nám vďaka zanieteniu našich

učiteľov darí plniť. V minulom školskom roku v 24 krúžkoch pravidelne pracovalo viac ako 300 študentov. Výsledky tejto činnosti vidieť predovšetkým na celoslovenských súťažiach, kde najmä v matematických disciplínach a v Stredoškolskej odbornej činnosti obsadzujeme popredné miesta. Najväčším úspechom však je stretnúť poobede, v čase mimo rozvrhu, v odborných učebniach žiakov, ktorí hľadajú seberealizáciu v podmienkach, ktoré im škola poskytuje.

Ako by ste charakterizovali duálny systém vzdelávania v podmienkach SPŠ v Poprade?

Stredné priemyselné školy pripravujú v rámci svojich vzdelávacích programov žiakov na výkon povolania aj na štúdium na vysokých školách. Duálny systém vzdelávania, ako ho teraz moderne nazývame, v minulosti vykonávali predovšetkým stredné odborné učilištia tým, že boli zriadené priamo pri výrobných podnikoch. Stredné priemyselné školy boli na výrobný sektor napojené len vo výnimočných prípadoch. V dôsledku reštrukturalizácie priemyslu v 90. rokoch došlo k odlúčeniu učňovského školstva od výrobného sektora a priemyslovky, ktoré mali dovtedy aké-také napojenie na výrobnú sféru, boli od praxe odlúčené úplne. Navyše, zmena financovania školstva na financovanie podľa noratívov na žiaka dostala odborné školstvo na vedľajšiu koľaj a predovšetkým v posledných desiatich rokoch sa odborné školy zmenili na „naháňačov“ študentov do odborného školstva. Niektoré zanikli, iné sa zlúčili a prežili len tie, ktoré nečakali na podporu od štátu a štátnych ustanovizní, ale riešili problém vlastnými silami a z vlastných zdrojov.

Akú perspektívu má podľa vás technické vzdelávanie na stredných školách, aké podporné stimuly by boli nevyhnutne potrebné na to, aby sa duálne vzdelávanie rozvíjalo aj pragmaticky?

Dlhodobú konkurencieschopnosť krajiny možno zabezpečiť len vytvorením vhodných podmienok na rozvoj vedomostnej ekonomiky. Bez ovládania techniky a technológií sa národná ekonomika stáva v súčasnom globálnom svete menej konkurencieschopnou a upadá. Preto má technické vzdelávanie v spoločnosti nezastupiteľný význam a preto si zasluhuje aj pozornosť príslušných inštitúcií, ktoré ho zabezpečujú. Bez peňazí to, samozrejme, nepôjde, preto by bolo vhodné konečne prijať také legislatívne úpravy, aby peniaze do odborného technického školstva aj smerovali. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave to doteraz riešil viac-menej formálne. Môj osobný názor je taký, že zamestnávateľa, ktorým školy pripravujú budúcich odborníkov, by mali vytvárať tieto zdroje, mali by byť materiálne a finančne zainteresovaní na vzdelávaní. Na druhej strane štát by mal legislatívne pripraviť také prostredie, aby to bolo pre zamestnávateľov zaujímavé. Myslím tým vytvoriť motivačné činitele vo forme či už daňových úľav, alebo iných bonusov tak, aby zamestnávateľa boli nútení nielen kritizovať odborné školstvo, ale aj prispieť k jeho rozvoju.

Priemyslovky v súčasnosti majú v systéme vzdelávania dosť nejasné postavenie. Predpokladám, že časom sa v súlade s Európskym kvalifikačným rámcom pre celoživotné vzdelávanie a v súlade s Národným kvalifikačným rámcom SR stanú nielen školami zaradenými do vzdelávacieho systému podľa nejakých tabuliek, ale aj dostanú do pozornosti zamestnávateľov a príslušných inštitúcií. Verím, že budú naďalej plniť úlohu prípravy absolventov nielen na štúdium na vysokých školách, ale aj pre prax. Na to sú SPŠ-ky pripravené a disponujú dostatočným množstvom zaujímavých študijných programov.

Dušan MIKOLAJ
Foto archív školy

Európske pravidlá, národné...

TVORBA NÁRODNEJ SÚSTAVY KVALIFIKÁCIÍ

(dokončenie zo strany 17)

do nich sme začali v nejednom prípade sledovať až po 1. máji 2006, a doteraz nebýva výnimkou, že namiesto snahy držať sa na aktuálnej vlne sme si aj na výsostné povinnosti vyžiadali „ešte nejaký ten časový odklad“. Výnimkou nie je ani NP *Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií*, a nemali by sme sa upokojovať ani tým, že spomenutá situácia nie je iba charakteristicky slovenská – podobné problémy mali a majú aj v iných štátoch.

Spoločná úloha nad rámec štátu

V susednej Českej republike začali s prácou na projekte podstatne skôr a dospe- li už do záverečnej fázy, čo viedlo našu stranu k úvahám, či by sme nemohli – dosť jednoducho – prevziať českú Národnú sústavu kvalifikácií. Prvý námestník ministra školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky Jiří Nantl túto jar po medzinárodnej konferencii však súběžne k médiám aj našej strane „odkázal“, že prácu a jej výsledky nemožno ani paušalizovať, ani si ju zľahčovať. Vyjadril sa, že popri spoločných historických koreňoch oboch republik sú tu prítomné „konkrétne politické, spoločenské a ekonomické podmienky, a bez ohľadu na veľmi podobnú legislatívu vo vzdelávaní tu pôsobia systémové väzby na iné zložky národných právnych predpisov, kde požiadavky na jednotlivé kvalifikácie Národnej sústavy kvalifikácií často vyplývajú z právnych predpisov iných rezortov než školstva“.

ŠIOV organizoval sobotňajší seminár v spolupráci s Národným ústavom celoživotného vzdelávania, ktorý prizval do Bratislavy prof. Ewu Chmieleckú, PhD., z varšavskej Ekonomickej univerzity, a Mgr. Miladu Stalker z českého Národného ústavu pre vzdelávanie. Ewa Chmielecka vo svojom príspevku *Polský kvalifikačný rámec a dôvody na zavedenie špeciálnych úrovni deskriptorov* sa sústredila predovšetkým na projekto- vú prácu týkajúcu sa vysokoškolského

Zainteresovaných odborníkov podstatne väčšími zafažovali ovplyvňovania po politickej než vecnej línii či osobné snahy povyšované na celospoločenské potreby vzdelávania.

Záväzky Slovenskej republiky

Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií v Slovenskej republike je takpovediac na samom začiatku, jej realizátori preto vítajú každú konkrétnu skúsenosť ak-

vateľské zväzy, organizácie poskytujúce neformálne vzdelávanie aj mnohé inštitúcie, ktoré majú väzby na sféru vzdelávania. Manažérka projektu zdôraznila, že odborné výstupy musia byť prehľadné, zrozumiteľné a stanovené kvalifikácie akceptovateľné pri uchádzaní sa ľudí o zamestnanie rovnako u nás doma, ako aj v európskom priestore.

Náš národný projekt je zrkadlový, skladá sa z dvoch projektov pre ciele Konvergenčia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Jeho základným

Mgr. Alexandra Junášková, projektová manažérka NP Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií.

tivistov zo susedných či vzdialenejších európskych štátov. Pravda, vôbec nezachcáme „na zelenej lúke“ ani u nás. Naznačila to vo svojom *Úvode do problematiky národných kvalifikačných rámcov* pracovníčka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Ing. Ildikó Pathóová, v ktorom definovala základné pojmy formálneho a neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Od vnímania obsahu a rešpektovania špecifik každej formy sa budú odvíjať výsledky konkrétnych činností pracovných skupín NP. Základnou smernicou na ich činnosť je *Odporúčanie Európskeho parlamentu*

zmyslom je vytvoriť Národnú sústavu kvalifikácií, ktorá má pripraviť pôdu na uznávanie kvalifikácií získaných neformálnou a informálnou cestou. Zároveň ním bude Slovenská republika naplňať úlohy stanovené Európskou úniou – vytvoriť Národný kvalifikačný rámec ako nástroj na porovnávanie kvalifikácií s Európskym kvalifikačným rámcom a nástroj podporujúci ich prenos a uznávanie v európskom priestore. A ako sme už spomenuli, druhý register – Národná sústava kvalifikácií – má ponúknuť občanom komplexný pohľad na kvalifikačný systém našej republiky, jeho triedenie,

Medzinárodná účasť na seminári: prof. Ewa Chmielecka, PhD., z Poľska (vpravo) a Mgr. Milada Stalker z českého Národného ústavu pre vzdelávanie.

vzdelávania, ale vo viacerých príkladoch zovšeobecnila nové úlohy na pozadí starých zvyklostí v celom poľskom školstve. Hoci nemá také príbuzné väzby na naše školstvo, aké sme celé desaťročia mali na české, vážnosť a náročnosť projektovej úlohy neraz charakterizovala výrazmi „spoločného ducha“. Nesťažovala si na množstvo práce 18-tisíc aktivistov v pilotnom projekte počas piatich rokov, v ktorom testovali 350 kvalifikácií, ani na prípravu 250 odborných seminárov.

a *Rady z roku 2008 o vytvorení Európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie*. To môže byť na jednej strane nápomocné, zároveň si však žiada povýšiť regionálne vnímanie a uvažovanie. Ako vyplýva z jeho základného poslania, Národná sústava kvalifikácií a Národný kvalifikačný rámec majú slúžiť všetkým aktívnym občanom Slovenskej republiky, preto bolo potrebné osloviť všetky školy na Slovensku, obvodné úrady, vyššie územné celky, zamestná-

cesty vedúce k získaniu alebo uznaniu kvalifikácií, legislatívu upravujúcu kvalifikácie v špecifických prípadoch, napríklad pre regulované povolania.

Formovanie pracovných skupín

Oficiálnym začiatkom NP bol 1. marec tohto roku. Do konca mája sa uskutočnilo výberové konanie do pracovných skupín na analýzy, na tvorbu metodoló-

gie, na analýzu školských vzdelávacích programov a študijných programov vysokých škôl, na tvorbu Národného kvalifikačného rámca a do pracovnej skupiny na analýzu ukončovania vzdelávania. Ako prvá začala svoju činnosť v júni pracovná skupina na tvorbu metodológie. Výstupom jej práce je sedem metodík, na základe ktorých sa vytvorí Národný kvalifikačný rámec, Národná sústava kvalifikácií a informačný systém, ktorý bude tieto produkty sprevádzať. Ďalšie pracovné skupiny NP *Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií* začali svoju činnosť v prvých prázdninových dňoch. Všetky pracujú pod vedením projektovej manažérky Alexandry Junáškovej. Vedúcou skupiny na tvorbu Národného kvalifikačného rámca je Ildikó Pathóová. Vedúcim pracovnej skupiny na analýzu ukončovania vzdelávania je Ing. Peter Špičan zo ŠIOV a vedúcou pracovnej skupiny na analýzu školských vzdelávacích programov a študijných programov vysokých škôl Mgr. Jaroslava Botošová, taktiež zo ŠIOV. Členovia skupín sa sústreďujú na vytváranie analýz a podkladov, s ktorými budú ďalej narábať sektorové rady a odvetvové skupiny expertov.

Tieto skupiny budú posudzovať vecný obsah pripravovaných kariet kvalifikácií, ktoré predložia na schválenie Národnej rade pre vzdelávanie a kvalifikácie. Okrem piatich pracovných skupín bude

Ing. Ildikó Pathóová, vedúca pracovnej skupiny na tvorbu Národného kvalifikačného rámca.

do projektu zapojených 26 sektorových rád so zástupcami všetkých sektorových ministerstiev (zainteresovaných na vzdelávaní vo väzbe na trh práce), zamestnávateľmi, budú v nich pracovať učители, odborníci z praxe a na vzdelávanie a odborári.

„Z praktických výstupov projektu môže profitovať široké spektrum občanov Slovenskej republiky, predovšetkým však osoby, ktoré by chceli zúročiť svoje vedomosti a zručnosti nadobudnuté počas rokov praxe a v procese neformálneho vzdelávania, a, samozrejme, aj nezamestnaní ľudia. Súčasne má projekt dlhodobý charakter, jeho výstupy budú používané aj po jeho skončení. Projekt bude mať dosah na celý vzdelávací systém a do kontaktu s ním príde každý občan Slovenskej republiky, ktorý z nejakých dôvodov vstúpi na trh práce,“ píše sa v základnej charakteristike NP *Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií*.

V rámci vzdelávania odborných pracovníkov sa budú konať ďalšie vzdelávacie semináre a konferencie, na ktorých sa oboznámia s najnovšími výstupmi projektu, „zaškolia sa v ich využívaní a dostanú možnosť vyjadriť sa k priebehu tvorby Národnej sústavy kvalifikácií v podobe pilotného testovania informačného systému oboch registrov“. V novembri sa v Bratislave uskutoční úvodná konferencia projektu s pracovným názvom *Národná sústava kvalifikácií*.

Viac informácií o projekte nájdete na webovom sídle *Tvorba NSK*.

Dušan MIKOLAJ, foto autor

Polygrafia od Gutenberga po počítačovú sadzbu

ŠKOLSKÉ MÚZEUM

Sadzby vyhotovené a vyviazané na sadzobnici.

Stredná odborná škola polygrafická v Bratislave sprístupnila vo svojich priestoroch zbierku strojov, prístrojov a zariadení, ktoré od jej vzniku roku 1952 slúžili na výrobu a spracovanie najrôznejších druhov tlačovín, kníh alebo novín. Mú-

zeum dostalo názov podľa nemeckého kovorytca a vynálezcu v oblasti mechanickej kníhtlače Johanna Gutenberg (celým menom Johannes Gensfleisch zur Laden zum Gutenberg, * okolo 1400 v Mainzi, † 3. február 1468 tamtiež). Návštevník v ňom nájde prierez históriou polygrafickej výroby od čias Gutenbergu až po súčasnosť. Ťažiskom sú, samozrejme, zariadenia – exponáty, ktoré sa používali v samotnej škole. Zrejme medzi najstaršie patrí ručný príklopový tlačiarenský stroj, monotypový taster spolu s lejačkou, ktoré dlhé roky slúžili v Tlačovom kombináte Pravda v Bratislave, riadkový sadzací stroj značky Intertype, viaceré zariadenia používané v knižnici – šičky, lis a podobne. Nechýbajú ani litografické kamene, štočky, linoryty a linorezy, písmovky naplnené „oloveným“ (v skutočnosti ide o zliatinu olova, cínu a antimónu) písmom rôznych stupňov, od „nonpareillu až po štvorcico“, ďalej pomôcky, ako sú sádzadlá, sadzob-

Pohľad na pracovisko ručného sadzača.

Riadkový sadzací stroj – linotyp.

nice, sekáčik a hoblík na linotypové riadky, knihy zaoberajúce sa problematikou typografie, zhotovenia tlačových foriem a tlače. Na „olovenú éru“ nadväzujú exponáty dokumentujúce časy, keď kráľovala fotosadzba – sadzba zhotovená expozíciou svetloutilivého materiálu svetlom. Vystavené sú zariadenia prvej, druhej aj tretej generácie. Kruh sa uzatvára a zostáva nám spomenúť už len fenomén dnešných čias – počítače, resp. počítačovú sadzbu. Aj zástupcovia niektorých zariadení tohto typu sa už ocitli v „múzeu“. Dopĺňajú ich skenery, nosiče dát, stolová tlačiareň či notebook. Tieto boli „na výslň“ koncom deväťdesiatych rokov minulého storočia a v prvých rokoch nášho storočia. Exponáty sú doplnené pôsobivou textovo-ilustračnou časťou dokumentujúcou vývoj reprodukovania rôznorodých podkladov dostupnými tlačovými technikami. Múzeum Gutenberg v SOŠ polygrafickej v Bratislave na Račianskej ul. 190 je otvorené pre verejnosť od marca v čase od 8. do 13. hodiny (návštevu treba vopred do-

Premietací prístroj na 8-mm kotúče.

hoduť na sekretariáte riaditeľa školy, tel. 02/4488 4429, 4920 2921).

Ing. Margita ČÍŽIKOVÁ
Foto Ing. Hana ZAK ROSINSKÁ

Aktívna slovenská účasť v Uhorsku

DEJINY

Ak sa hovorí o nevysspytateľnosti ciest napísaného, zaujímavosť sa to prejavilo pri rozsiahlych *Dejinách kráľovstva uhorského od počiatkov do časov Žigmundových* Jóna Záborského. Národne orientovaný spisovateľ, básnik, dramatik, knaž ju dokončil v sedemdesiatych rokoch 19. storočia, ale knižne vyšla až po takmer 140 rokoch. Bol to významný príspevok k 200. výročiu Záborského narodenia, z úctivého kultúrneho činu po opakovaných pripravách v minulosti, ktoré sa nikdy neuskutočnili, sa v novom miléniu stalo to, čomu hovoríme bestseller. Po prvom vydaní sa rýchlo rozpredala aj dotlač v náklade tisíc kusov. V neľahkých časoch bol spisovateľ na prácu zásadného významu celkom sám. V súčasnosti má Slovenská akadémia vied na skúmanie národnej histórie celý Historický ústav, ďalší historici pôsobia v iných verejných inštitúciách, na univerzitách a vysokých školách či v Ústave pamäti národa. Napriek tomu jedno z pr-

vých súkromných vydavateľstiev na Slovensku, ktoré sa od svojich začiatkov dodnes venuje popularizácii národných dejín, konštatuje, že po prvý raz vydáva ucelenú knihu o histórii mnohonárod-

nostného štátu, ktorého súčasťou tvorila takmer desať storočí aj naša vlasť. Sú ňou *Dejiny Uhorska a Slováci*, ktoré riaditeľ vydavateľstva Eduard Drobný označuje za syntézu mapujúcu medzníky a kľúčové udalosti uhorského kráľovstva. Napísali ich doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc., vedúci Katedry histórie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, a doc. Vladimír Segeš, PhD., vedecký pracovník vo Vojenskom historickom ústave v Bratislave. Vladimír Segeš je autorom prvej časti 400-stranovej publikácie, nazvanej *Stredoveké Uhorsko* a obsahujúcej kapitoly *Pod žezlom Arpádovcov (1000 – 1301)*, *Uhorské kráľovstvo za vlády Anjouovcov (1301 – 1387)*, *Od Žigmunda Luxemburského po Ladislava V. Pohrobka (1387 – 1457)* a *Uhorsko za vlády Mateja Korvína (1458 – 1526)*. Ivan Mrva 250-stranovú časť *Novoveké Uhorsko* rozdelil na kapitoly *Osmanská invázia a rozpad Uhorska (1526 – 1606)*, *Doba ťažení sedmohradských kniežat a protihabsburských povstaní (1606*

– 1711), *Cesta k osvietenským reformám (1711 – 1792)*, *Doba prebudenia národov (1792 – 1847)*, *Od revolúcie po dualizmus (1848 – 1867)* a *Päťdesiatjeden rokov posledného dejstva (1867 – 1918)*. Aktuálny titul je príspevkom vydavateľstva k 20. výročiu samostatnej Slovenskej republiky. A pripomíname ho i preto, lebo ministerstvo školstva ho zaradilo do zoznamu odporúčaných didaktických pomôcok určených pre stredné školy. Ivan Mrva toto dielo podrobnejšie konkretizuje v knihe *Slovensko a Slováci* v 2. polovici 19. storočia, Vladimír Segeš s kolektívom autorov zase publikáciou *Slovensko – Vojenská kronika*. A ak sme hovorili o koncepčnom edičnom programe vydavateľstva, azda v každej školskej knižnici môže byť doslova každodenne využiteľný *Historický kalendár* zostavený Tünde Lengyelovou a Ivanom Mrvom, pretože hľadá sú v ňom usporiadané od prvého dňa roka po posledný, čo zaručuje v podstate jeho „večnú aktuálnosť“. Z ďalších titulov pripomeňme diela *Bratislava v stredoveku* od Antona Špiesza, *Šľachtické rody* Drahoslava Machalu zo známej edície *Významné osobnosti slovenských dejín* či *Slovenská republika 1939 – 1945* mladého historika Martina Lacka.

KALENDÁRIUM

František Dojčák

(* 23. august 1913 Budapešť – † 5. apríl 1989 Spišská Nová Ves) – priekopník amatérskej astronómie. S astronómiou prišiel do styku na Gymnáziu v Prešove. Vyštudoval Vysokú školu banskú v českej Příbrami, pracoval v banských podnikoch v Ružinej, Lubeníku, Gelnici. Svoj záujem o astronómiu obnovil v čase, keď bol riaditeľom Železozrudných baní. Študoval, zhotovoval čoraz zložitejšie ďalekohľady, fotografoval. Vybudoval si vlastnú hviezdáreň. Pôsobil aj ako stredoškolský profesor na Vyššej priemyselnej škole geologickej a banickej v Spišskej Novej Vsi, kde jeho hviezdáreň postupne sídlila na troch rôznych miestach. V meste podnikol založenie miestnej organizácie Slovenského zväzu astronómov amatérov. Roky aktívne spolupracoval s Okresnou ľudovou hviezdárňou v Hlohovci, s Astronomickým ústavom SAV na Skalnatom plesu vo Vysokých Tatrách a s mnohými ďalšími inštitúciami na Slovensku i v Čechách. Organizoval verejné pozorovania slnečných a mesačných zatmení, planét, komét, slnečných škvr, prednášal žiakom i dospelým. Poskytoval im cenné rady, literatúru i techniku. Zúčastňoval sa astronomických podujatí a zoznámil sa s reprezentantmi našej i zahraničnej astronómie. Na podnet Slovenského ústredia astronómov začal na predtlačné výkresy zakresľovať slnečné škvrny, ich vznik, vývoj a pohyb okulárovou projekciou. Astronómiu popularizoval mnohými článkami v odborných i laických časopisoch. Roku 1974 vydal publikáciu *Zatmenia Slnka a Mesiaca do roku 2000*.

Anton Auxt

(* 25. august 1931 Čierny Balog – † 24. február 1987 Banská Bystrica) – matematik. V rokoch 1951 – 1954 študoval matematiku a fyziku na Pedagogickej fakulte (PdF) Slovenskej univerzity v Bratislave. Na učiteľské miesto nastúpil na Pedagogickej škole v Leviciach, krátko na to prešiel na Jedenástrôčnú strednú školu do Handlovej, kde pôsobil ako učiteľ a riaditeľ. V rokoch 1963 – 1969 bol krajským školským inšpektorom v Banskej Bystrici, v rokoch 1969 – 1971 vedúcim pedagogického oddelenia Ministerstva školstva ČSSR, potom vedúcim a riaditeľom kabinetu matematiky v Krajskom pedagogickom ústave v Banskej Bystrici. Externe učil na PdF v Banskej Bystrici. Roku 1982 bol vymenovaný za riaditeľa Ústredného ústavu pre vzdelávanie učiteľov v Bratislave a v rokoch 1984 – 1987 pracoval ako vývojový pracovník v podniku Učebné pomôcky v Banskej Bystrici. Autorsky pripravil študijné materiály *Základné poznatky o množinách*, *Množinovo logický jazyk matematiky*, *Kombinatorika v úlohách*. Bol spoluautorom učebníc matematiky pre ZŠ.

Ondrej Gábor

(* 30. január 1922 Breznica – † 27. august 1998 Banská Bystrica) – matematik. Roku 1941 absolvoval učiteľský ústav v Banskej Bystrici, roku 1947 nadobudol učiteľskú kvalifikáciu pre meštianske školy v odboroch matematika, deskriptívna geometria, výtvarná výchova s metódikou písania. V rokoch 1951 – 1956 popri zamestnaní vyštudoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave učiteľskú kombináciu matematika a deskriptívna geometria pre stredné školy. Pôsobil na ľudovej škole v Čerenčanoch, v Kalinove a na meštianskej škole a gymnáziu v Lučenci. V rokoch 1960 – 1991 prednášal na Pedagogickom inštitúte a neskôr PdF v Banskej Bystrici. Ťažiskom jeho pedagogickej, odbornej i výskumnej práce bola teória vyučovania matematiky so zameraním na základnú školu. Samostatne i v rámci riešenia rezortných a fakultných výskumných úloh teoreticky rozpracoval základné problémy koncepcie matematického vzdelávania na základnej škole a angažoval sa v praktickej realizácii výsledkov. Do riešenia výskumných úloh zapájal poslucháčov, diplomantov, aspirantov, spolupracovníkov zo siete fakultných učiteľov a ďalších dobrovoľníkov. Výsledky svojej teoretickej práce i praxe zahrnul ako spoluautor do vysokoškolskej učebnice *Teória vyučovania matematiky I*. Napísal tiež diela *Teória vyučovania matematiky* a *Metodika riešenia dôkazových úloh v geometrii*.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Ilustračné foto Lenka PAJTINKOVÁ

Odpočet plnenia programu Milénium

a následných koncepčných dokumentov pre oblasť
regionálneho školstva

Úvod

Uznesením vlády SR č. 1193/2001 bol prijatý **Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov** (ďalej len „Milénium“), ktorý vymedzuje **hlavné priority** a charakterizuje zmeny potrebné na zvýšenie vzdelanostnej úrovne obyvateľstva. Milénium je koncipované ako otvorený dokument zahrnujúci súbor strategických zámerov a cieľov smerovania vzdelávania tak, aby sa slovenský školský systém začlenil medzi krajiny s najvyššími úrovňami výchovno-vzdelávacími systémami.

I. Zámery a ciele Milénia

Milénium pomenovalo kľady a nedostatky nášho vzdelávacieho systému počnúc rokom 1990 až do roku 2000, nastolilo základné východiská a princípy zmien vo výchove a vzdelávaní a navrhlo zmeniť:

- a) filozofiu výchovy a vzdelávania ako odpoveď na otázku PREČO vzdelávať,
- b) obsah vzdelávania ako odpoveď na otázku ČO zmeniť v obsahu vzdelávania,
- c) prípravu pedagogických zamestnancov, učiteľov ako odpoveď na otázku KTO je nositeľom zmien,
- d) metódy, spôsoby, technológie vzdelávania, výchovy a riadenia týchto procesov ako odpoveď na otázku AKO uskutočňovať výchovu a vzdelávanie,
- e) riadenie, decentralizovať ho, viac dôverovať školám, školským zariadeniam.

niám, riaditeľom, miestnym komunitám, radám škôl, rodičom a pedagogickým kolektívom.

Návrhy sa premietli do hlavných zámerov zmien, ako aj do strategických zámerov, ktoré sa v Miléniu vytýčili takto:

- Vytvoríť novú alebo **inovovanú** **teóriu výchovy a vzdelávania** na prahu nového tisícročia ako základ pre systémové zmeny.
- Vytvoríť prostredie slobodnej ponuky vzdelávacích príležitostí so zabezpečením **práva slobodnej voľby vzdelávacej cesty**.
- Umožniť vysokú mieru **účasti občanov, rodičov a komunity na správe** záležitostí výchovy a vzdelávania.
- Uspokojiť **obsahovú transformáciu** (kurikulárnu transformáciu), v ktorej pôjde o inováciu učebných osnov, učebných a študijných plánov, o zlepšenie učebníc, o zavedenie takých obsahov do vzdelávania, ktoré človek potrebuje na kvalitný a tvorivý život.
- Vytvoríť **legislatívu** právneho štátu pre oblasť výchovy a vzdelávania.
- Zaviesť objektívny, prehľadný a sociálne orientovaný štátny systém **financovania** výchovy a vzdelávania; zvýšiť podiel finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu do školstva.
- Modernizovať **riadenie školstva**, decentralizovať ho, profesionalizovať personálnu politiku, zabezpečiť tvorbu štandardov vzdelania a výchovy a štátneho dohľadu nad kvalitou získaného vzdelania a výchovy ako základu konkurencie.

Zo systémového hľadiska bolo **hlavným cieľom reformy** školstva nastolenej roku 2001 najmä premeniť tradičné encyklopedicko-memorovacie a direktívno-neživotné školstvo na tvorivo-humánnu výchovu a vzdelávanie a poznatkovo-hodnotové školstvo s dôrazom na aktivitu a slobodu osobnosti, ako aj tvorivý spôsob bytia na život v novom tisícročí.

Hlavné zámery výchovy a vzdelávania
a stanovené ciele v Miléniu vychádzajú
z týchto princípov:

- celoživotné vzdelávanie,
- európska dimenzia vo vzdelávaní,
- zabezpečenie rovnosti šancí,
- kvalita výchovy a vzdelávania,
- efektívne využívanie zdrojov,
- demokratické a efektívne riadenie,
- profesionálna personálna politika.

Zámery a ciele, ako aj procesy ich dosahovania tvorili základ najmä výchovných programov a uplatnenia rozvoja celej a efektívnej osobnosti na tvorbu inovácií a pod.

II. Významné konceptné a legislatívne zmeny na dosiahnutie zámerov a cieľov Milénia

Stanovené zámery a ciele Milénia bolo možné podľa prijatých opatrení v tomto programe implementovať principiálne trojako:

Použité skratky

Skratka	Význam
DC	diagnostické centrum
ECDL	Európsky vodičský preukaz na počítače
ESF	Európsky sociálny fond
HDP	hrubý domáci produkt
IKT	informačno-komunikačné technológie
ISCED	Medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelávania
MDPaT SR	Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MPC	Metodicko-pedagogické centrum
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MŠ SR	Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
NKR	Národná kurikulumná rada
NÚCEM	Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania
NÚČZV	Národný ústav celoživotného vzdelávania
OPM	operatívna porada ministra
OV	odborné vzdelávanie a príprava
OZPŠV	Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku
SFR	sekcia financovania a rozpočtu
SI	sekcia informatiky
SOU	stredné odborné učilište
SPK	Slovenská pedagogická knižnica
SR	Slovenská republika
SRŠ	sekcia regionálneho školstva
SŠ	stredná škola
SŠFEÚ	sekcia štrukturálnych fondov EÚ
SŠŠM	sekcia štátnej starostlivosti o šport a mládež
SVŠ	sekcia vysokých škôl
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania
ŠKVP	školský vzdelávací program
ŠPÚ	Štátny pedagogický ústav
ŠŠI	Štátna školská inšpekcia
ŠVP	štátny vzdelávací program
ÚIPŠ	Ústav informácií a prognóz školstva
VŠ	vysoké školy
ZMOS	Združenie miest a obcí Slovenska
ZŠ	základná škola
ZUŠ	základná umelecká škola

- nariadením prostredníctvom zákonov, vyhlášok a rezortných predpisov,
- postupnou infiltráciou na základe logickej validity návrhu, prijatých opatrení, navrhovaných zmien, na základe oboznámenia sa s návrhom, jeho štúdiom, školeniami a výcvikom na realizáciu uskutočnenia očakávaných zmien,
- uskutočnením experimentálneho overovania navrhovanej zmeny a až po overení realizovania návrhu, alebo jeho zamietnutia či podmienenia, na časové a vecné zosúladenie zmien s vyčíslenými finančnými dopadmi.

V súčasnosti možno konštatovať, že stanovené ciele Milénia boli realizované v oblasti regionálneho školstva najmä prostredníctvom prijatých koncepčných dokumentov a prostredníctvom zásadných legislatívnych zmien.

Dokumenty koncepčného charakteru

- Koncepcia pedagogicko-psychologického poradenského systému a jeho implementácie do praxe (UV č. 283/2007), platná do roku 2015,
- Koncepcia dvojúrovňového modelu vzdelávacích programov v oblasti odborného vzdelávania a prípravy v Slovenskej republike (UV č. 489/2007), platná do roku 2013,
- Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách (UV č. 767/2007), platná do roku 2016,
- Koncepcia výchovy a vzdelávania národnostných menšín (UV č. 100/2007), platná do roku 2013,
- Koncepcia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania (UV č. 206/2008), platná do roku 2013.

Legislatívne zmeny

Prvé výraznejšie konkrétne zmeny nastali prijatím **zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 596/2003 Z. z.“), ktorým pokračoval **proces decentralizácie**. Zákon č. 596/2003 Z. z. vymedzil pôsobnosť, organizáciu a úlohy orgánov štátnej správy v školstve, obcí, samosprávnych krajov a orgánov školskej samosprávy a ich pôsobnosť v oblasti výkonu štátnej správy v školstve a školskej samospráve, v oblasti tvorby siete škôl a školských zariadení, zaraďovania, vyradenia a zmien v sieti a v oblasti zriaďovania a zrušovania škôl a školských zariadení.

V tom istom období bol prijatý aj zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 597/2003 Z. z.“). Tento zákon ustanovil **financovanie škôl**, v ktorých sa vzdelávanie považuje za sústavnú prípravu na povolanie, financovanie materských škôl, škôl pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a školských zariadení zriadených krajskými školskými úradmi, ktoré sú zaradené do siete škôl a školských zariadení, financovanie nenormatívnych výdavkov (napr. dopravné žiakov základných škôl, mimoriadne výsledky žiakov, havarijne situácie, rozvojové projekty), financovanie príspevku na výchovu a vzdelávanie detí, ktoré majú jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky v materských školách, ktoré sú zaradené do siete škôl a školských zariadení, príspevok na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a financovanie príspevku na záujmové vzdelávanie pre žiakov škôl, ktoré sú zaradené do siete škôl a školských zariadení.

Na ďalší zásadný reformný krok vyplývajúci z Milénia sa čakalo až do roku 2008,

keď bol schválený **zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“), ktorý nadobudol účinnosť 1. 9. 2008. **Komplexný zákon o výchove a vzdelávaní**, riešiaci problematiku výchovy a vzdelávania, nahradil dva dovtedajšie zákony a výrazne zjednodušil legislatívne prostredie pre školy a školské zariadenia. Predovšetkým zaviedol dvojúrovňový model výchovno-vzdelávacích programov: štátne vzdelávacie programy a školské vzdelávacie programy. Ďalej vytvoril podmienky na kontrolu a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania, ako aj kvality výchovno-vzdelávacej sústavy a ustanovil zriadenie Kurikulárnej rady ako odborného a poradného orgánu ministra školstva.

V oblasti odborného vzdelávania bol prijatý **zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave** a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 184/2009 Z. z.“), ktorý po prvýkrát zdefinoval dovtedy neexistujúce mechanizmy zabezpečujúce účasť zamestnávateľov na odbornom vzdelávaní a príprave. Súčasne tiež vytvoril podmienky na skvalitnenie odborného vzdelávania a prípravy zriadením poradných orgánov pre odborné vzdelávanie a prípravu. Stanovil aj podporný mechanizmus na koordináciu odborného vzdelávania a prípravy s trhom práce.

Posledným zásadným reformným krokom vykonaným v súlade s Miléniom bolo prijatie **zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch** a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 317/2009 Z. z.“), ktorý definuje kvalifikačné požiadavky na pedagogických a odborných zamestnancov, vytvára podmienky na profesijný rast v kariérovom systéme a zavádza systém odmeňovania podľa dosiahnutého stupňa vzdelania a dosiahnutého kariérového stupňa. Zároveň definuje práva a povinnosti pedagogického a odborného zamestnanca a definuje ho aj ako chránenú osobu.

Milénium, podobne ako každý strategický materiál, závisí od dvoch nosných fundamentov – vízie (konceptcia, program) a zdrojov (ľudia, financie). Dosiahnutie strategického cieľa Milénia, ktorým by mal byť efektívne fungujúci a moderný vzdelávací systém na Slovensku, limitujú predovšetkým finančné zdroje.

III. Stav plnenia stanovených cieľov a zámerov Milénia

V programe Milénium sa kvôli ďalšiemu rozvoju výchovy a vzdelávania zadefinovali tieto ciele a zábery:

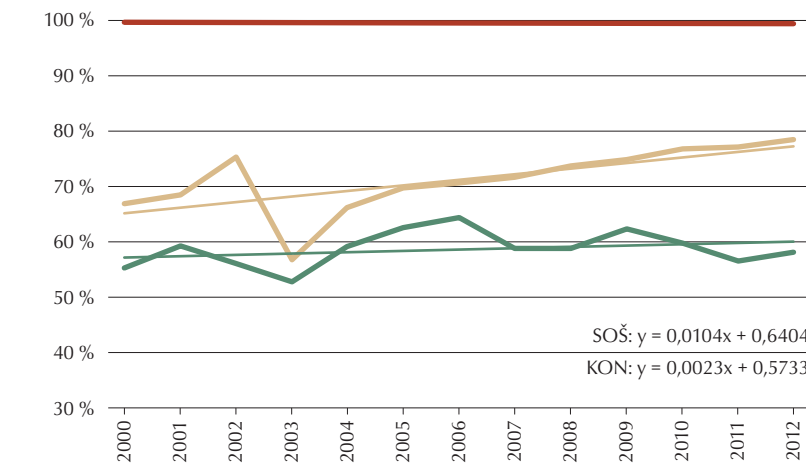
1. Zvýšenie podielu maturantov (až na 80 % do roku 2010)

Vývoj podielu žiakov končiacich v stredných školách v maturitných odboroch vzdelávania mal od roku 2000 rásťúci trend.

Na Slovensku ukončilo v školskom roku 2009/2010 štúdium na gymnáziách 19 692 študentov, z toho na súkromných gymnáziách 602 študentov a na cirkevných gymnáziách 2 891 študentov. Maturujúcich absolventov bolo v školskom roku 2009/2010 celkovo 19 636, z toho na súkromných gymnáziách 602 a na cirkevných 2 891. V štátnych gymnáziách maturovalo 16 143 absolventov. V školskom roku 2009/2010 bolo na gymnáziách celkové percento maturujúcich absolventov 99,7%. V školskom roku 2010/2011 to bolo o niečo menej, celkovo na gymnáziách maturovalo 18 796 študentov, čo je 99,6%.

V stredných odborných školách (ďalej aj „SOŠ“) v školskom roku 2009/2010 ukončilo štúdium 48 904 študentov, z toho na súkromných stredných odborných školách 3 830 študentov a na cirkevných stredných odborných školách 1 050 študentov. Maturujúcich absolventov bolo v školskom roku 2009/2010 celkovo 37 503, z toho na súkromných stredných odborných školách 2 614 a na cirkevných stredných odborných školách 830. V štátnych stredných od-

Graf 1: Vývoj podielu absolventov v jednotlivých druhoch stredných škôl

Legenda: — SOŠ, — konzervatóriá, — gymnáziá, — trend SOŠ, — trend konzervatórií. *Zdroj: ÚIPŠ*

Poznámky: 1. Skok roku 2003 bol spôsobený prechodom základných škôl na povinný 9. ročník a následným znížením novoprijímaných na stredné školy. 2. Od roku 2008 nedosahuje podiel maturantov v gymnáziách 100 %, pretože od tohto roku sa v nich marginálne vyučujú aj nematuritné odbory.

borných školách maturovalo 34 059 absolventov. V školskom roku 2009/2010 bolo na stredných odborných školách celkové percento maturujúcich absolventov 76,7%, v školskom roku 2010/2011 sa mierne zvýšilo na 77,3%.

V konzervatóriách ukončilo v školskom roku 2009/2010 štúdium 450 študentov, z toho na súkromných konzervatóriách 77 študentov a na cirkevných konzervatóriách 37 študentov. Maturujúcich absolventov bolo v školskom roku 2009/2010 celkovo 271, z toho na súkromných konzervatóriách 57 a na cirkevných konzervatóriách 25. Na štátnych konzervatóriách maturovalo 189 absolventov. V školskom roku 2009/2010 bolo na konzervatóriách celkové percento maturujúcich absolventov 60,2%. V školskom roku 2010/2011 klesol na konzervatóriách počet maturujúcich na 56,8% (tab. 1 – 3). V SOŠ sa podiel maturantov každoročne zvyšoval v priemere o 1 percentuálny bod, týmto tempom sa zvýšil zo 66,8% roku 2000 na 78,3% roku 2012 (graf 1).

Zo štatistických zistení vyplýva, že podiel maturantov sa do roku 2010 oproti roku 2001 mierne zvýšil, a to o 2,9%. Podiel maturantov roku 2012 bol 78,70%, čo v porovnaní s rokom 2001 predstavuje zvýšenie o 2,74%. Roku 2001 maturovalo celkovo **75,96** % absolventov, roku **2010** ich maturovalo **78,86** %. Z uvedeneho vyplýva, že stanovený cieľ zvýšiť podiel maturantov **do roku 2010 na 80 %** sa takmer podarilo splniť.

2. Zvýšenie počtu žiakov gymnázií zo 17 – 18 % na 25 – 30 % príslušného populačného ročníka

V oblasti výchovy a vzdelávania žiakov **v gymnáziách** sa úlohy Milénia premietli do školského zákona, podľa ktorého je gymnázium všeobecnovzdelávacia, vnútorná diferencovaná stredná škola, ktorá pripravuje žiakov v štvorročnom, päťročnom alebo osemročnom vzdelávacom programe. Vzdelávacie programy sa zameriavajú predovšetkým na prípravu na štúdium na vysokých školách, súčasne však môžu pripravovať aj na výkon

Tab. 1 – 3: Vývoj počtu absolventov a maturantov podľa druhu stredných škôl

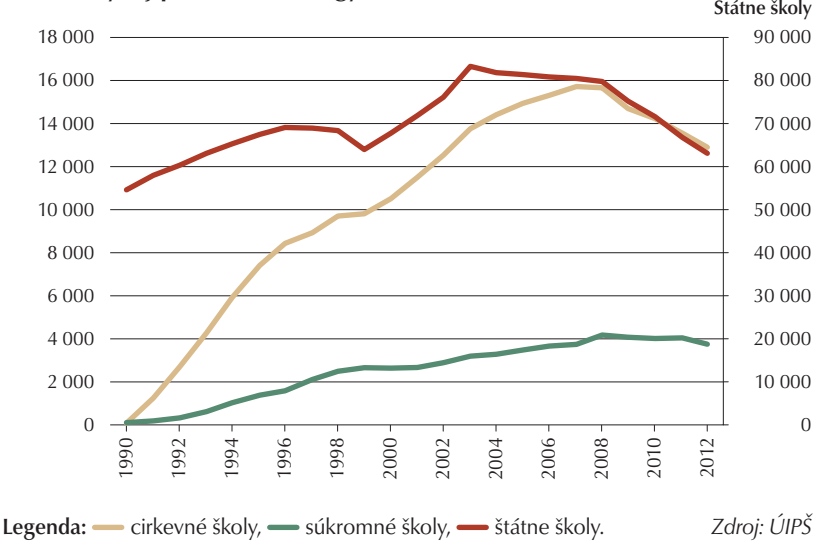
Gymnázia		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Absolventi	štátne	14 006	12 281	11 492	7 807	16 103	16 570	16 338	15 731	15 471	15 900	16 199	15 150	15 324
	súkromné	330	409	393	285	394	448	621	647	495	536	602	694	826
	cirkevné	1 418	1 305	1 542	1 239	2 095	2 266	2 563	2 497	2 517	2 755	2 891	2 952	2 948
	spolu	15 754	13 995	13 427	9 331	18 592	19 284	19 522	18 875	18 483	19 191	19 692	18 796	19 098
Maturujúci absolventi	štátne	14 006	12 281	11 492	7 807	16 103	16 570	16 338	15 731	15 422	15 851	16 143	15 079	15 246
	súkromné	330	409	393	285	394	448	621	647	495	536	602	694	826
	cirkevné	1 418	1 305	1 542	1 239	2 095	2 266	2 563	2 497	2 517	2 755	2 891	2 952	2 944
	spolu	15 754	13 995	13 427	9 331	18 592	19 284	19 522	18 875	18 434	19 142	19 636	18 725	19 016
% maturujúcich	štátne	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,7	99,7	99,7	99,5	99,5
	súkromné	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	cirkevné	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9
	celkove	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,7	99,7	99,7	99,6	99,6

SOŠ		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Absolventi	štátne	62 252	57 261	45 980	44 992	54 130	54 800	53 338	51 505	46 056	43 571	44 024	42 824	41 244
	súkromné	3 413	3 278	2 721	2 484	3 212	3 479	3 130	3 485	3 764	3 727	3 830	3 605	3 643
	cirkevné	873	818	757	783	1 060	1 199	1 105	1 091	1 159	1 157	1 050	928	1 025
	spolu	66 538	61 357	49 458	48 259	58 402	59 478	57 573	56 081	50 979	48 360	48 904	47 357	45 912
Maturujúci absolventi	štátne	41 785	39 330	34 555	25 707	36 243	38 420	37 957	37 332	34 427	33 007	34 059	33 315	32 491
	súkromné	2 033	2 103	2 145	1 182	1 832	2 157	1 916	2 198	2 431	2 378	2 614	2 582	2 638
	cirkevné	631	618	607	490	797	836	776	744	836	837	830	728	830
	spolu	44 449	42 051	37 307	27 379	38 872	41 413	40 649	40 274	37 694	36 222	37 503	36 625	35 959
% maturujúcich	štátne	67,1	68,7	75,2	57,1	67,0	70,1	71,2	72,5	74,8	75,8	77,4	77,8	78,8
	súkromné	59,6	64,2	78,8	47,6	57,0	62,0	61,2	63,1	64,6	63,8	68,3	71,6	72,4
	cirkevné	72,3	75,6	80,2	62,6	75,2	69,7	70,2	68,2	72,1	78,2	79,0	78,4	81,0
	celkove	66,8	68,5	75,4	56,7	66,6	69,6	70,6	71,8	73,9	74,9	76,7	77,3	78,3

Konzervatóriá		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Absolventi	štátne	406	364	354	344	352	363	363	405	381	371	336	500	405
	súkromné	44	38	23	31	20	26	39	44	42	42	77	103	129
	cirkevné	28	27	28	27	31	35	30	46	31	40	37	52	33
	spolu	478	429	405	402	403	424	432	495	454	453	450	655	567
Maturujúci absolventi	štátne	224	214	192	185	208	215	229	231	219	222	189	265	216
	súkromné	24	25	23	17	15	20	32	34	27	31	57	73	93
	cirkevné	18	16	13	11	16	30	17	28	23	29	25	34	21
	spolu	266	255	228	213	239	265	278	293	269	282	271	372	330
% maturujúcich	štátne	55,2	58,8	54,2	53,8	59,1	59,2	63,1	57,0	57,5	59,8	56,3	53,0	53,3
	súkromné	54,5	65,8	100,0	54,8	75,0	76,9	82,1	77,3	64,3	73,8	74,0	70,9	72,1
	cirkevné	64,3	59,3	46,4	40,7	51,6	85,7	56,7	60,9	74,2	72,5	67,6	65,4	63,6
	celkove	55,6	59,4	56,3	53,0	59,3	62,5	64,4	59,2	59,3	62,3	60,2	56,8	58,2

Zdroj: ÚIPŠ

Graf 2: Vývoj počtu žiakov v gymnáziách od roku 1990

Legenda: — cirkevné školy, — súkromné školy, — štátne školy. Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 4: Vývoj počtu žiakov v gymnáziách podľa zriaďovateľa

Rok	Cirkevné školy	% cirkevných škôl	Súkromné školy	% súkromných škôl	Štátne školy	% štátnych škôl	Spolu
1990	162	0,29	●	●	55 174	99,7	55 336
1991	1 192	2,01	133	0,22	57 847	97,8	59 172
1992	2 726	4,29	359	0,57	60 437	95,1	63 522
1993	4 232	6,22	656	0,96	63 116	92,8	68 004
1994	5 942	8,24	1 018	1,41	65 112	90,3	72 072
1995	7 395	9,68	1 337	1,75	67 648	88,6	76 380
1996	8 371	10,55	1 599	2,01	69 406	87,4	79 376
1997	8 950	11,17	2 116	2,64	69 050	86,2	80 116
1998	9 694	12,02	2 481	3,08	68 494	84,9	80 669
1999	9 822	12,81	2 616	3,41	64 224	83,8	76 662
2000	10 513	13,04	2 615	3,24	67 487	83,7	80 615
2001	11 452	13,28	2 679	3,11	72 108	83,6	86 239
2002	12 472	13,61	2 950	3,22	76 239	83,2	91 661
2003	13 745	13,74	3 240	3,24	83 072	83,0	100 057
2004	14 392	14,43	3 362	3,37	81 984	82,2	99 738
2005	14 954	14,99	3 447	3,46	81 357	81,6	99 758
2006	15 272	15,28	3 690	3,69	80 969	81,0	99 931
2007	15 658	15,67	3 771	3,77	80 486	80,6	99 915
2008	15 723	15,75	4 196	4,20	79 902	80,0	99 821
2009	14 740	15,68	4 079	4,34	75 200	80,0	94 019
2010	14 193	15,89	3 961	4,43	71 182	79,7	89 336
2011	13 623	16,01	4 017	4,72	67 431	79,3	85 071
2012	12 904	16,06	3 839	4,78	63 603	79,2	80 346

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 5: Povinná školská dochádzka (PŠD) vo vybraných krajinách EÚ

Krajina	Začiatok PŠD	Dĺžka PŠD	Koniec PŠD
Slovensko		6	10
Poľsko		6	10
Belgicko		6	10
Dánsko		6	10
Írsko		6	10
Taliansko		6	10
Francúzsko		6	10
Nemecko (5 spolkových krajín)		6	10
Česká republika		6	9
Rakúsko		6	9
Fínsko		7	9
Švédsko		7	9
Nemecko (12 spolkových krajín)		6	9
Luxembursko		4	12
Portugalsko		6	12
Maďarsko		5	13
Holandsko		5	13

Zdroj: Eurydice – Compulsory Education in Europe 2011/2012

niektorých činností vo verejnej správe, v kultúre a športe. V gymnáziách, ako jedinom druhu strednej školy, počet žiakov od roku 1990 dlhodobo rástol. Rast v sledovanom období bol do roku 2003 prevažne rovnomerný. Nasledujúcich päť rokov zotrval počet žiakov gymnázií na stabilnej úrovni približne 99 800. Počet žiakov v gymnáziách sa roku 2012 v porovnaní s rokom 2001 znížil o 5 893 (tab. 4 a graf 2). Splnená je aj úloha týkajúca sa postupnej redukcie plánov výkonov v osemročnom gymnaziálnom štúdiu. V Miléniu sa uvádza, že počet novoprijímaných žiakov do prvých ročníkov neprekročí hranicu 5 – 6 % v celoslovenskom priemere z príslušného populačného ročníka. Prijaté legislatívne normy ustanovili, že orgán miestnej štátnej správy v školstve (obvodný úrad v sídle kraja) rozhoduje o návrhu počtu tried a počtu žiakov prvého ročníka pre všetky gymnáziá s osemročným štúdiom v jeho územnej

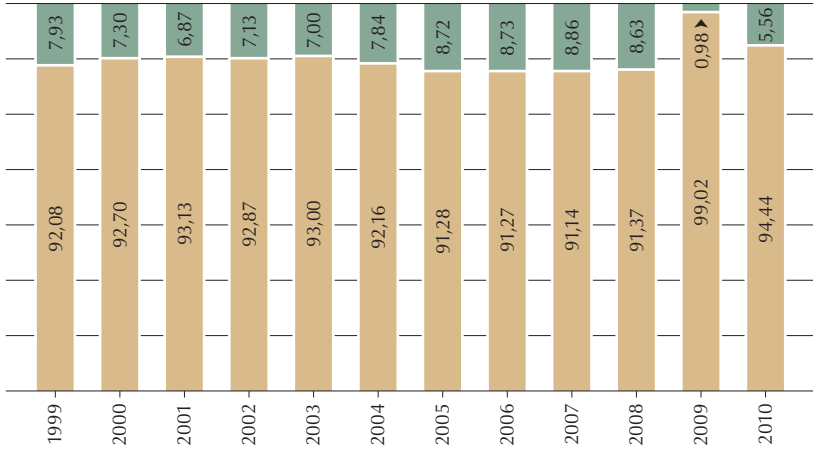
pôsobnosti pre nasledujúce prijímacie konanie do 15. septembra tak, aby počet žiakov prijatých do týchto tried neprekročil 5 % z daného populačného ročníka v príslušnom školskom roku. Graf 3 obsahuje údaje o počte novoprijatých žiakov do osemročných gymnázií (v %), znázornené v pomere ku všetkým žiakom v danom veku. Počet novoprijatých žiakov stúpал najmä v rokoch 2005 až 2008. Tieto údaje boli jedným z podkladov rozhodnutí premietnutých do nového školského zákona. Od roku 2007 sa situácia postupne menila, sledujeme najskôr mierne až výraznejšie klesajúcu tendenciu, na úroveň 5,56 % v školskom roku 2010/2011. Problém predstavuje skôr nerovnomerné prijímanie nových žiakov na osemročnú formu gymnaziálneho štúdia v jednotlivých krajocho. Z porovnania počtu žiakov 4., resp. 5. ročníka základných škôl (ďalej aj „ZŠ“) s počtom novoprijatých žiakov na osemročné gymnáziá

vyplýva, že najväčší podiel novoprijatých žiakov je dlhodobo v Bratislavskom kraji (v školskom roku 2008/2009 až 22,97 %, v školskom roku 2010/2011 je to 13,23 %). V iných krajocho údaj dosahuje približne 5%. Do úvahy je však potrebné brať kvalitu jednotlivých gymnázií s dlhodobou tradíciou a výbornými výsledkami (zvlášť vo veľkých mestách s väčšou populáciou), kde sa z týchto dôvodov hlási veľký počet žiakov.

3. Predĺženie povinnej školskej dochádzky, aby bola porovnateľná s krajinami, v ktorých sa uplatňujú vyspelé vzdelávacie systémy Na Slovensku je povinná školská dochádzka desaťročná a trvá najdlhšie do konca

nej správy v školstve na základe návrhu riaditeľa školy a po prerokovaní so zákonnými zástupcami dieťaťa aj dodatočne odložiť plnenie povinnej školskej dochádzky na nasledujúci rok. Roku 2002 sa zaviedla možnosť zriadenia nultého ročníka v ZŠ pre deti, ktoré dosahujú 6 rokov veku, nedosahujú školskú zrelosť a pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia. Nultý ročník sa považuje za prvý rok plnenia povinnej školskej dochádzky. Zákonný zástupca dieťaťa, pestún alebo občan, prípadne ústav, ktorému bolo dieťa na základe súdneho rozhodnutia zverené do výchovy, je povinný v zmysle vyššie uvedených informácií prihlásiť školopovinné dieťa na zápis do školy. Podľa materiálu *Compulsory Education in Europe 2011/2012*, ktorý zverejnila sieť Eurydice, sa v 24 zo 40 zapojených európskych školských systémov (60 %) začína povinná školská dochádzka od šiesteho roku veku dieťaťa, v štyroch krajinách sa začína od siedmeho roku veku, v ôsmich od piateho roku veku a v štyroch od štvrtého roku veku. V pre-

Graf 3: Trend novoprijatých žiakov (v %)

Legenda: ■ počet žiakov 4. ročníka, ■ novoprijatí žiaci do osemročných gymnázií. Zdroj: ŠPÚ

važnej miere (22 krajín) sa končí dovŕšením 16. roku veku a trvá 10, resp. 9 rokov. Len v niektorých krajinách trvá dlhšie ako 10 rokov (11-ročná školská dochádzka je napr. v Luxembursku, na Malte, v Lotyšsku a Anglicku, 12-ročná v Portugalsku, v Severnom Írsku, 13-ročná v Maďarsku a Holandsku). S ohľadom na stanovený cieľ, ktorý sa týka predĺženia školskej dochádzky, môžeme konštatovať, že Slovenská republika sa so začatím povinnej školskej dochádzky od šiesteho roku veku a trvaním do 16. roku veku (najdlhšie však do 18. roku veku) zaraďuje medzi európske krajiny, kde je priemerná dĺžka povinnej školskej dochádzky stanovená zväčša na 9 až 10 rokov (tab. 5).

stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní a súčasne v zmysle Dohody medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o náboženskej výchove a vzdelávaní. Výchova a vzdelávanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia sa podľa školského zákona uskutočňuje v školách s využitím špecifických metód a foriem, pričom školy, ak je to potrebné, vytvárajú individuálne podmienky; takéto dieťa alebo žiak je vzdelávaný podľa individuálneho vzdelávacieho programu, úpravou organizácie výchovy a vzdelávania a školského prostredia. Z publikácie *Žiaci zo znevýhodneného prostredia na Slovensku a v zahraničí*, kto-

Tab. 6: Porovnanie počtov žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v Edubzere

Kraj	Základné školy			Špeciálne základné školy		
	Školský rok			Školský rok		
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Bratislava	455	432	396	187	149	123
Trnava	1 578	1 743	1 848	405	393	368
Trenčín	1 166	1 175	1 441	241	264	271
Nitra	4 121	4 382	4 941	517	553	627
Žilina	2 621	2 794	2 852	394	412	390
Banská Bystrica	8 825	10 340	11 234	1 157	1 332	1 351
Prešov	14 453	16 873	17 907	2 119	2 242	2 193
Košice	14 341	16 868	17 146	2 226	2 300	2 407
Celkovo žiaci zo SZP	47 560	54 607	57 765	7 246	7 645	7 730
Celkový počet žiakov	471 639	458 993	450 837	19 967	20 076	20 159
Podiel detí zo SZP v %	10,10	11,90	12,81	36,30	38,10	38,35

Zdroj: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť na základe materiálov MŠVVaŠ SR Normatívne príspevky pre školy a školské zariadenia

Tab. 7: Zloženie rómskej populácie s neukončeným vzdelávaním podľa stupňa vzdelania a typu bývania (v %)

Stupeň vzdelania	Segregovaní	Separovaní	Rozptýlení	Spolu
Neukončené základné	81,4	84,4	86,8	83,9
Neukončené stredné	3,5	3,3	3,7	3,5
Vyššie	●	0,2	0,4	0,2
Špeciálna škola	14,8	11,4	8,7	12,0
Nevie	0,4	0,7	0,4	0,5
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: UNDP, 2006

rú zverejnil Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť v decembri 2010, vyplýva, že počas rokov 2008 – 2010 vzrástol počet žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v ZŠ zo 47 560 na 57 765 (ich podiel v ZŠ stúpал z 10,10 % na 12,81 %) a v špeciálnych ZŠ z počtu 7 246 žiakov na 7 730 (ich podiel vzrástol z 36,30 % na 38,35 %) – tab. 6. Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia často ukončujú ZŠ v nižšom

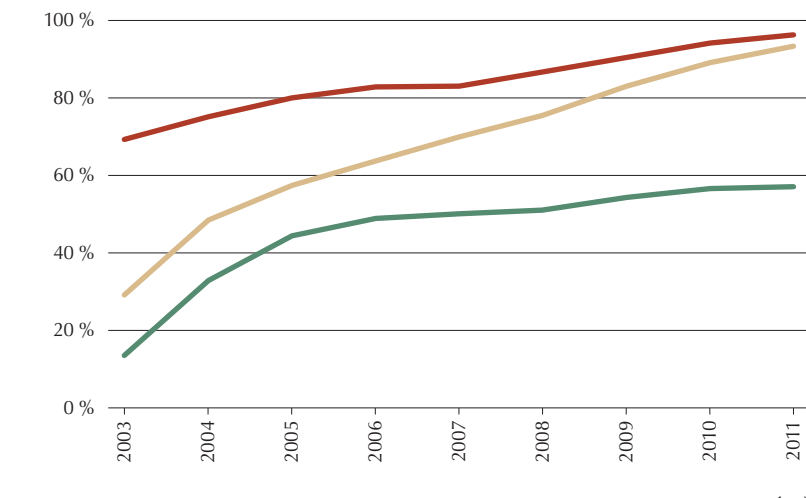
ako 9. ročníku, čo znamená, že nezískajú nižšie stredné vzdelanie, a nemôžu sa tak uchádzať o ďalšie vzdelávanie v SOŠ. Zväčša ide o rómskych žiakov. Stupeň dosiahnutého vzdelania rómskej populácie uvádza tab. 7. Prieskum v šiestich štátoch (Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Rumunsko a Slovensko) ukázal, že len 42 % Rómov získa základné vzdelanie v porovnaní s priemerom EÚ 97,5 %. V sekundárnom vzdelaní sa dochádzka Rómov odhaduje na 10 % (zdroj: Stratégia EÚ pre inklúziu Rómov, EurActiv, 2012). V záujme zvýšenia prístupnosti systému je legislatívne ustanovený zoznam učebných odborov, v ktorých prevládajú manuálne zručnosti nad náročnosťou teoretickej prípravy a do ktorých možno prijímať aj žiakov, ktorí nezískali nižšie stredné vzdelanie poskytované ZŠ.

Splnenie tohto cieľa sa premietlo do zvýšeného dôrazu na posilnenie ovládania štátneho jazyka, ktorý vytvára predpoklad na rozvinutie schopností úspešne sa uplatniť na trhu práce a v súkromnom živote. Jazyk je vnímaný ako znak národnej a individuálnej identity a ako prostriedok komunikácie a profesionálnej realizácie. Konkrétne počty detí a žiakov podľa výchovno-vzdelávacieho jazyka uvádza tab. 8.

6. Rozvinutie systému vyučovania cudzích jazykov – najneskôr od tretieho ročníka základnej školy začať s výučbou aspoň jedného povinného cudzieho jazyka a postupne druhého cudzieho jazyk ako povinne voliteľného; ale pritom venovať pozornosť ovládaniu štátneho jazyka všetkými obyvateľmi na čo najvyššej úrovni

Zásadné zmeny v systéme vyučovania cudzích jazykov na základných školách priniesol platný školský zákon z roku 2008, ktorý bol roku 2011 doplnený zákonom č. 37/2011 Z. z. Zaviedlo sa povinné vyučovanie dvoch cudzích jazykov v ZŠ. Úpravou zákona roku 2011 a vymedzením v štátnych vzdelávacích programoch sa anglický jazyk stanovil ako prvý cudzí jazyk. Na európskej úrovni je pozícia výučby cudzieho jazyka zadaná Spoločným európskym referenčným rámcom pre jazyky, kde sa zdôrazňuje dvojjazyčnosť a multikulturalita. Slovenská republika je členom Európskeho centra moderných jazykov, čo je inštitúcia Rady Európy. Centrum v spolupráci s Útvárom Rady pre jazykovú politiku pomáha subjektom v členských štátoch vniesť vzdelávaciu politiku jazykov do praxe. Jedným z projektov je napríklad aj Eu-

Graf 4: Vývoj podielu žiakov používajúcich PC pri výučbe v ZŠ, SŠ a ŠŠ

Legenda: — základné školy, — stredné školy, — špeciálne školy.

Zdroj: ÚIPŠ

rópske jazykové portfólio v celoškolskom používaní, ktoré sa v Slovenskej republike overilo pre žiakov vo veku 11 – 15 rokov a experimentálne sa bude overovať i pre žiakov vo veku 7 – 10 rokov. Vyučovanie cudzích jazykov na Slovensku vychádza z *Koncepcie vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách* a zo štátneho vzdelávacieho programu. Zmenili sa rámcové učebné plány, ktoré umožňovali riaditeľom ZŠ prijať rozhodnutie (úpravou školského vzdelávacieho programu), v ktorom ročníku začnú vyučovať anglický jazyk ako prvý cudzí jazyk na I. stupni ZŠ a či zvýšia časovú dotáciu pre tento vyučovací predmet. Vzhľadom na záujem o vyučovanie anglického jazyka sa už od roku 2008 väčšina žiakov v primárnom stupni vzdelávania učila anglický jazyk ako cudzí jazyk. Z uvedeného vyplýva, že v rámci primárneho vzdelávania sa v súčasnosti ako prvý cudzí jazyk vyučuje anglický jazyk. Pri realizácii zmien rámcových učebných plánov vo vyučovaní prvého cudzieho jazyka bolo všetkých žiakov na I. stupni ZŠ učiacich sa iný cudzí jazyk ako anglický 10 072 – prevažne šlo o žiakov 3. a 4. ročníka. Žiakov učiacich sa anglický jazyk ako prvý cudzí jazyk bolo 132 076, žiakov neučiacich sa žiaden cudzí jazyk bolo na I. stupni ZŠ 56 386. Druhý cudzí jazyk sa ako povinný vyučovací predmet vyučoval od účinnosti školského zákona

od 6. ročníka až po 9. ročník ZŠ v dotácii 1 vyučovacej hodiny týždenne. Po úprave bola dotácia 4 vyučovacie hodiny cudzieho jazyka na celom II. stupni ZŠ. Stanovenie počtu vyučovacích hodín cudzieho jazyka na ročník je na rozhodnutí školy. Vzhľadom na vstup Slovenskej republiky do Európskej únie ministerstvo považuje za dôležité naďalej upevňovať systém vyučovania cudzích jazykov, čo vytvára predpoklady na komunikáciu žiakov v rámci Európskej únie, umožňuje poznávanie odlišností v spôsobe života ľudí iných krajín, prehľbuje vedomosti a vzájomné medzinárodné porozumenie a toleranciu a vytvára podmienky aj na spoluprácu škôl na medzinárodných projektoch.

7. Dôraz klásť na počítačovú a informačnú gramotnosť. Učiť deti pracovať s informačnými technológiami. Lisabonská stratégia predpokladá roku 2001 napojiť všetky školy na internet, roku 2002 zabezpečiť, aby všetci učitelia ovládali internet, a roku 2003, aby všetci končiaci školáci ovládali internet. V našich podmienkach predpokladáme časový posun, ale čo najrýchlejšie by sa mali naplniť všetky tri ciele Lisabonskej stratégie

V tejto kľúčovej oblasti bol jedným z najvýznamnejších projektov informatizácie školstva projekt Infovek. Jeho úlohou

Tab. 8: Počet detí a žiakov podľa výchovno-vzdelávacieho jazyka

Druh školy	Rok	Spolu	Výchovno-vzdelávací jazyk			
			slovenský	maďarský	ukrajinský	iný
Materské	2001	150 587	140 563	9 313	711	0
	2011	144 130	134 833	8 846	192	259
Základné	2001	627 749	586 206	40 945	459	139
	2011	434 477	402 895	30 522	327	733
Gymnázia	2001	86 239	81 053	5 027	117	42
	2011	85 071	80 764	4 067	120	120
SOŠ	2001	206 356	197 318	8 961	77	•
	2011	168 974	161 255	7 719	•	•
Konzervatória	2001	1 623	1 623	•	•	•
	2011	2 859	2 859	•	•	•
Spolu	2001	1 072 554	1 006 763	64 246	1 364	181
	2011	835 511	782 606	51 154	639	1 112
Spolu v %	2001	100	93,86	5,99	0,12	0,01
	2011	100	93,66	6,12	0,07	0,13

Zdroj: ÚIPŠ

Deti a občania patriaci k národnostným menšinám a etnickým skupinám majú právo na výchovu a vzdelanie vo svojom jazyku za podmienok ustanovených školským zákonom. Splnenie tohto cieľa bolo uskutočnené prostredníctvom prijatých legislatívnych zmien, právne zakotvených v školskom zákone, ktoré umožnili prístup k vyššiemu vzdelaniu aj pre tieto skupiny detí a žiakov.

5. Dôraz klásť na ovládanie štátneho jazyka, najmä jeho komunikačnú zložku, a to popri uplatňovaní práva rodičov na voľbu vyučovacieho jazyka školy V súlade so školským zákonom sa deťom a žiakom občanov patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám zabezpečuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj právo na výchovu a vzdelávanie v ich jazyku. Ich výchova a vzdelávanie sa zaručuje v školách a triedach, v ktorých sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje v jazyku príslušnej národnostnej menšiny, a v školách a triedach, v ktorých je jedným z vyučovacích predmetov jazyk národnostnej menšiny a vyučovacím jazykom ostatných vyučovacích predmetov je štátny jazyk; v týchto školách a triedach sa môžu niektoré predmety vyučovať v jazyku národnostnej menšiny.

Od roku 2008, keď vstúpil do platnosti nový školský zákon, sa výrazne posilnil komunikatívno-zážitkový model vyučovania jazyka, a naopak, oslabil sa tendencia obsiahnuť „školskú podobu“ vednej disciplíny – lingvistiky. Najväčší dôraz sa pritom kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť, schopnosť argumentovať a pod. V príslušných štátnych vzdelávacích programoch sa **zdôrazňuje chápanie jazyka ako nástroja myslenia a komunikácie medzi ľuďmi**, čo by sa vo vyučovaní jazyka malo premietnuť do zámerného preferovania rozvoja komunikatívnych kompetencií, ktoré budú istým teoretickým i praktickým východiskom ich ďalšieho rozvíjania v ostatných vyučovacích predmetoch s ohľadom na ich špecifické potreby.

Tab. 9: Internetové pripojenie v školách

Typ služby/rýchlosť pripojenia/počet WiFi prístupových bodov	Počet škôl
12 Mbps/1 WiFi	600
3 alebo 6 Mbps/1 WiFi	1 414 (3 Mbps); 478 (6 Mbps)
2,5 Mbps/1 WiFi	327
128 kbps/bez WiFi	4 771
Sanet/1WiFi	47
2,5 Mbps/bez WiFi	114

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 10 – 12: Vývoj počtu žiakov v špeciálnych školách podľa zriaďovateľa

Materské školy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Štátne	749	761	793	774	735	729	763	794	803	832	868	884	906
Súkromné	8	0	0	0	0	0	17	37	50	95	94	105	122
Cirkevné	11	8	16	34	38	32	34	22	36	33	31	34	39
Spolu	768	769	809	808	773	761	814	853	889	960	993	1 023	1 067

Základné a špeciálne základné školy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Štátne	21 452	22 260	22 593	22 399	23 210	23 861	24 532	27 348	27 512	27 577	27 851	27 586	27 426
Súkromné	18	16	24	11	19	23	121	255	327	459	610	773	869
Cirkevné	247	261	280	433	434	465	453	457	489	507	487	469	429
Spolu	21 717	22 537	22 897	22 843	23 663	24 349	25 106	28 060	28 328	28 543	28 948	28 828	28 724

Stredné školy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Štátne	4 745	5 065	5 291	5 248	5 404	5 425	5 438	5 385	5 817	5 868	5 970	5 991	5 972
Súkromné	0	6	6	6	7	5	5	10	19	21	28	39	82
Cirkevné	0	0	0	0	18	26	27	43	53	57	67	65	72
Spolu	4 745	5 071	5 297	5 254	5 429	5 456	5 470	5 438	5 889	5 946	6 065	6 095	6 126

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 13: Súhrnné údaje o žiakoch v špeciálnych školách, špeciálnych triedach a v školskej integrácii v ZŠ za roky 1996 až 2012 – porovnanie a prepočty na celkový počet žiakov ZŠ (bez škôl pri zdravotníckych zariadeniach)

Rok	Počet žiakov so zdravotným znevýhodnením				% podiel žiakov so zdravotným znevýhodnením na celkovom počte žiakov v ZŠ			
	Špeciálne		Integrovaní v ZŠ	Spolu	Špeciálne		Integrovaní v ZŠ	Spolu
	školy	triedy v ZŠ			školy	triedy v ZŠ		
2000	18 546	3 171	9 593	31 310	2,75	0,47	1,42	4,65
2001	18 930	3 607	6 055	28 592	2,91	0,55	0,93	4,40
2002	18 611	4 286	6 450	29 347	2,97	0,68	1,03	4,69
2003	18 168	4 675	8 414	31 257	3,01	0,77	1,39	5,18
2004	18 227	5 436	10 607	34 270	3,14	0,94	1,83	5,90
2005	18 090	6 259	11 722	36 071	3,24	1,12	2,10	6,46
2006	18 184	6 922	13 828	38 934	3,39	1,29	2,58	7,27
2007	18 742	9 318	15 273	43 333	3,65	1,82	2,98	8,45
2008	18 312	10 016	15 745	44 073	3,74	2,04	3,21	8,99
2009	18 301	10 242	17 241	45 784	3,84	2,15	3,62	9,60
2010	18 356	10 592	18 776	47 724	3,92	2,26	4,01	10,18
2011	18 388	10 440	20 534	49 362	4,23	2,40	4,73	11,36
2012	18 517	10 207	21 754	50 478	4,30	2,37	5,06	11,73

Zdroj: MŠVVaŠ SR, odbor špeciálnych škôl, špeciálnych výchovných zariadení a poradenských zariadení

bolo pripraviť mladú generáciu na Slovensku na život a uplatnenie sa v informačnej spoločnosti 21. storočia, inými slovami, vytvoriť predpoklady, aby naša mladá generácia bola konkurencieschopná na formujúcom sa globálnom trhu práce, predovšetkým v porovnaní so svojimi vrstovníkmi z Európskej únie. V tejto súvislosti bolo nutné **premeniť tradičnú školu na modernú globálnu školu tretieho tisícročia**. To si vyžadovalo nielen vybudovanie adekvátnej hardvérovej infraštruktúry v školách, ale predovšetkým prípravu učiteľov tak, aby boli schopní aplikovať moderné informačno-komunikačné technológie (IKT) vo vyučovaní svojich predmetov. Bol schválený projekt Infovek, ktorý v sebe integroval rozvoj všetkých troch spomínaných aspektov premeny školy: budovanie hardvérovej infraštruktúry, prípravu učiteľov a tvorbu

edukačného obsahu. V rámci projektu Infovek sa distribuovala technika (počítače, notebooky, interaktívne tabule). Internetové pripojenie je zabezpečené pre všetky základné, špeciálne a stredné školy a školské zariadenia (projekt Infovek II). Príprava učiteľov sa uskutočňuje prostredníctvom dvoch projektov v Ústave informácií a prognóz školstva (*Modernizácia vzdelávacieho procesu na základných školách* a *Modernizácia vzdelávacieho procesu na stredných školách*), ale aj prostredníctvom profesijného a kariérového rastu pedagogických zamestnancov v metodicko-pedagogických centrách. Informačné technológie sú vo všetkých školách. Vybavenie hardvéru a softvéru sa rôzni v závislosti od typu škôl aj od škôl samotných (tab. 9). V súčasnosti čelíme výzve zvyšovania prenosových rýchlostí, na základe ktorých by sa školám umožnilo využívať širší rámec on-line služieb ako doteraz. Z komplexného prehľadu vyplynulo, že **pomer žiakov na 1 počítač bol roku 2011 v školách na úrovni 3,72 žiaka** (ZŠ: 4,31, SŠ: 2,91, špeciálne školy: 4,20) – grafy 4 a 5. V rámci Európskej únie sa čísla rôznia, najlepší pomer žiakov na počítač dosahujú škandinávске krajiny, kde sa blížia k hodnote 1 : 1.

8. Zníženie počtu detí v špeciálnych školách, najmä v špeciálnych základných školách pre žiakov s mentálnym postihnutím, a to spresnením diagnôz a koncepciou integrácie detí so špeciálnymi potrebami do štandardných škôl; vypracovanie efektívnych a skupinových programov edukácie pre tieto deti, pripraviť na túto prácu učiteľov

Školy pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením poskytujú výchovu a vzdelávanie od predškolskej prípravy až po prípravu na povolanie. Školský zákon stanovil, že dieťa sa do školy prijíma na základe diagnostických vyšetrení. Garantuje sa vzdelávanie s pomocou nevyhnutných kompenzačných pomôcok, učebných pomôcok a učebníc, ktoré sa poskytujú bezplatne. Školy pre žiakov so zdravotným znevýhodnením sa môžu vnútorne diferencovať na výchovu a vzdelávanie detí a žiakov s rôznym stupňom zdravotného postihnutia alebo zdravotného znevýhodnenia a v rámci toho istého druhu postihnutia či znevýhodnenia. Príslušné ustanovenie zákona umožňuje, aby bariéry, ktoré vyplývajú pre žiakov z ich zdravotného znevýhodnenia, pomáhal prekonávať asistent pedagóga. Zákon ustanovil praktickú školu ako typ školy, v ktorej vzdelávacie programy poskytujú vzdelávanie a prípravu na výkon jednoduchých pracovných činností žiakom s mentálnym postihnutím alebo žiakom s mentálnym postihnutím v kombinácii s iným zdravotným postihnutím. Odborné učilište poskytuje odbornú prípravu na výkon nenáročných pracovných činností tým žiakom s mentálnym postihnutím, ktorí sú schopní samostatne pracovať, ale ich pracovné a spoločenské uplatnenie musia usmerňovať iné osoby. Vývoj počtu žiakov v špeciálnych školách približujú tab. 10 – 12.

Počet žiakov so zdravotným znevýhodnením v špeciálnych školách na úrovni základného vzdelávania tvoril roku 2000 z celkového počtu žiakov 2,75 %, v špeciálnych stredných školách vrátane odborných učilíšť 1,49 %, čo je spolu 4,24 %. Ich počet sa do roku 2012 zvýšil v špeciálnych školách celkovo na 4,3 %, čo je v porovnaní s rokom 2000 o 0,06 % žiakov viac. Počet žiakov so zdravotným znevýhodnením v ZŠ bežného typu vzdelávaných formou školskej integrácie roku 2000 tvoril 1,42 % z celkového počtu žiakov, v stredných školách 0,15 %. Do roku 2012 sa počet žiakov v školskej integrácii v ZŠ zvýšil na 5,6 %, čo je o 4,18 % žiakov viac, v stredných školách na 2,56 %, čo je o 2,41 % žiakov viac. **Celkovo sa počet integrovaných žiakov so zdravotným znevýhodnením zvýšil o 4,97 %.**

Okrem vzdelávania žiakov v špeciálnych školách a v školskej integrácii sa podobne ako v ostatných európskych krajinách uplatňuje aj vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením v špeciálnych triedach bežných typov základných a stredných škôl. **Počet žiakov vzdeláva-**

ných v špeciálnych triedach ZŠ vzrástol od roku 2000 do roku 2012 z 0,47 % na 2,37 % a v stredných školách z 0,01 % na 2,56 % (tab. 13 a 14).

V súlade s cieľmi Milénia sa **predĺžila dĺžka vzdelávania žiakov so zdravotným postihnutím**. Vznikol prípravný ročník ako súčasť

povinnnej školskej dochádzky na podporu vývinu žiakov so zdravotným postihnutím, na vytvorenie kompenzačných zručností potrebných na ich vzdelávanie, čo predĺžilo ich vzdelávanie o jeden rok. Ďalším faktorom, ktorý zapríčinil, že napriek zvyšovaniu počtu žiakov v školskej integrácii sa v špeciálnych školách nezaznamenalo aj výrazné zníženie počtu žiakov, je, že pre žiakov, ktorí v minulosti museli svoje vzdelávanie ukončiť absolvovaním posledného ročníka svojho základného vzdelávania, bol **vytvorený nový typ školy so zamieraním ich prípravy na vykonávanie jednoduchých pracovných a samoobslužných činností a vytváranie návykov nevyhnutných na ich život v dospelosti**. Je pochopiteľné, že títo žiaci rozšírili počty žiakov v špeciálnych školách, keďže školská integrácia žiakov so závažným stupňom mentálneho postihnutia, často kombinovaného s iným druhom závažného zdravotného postihnutia, v stredných školách nie je vhodná, na vzdelávanie však majú v súlade s *Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím* právo.

Je potrebné tiež uviesť, že podobný vývoj zaznamenávajú aj ďalšie krajiny v zahraničí, ktoré mali vybudovaný podobný systém vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením ako Slovenská republika (údaje Európskej agentúry pre rozvoj vzdelávania osôb so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami z roku 2010). Podľa správy Svetovej zdravotníckej organizácie z roku 2004 asi 10 – 20 % detí má jednu alebo viac duševných porúch alebo porúch správania. Práve vzhľadom na uvedené fakty sa v súčasnosti stáva jednou z najdiskutovanejších tém otázka **agresivity detí, detskej hyperaktivity a problémov v správaní u detí**. Posledné štúdie skúmajúce prevalenciu psychických porúch v školskom veku preukázali

V oblasti **špeciálnych výchovných zariadení** školský zákon stanovuje, ktoré zariadenia zriaďované v rezorte školstva sú školské špeciálne výchovné zariadenia. Ide o diagnostické centrum, reedukačné centrum, liečebno-výchovné sanatórium. Príslušné ustanovenia zákona definujú jednotlivé zariadenia, účel poskytovaných služieb a podrobnosti o pobyte žiakov v nich s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia. Ďalej definujú zdravotnú starostlivosť, výchovné opatrenia a ochranné opatrenia, ako aj úhradu nákladov za pobyt v špeciálnych výchovných zariadeniach. Tab. 15 uvádza počet špeciálnych výchovných zariadení zaradených do siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky v členení podľa zriaďovateľa.

Zlepšenie podmienok v bežných ZŠ pre deti a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, deti a žiakov zdravotne, zmyslovo postihnutých a s ľahkým mentálnym postihnutím predpokladá uskutočnenie viacerých opatrení vo výchovno-vzdelávacom procese na zabezpečenie nevyhnutných potrieb pre túto skupinu detí a žiakov, ako sú napríklad didaktické, kompenzačné či relaxačné pomôcky, technické a vzdelávacie prostriedky, prípadne vybavenie špeciálnymi relaxačnými priestormi priamo v škole. Za súčasných finančných podmienok nie všetky bežné ZŠ môžu adekvátne naplniť potreby takýchto žiakov (viac uvedené v bode 4).

10. Rozšírenie a skvalitnenie práce v materských školách. Legislatívne zakotviť, aby najmä deti zo znevýhodneného sociálneho prostredia navštevovali aspoň posledný ročník materskej školy **povinne**. Vypracovať nový, moderný výchovný program postavený na princípoch tvorivo-humanistickej výchovy, kognitívnom, senzomotorickom a afektívnom rozvoji dieťaťa. Osobitný dôraz klásť na „objavujúce učenie“ a heuristické metódy. Legislatívne upraviť, aby sa materské školy stali integrálnou súčasťou školského systému

Milénium v oblasti materských škôl (ďalej aj „MŠ“) navrhuje pre päťročné deti legislatívne zaviesť povinnú dochádzku do MŠ až po vstup dieťaťa do ZŠ. Školský zákon upravil postavenie MŠ tým, že ju zaradil do sústavy škôl. Taktiež zaviedol bezplatnú predškolskú výchovu a vzdelávanie pre deti jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky. Vzdelávanie detí v MŠ sa od **1. septembra 2009** uskutočňuje **podľa vzdelávacích programov**. Štátny vzdelávací program (ďalej aj „ŠVP“) vymedzuje všeobecné ciele materských škôl, kľúčové kompetencie vo vyváženom rozvoji osobnosti detí a rámcový obsah vzdelávania v materských školách, **podporuje najmä komplexný a integrovaný prístup k vzdelávaniu** s uplatnením aktivizujúcich metód vzdelávania (situačné metódy, metóda projektového vyučovania, atď.) a efektívnych spôsobov vyučovania (zážitkové, problémové, kooperatívne vyučovanie, atď.). Hlavným cieľom predprimárneho vzdelávania je v zmysle ŠVP dosiahnuť optimálnu perceptuálno-motorickú, kognitív-

Tab. 14: Súhrnné údaje o žiakoch v špeciálnych školách, špeciálnych triedach a v školskej integrácii v stredných školách (vrátane odborných učilíšť a praktických škôl) za roky 1996 až 2012 – porovnanie a prepočty na celkový počet žiakov stredných škôl (bez škôl pri zdravotníckych zariadeniach)

Rok	Počet žiakov so zdravotným znevýhodnením				% podiel žiakov so zdravotným znevýhodnením na celkovom počte žiakov v stredných školách			
	Špeciálne		Integrovaní	Spolu	Špeciálne		Integrovaní	Spolu
	školy	triedy v SŠ			školy	triedy v SŠ		
2000	4 309	34	429	4 772	1,49	0,01	0,15	1,65
2001	5 042	29	114	5 185	1,68	0,01	0,04	1,73
2002	5 203	94	195	5 492	1,66	0,03	0,06	1,76
2003	5 223	31	299	5 553	1,57	0,01	0,09	1,67
2004	5 399	30	480	5 909	1,63	0,01	0,15	1,79
2005	5 456	•	1 116	6 572	1,69	0,00	0,35	2,03
2006	5 470	•	2 042	7 512	1,72	0,00	0,64	2,36
2007	5 428	10	2 830	8 268	1,76	0,00	0,92	2,68
2008	5 840	49	3 589	9 478	1,94	0,02	1,19	3,14
2009	5 892	54	4 308	10 254	2,02	0,02	1,48	3,52
2010	5 990	75	4 981	11 046	2,16	0,03	1,79	3,98
2011	6 022	73	5 578	11 673	2,33	0,03	2,15	4,51
2012	6 054	72	6 221	12 347	2,49	0,03	2,56	5,08

Zdroj: MŠVVaŠ SR, odbor špeciálnych škôl, špeciálnych výchovných zariadení a poradenských zariadení

Tab. 15: Počet špeciálnych výchovných zariadení

Typ zariadenia	Štátne	Súkromné	Cirkevné	Spolu
Reedukačné centrum	13	•	1	14
Liečebno-výchovné sanatórium	6	1	•	7
Diagnostické centrum	5	•	•	5
Spolu	24	1	1	26

Zdroj: MŠVVaŠ SR, odbor špec. škôl, špec. výchovných zariadení a poradenských zariadení

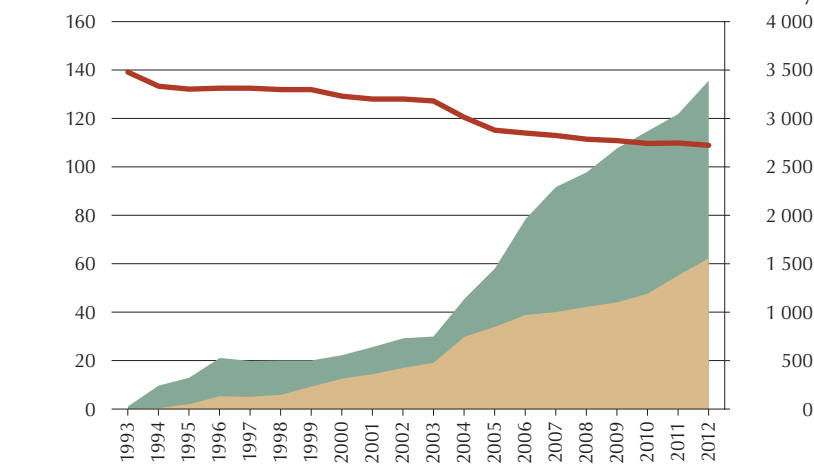
Graf 5: Vývoj počtu žiakov na 1 PC v ZŠ, SŠ a ŠŠ

Legenda: — základné školy, — stredné školy, — špeciálne školy.

Zdroj: ÚÍPŠ

Graf 6: Vývoj počtu materských škôl od roku 2003

Legenda: ■ súkromné školy, ■ cirkevné školy, ■ štátne školy.

Zdroj: ÚÍPŠ

Tab. 16: Vývoj počtu materských škôl podľa zriaďovateľa

Rok	Cirkevné školy	% z celkového počtu škôl	Súkromné školy	% z celkového počtu škôl	Štátne školy	% z celkového počtu škôl	Spolu
1993	•	•	1	0,03	3 481	100,0	3 482
1994	•	•	10	0,30	3 333	99,7	3 343
1995	2	0,06	11	0,33	3 309	99,6	3 322
1996	5	0,15	16	0,48	3 311	99,4	3 332
1997	5	0,15	15	0,45	3 310	99,4	3 330
1998	6	0,18	14	0,42	3 307	99,4	3 327
1999	9	0,27	11	0,33	3 290	99,4	3 310
2000	12	0,37	10	0,31	3 241	99,3	3 263
2001	14	0,43	12	0,37	3 217	99,2	3 243
2002	17	0,53	12	0,37	3 206	99,1	3 235
2003	19	0,59	11	0,34	3 180	99,1	3 210
2004	30	0,98	16	0,53	3 000	98,5	3 046
2005	34	1,15	24	0,81	2 887	98,0	2 945
2006	39	1,33	40	1,37	2 849	97,3	2 928
2007	40	1,37	52	1,79	2 818	96,8	2 910
2008	42	1,46	56	1,95	2 773	96,6	2 871
2009	44	1,53	64	2,23	2 765	96,2	2 873
2010	48	1,67	67	2,34	2 754	96,0	2 869
2011	55	1,92	67	2,34	2 743	95,7	2 865
2012	62	2,17	75	2,62	2 724	95,2	2 861

Zdroj: ÚIPŠ

nu a citovo-sociálnu úroveň ako základ pripravenosti na školské vzdelávanie a na život v spoločnosti. Východiskom je jedinečnosť dieťaťa, jeho aktívne učenie sa a začleňovanie do skupiny a kolektívu. **Predprimárne vzdelanie získa dieťa** absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu odboru vzdelávania v MŠ. Dokladom o získanom stupni vzdelania je **osvedčenie o absolvovaní predprimárneho vzdelávania**.

V snahe podporiť a zvýšiť počet detí zaškolených v MŠ minimálne rok pred plnením povinnej školskej dochádzky, najmä detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, zákon ustanovil, že príspevok v MŠ sa neuhrádza za dieťa vtedy, keď má jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky a ak zákonný zástupca dieťaťa predloží riaditeľovi MŠ doklad o tom, že je poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi. Tab. 16 a graf 6 približujú vývoj počtu materských škôl na Slovensku.

11. Osobitnú pozornosť venovať nadaným, talentovaným a tvorivým žiakom. Zlepšiť diagnostikovanie týchto detí. Rozšíriť počet špecializovaných tried s rozšíreným vyučovaním predmetov, tried a škôl pre nadané deti, výskumne pracovať na overovaní špecifických metód a obsahov, programov vzdelávania a výchovy, zaviesť rozširujúce štúdium pre učiteľov týchto detí, neupustiť od súťaží, olympiád a deti a mládež viac zapájať do medzinárodných súťaží, ale aj spolupráce; na stredných a vysokých školách zaviesť výskumné, bádateľské a heuristicko-projektové metódy; zlepšiť vzdelávanie, ale najmä výchovu v umeleckých a športových triedach a školách Súťaže žiakov škôl, osobitne predmetové olympiády, posudzujeme ako integrálnu súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu. Ich dlhodobým uplatňovaním sa darí vyhladávať talentovaných žiakov najmä v matematike, vo fyzike, v informatike, chémii, biológii, geografii a cudzích jazykoch. Aj v školskom roku 2011/2012 MŠVVaŠ SR vytvorilo potrebné podmienky na to, aby sa týchto súťaží mohli zúčastniť všetci žiaci stredných škôl, ktorí majú na úspešné zvládnutie a reprezentáciu krajiny potrebné predpoklady. Za odbornú stránku súťaží zodpovedajú príslušné celoštátne odborné komisie, vymenované ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Vycestovanie najlepších žiakov na olympiády a ďalšie súťaže, ktoré majú medzinárodné pokračovanie, zabezpečovala sekcia medzinárodnej spolupráce MŠVVaŠ SR. V školskom roku 2011/2012 sa naši žiaci zúčastnili **14 medzinárodných predmetových olympiád a ďalších súťaží**. Jedenásť bolo určených pre jednotlivcov a tri pre tímy. Výsledky slovenských reprezentantov boli **2 zlaté medaily, 11 strieborných medailí a 26 bronzových medailí**.

Výchova a vzdelávanie detí s nadaním alebo žiakov s nadaním sa uskutočňuje v školách podľa školského zákona so zameraním na rozvoj všeobecného intelektového nadania, špecifického intelektového nadania, umeleckého alebo športového nadania. Špecifické podmienky pre deti alebo žiakov s nadaním sa vytvárajú v školách a triedach pre deti a žiakov s nadaním. Inštitucionálny rozvoj nadania takýchto detí a žiakov podporuje najmä základná umelecká škola,

ho času a i.), ale aj inštitúcie, akými sú pedagogicko-psychologické poradne, metodické centrá, centrá prevencie, centrá voľného času, špeciálnopedagogické poradne, logopedické a lekárske služby, ako aj školy v prírode, školské výpočtové strediská, rozličné združenia a nadácie, pracovníci tretieho sektora, ktorí pomáhajú vo výchove a vzdelávaní detí a mládeže V školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie sa vykonáva

Tab. 17: Počet škôl, tried a žiakov s nadaním

Špeciálne materské školy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Školy	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Triedy	•	•	•	•	•	•	•	•	•	1	1	•	•
Žiaci	•	•	•	•	•	•	•	•	•	8	9	•	•

Špeciálne základné školy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Školy								2	2	4	4	4	4
Triedy								184	218	248	262	265	257
Žiaci								2 594	2 946	3 163	3 333	3 248	3 196

Špeciálne stredné školy (každý rok ide o špeciálne gymnázium)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Školy	•	•	•	•	•	•	•	•	1	1	1	1	1
Triedy	•	•	•	•	•	•	•	•	21	21	22	24	25
Žiaci	•	•	•	•	•	•	•	•	395	385	392	409	427

Zdroj: ÚIPŠ

jazyková škola a centrum voľného času. Počet škôl, tried a žiakov s nadaním uvádza tab. 17.

12. V modernom školskom a výchovnom systéme majú zvláštne miesto podporné a nápomocné orgány a inštitúcie. Ide najmä o poradcov (výchovný poradca, špeciálny pedagóg, logopéd, školský psychológ, protidrogový poradca, kariérový poradca, školský lekár, pedagóg voľné-

najmä psychologická, pedagogická, špeciálnopedagogická činnosť vrátane logopedickej a liečebnopedagogickej činnosti a sociálna činnosť zameraná na optimalizáciu výchovného, vzdelávacieho, psychického, sociálneho a kariérového vývinu detí od narodenia až po ukončenie prípravy na povolania. Osobitná starostlivosť sa venuje deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Poradenské služby poskytu-

Tab. 18: Počet škôl podľa zriaďovateľa

Druh školy	Rok	Cirkevné	Súkromné	Štátne	Spolu
ZŠ	2001	97	7	2 302	2 406
	2012	113	41	2 023	2 177
GYM	2001	41	17	159	217
	2012	55	39	151	245
SOŠ	2001	16	41	687	744
	2012	19	90	359	468

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 19: Počet detí a žiakov v školách podľa zriaďovateľa

Druh školy	Rok	Cirkevné	Súkromné	Štátne	Spolu
MŠ	2001	532	333	149 722	150 587
	2012	3 414	3 281	142 816	149 511
ZŠ	2001	25 508	279	601 962	627 749
	2012	22 351	4 348	403 440	430 139
GYM	2001	11 452	2 679	72 108	86 239
	2012	12 904	3 839	63 603	80 346
SOŠ + K	2001	3 231	4 617	200 131	207 979
	2012	3 775	15 030	139 151	157 956
Spolu	2001	40 723	7 908	1 023 923	1 072 554
	2012	42 444	26 498	749 010	817 952
Spolu v %	2001	3,8	0,7	95,5	100
	2012	5,2	3,2	91,6	100

Zdroj: ÚIPŠ

jú aj zákonným zástupcom detí a pedagogickým zamestnancom. Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v spolupráci s rodinou, so školou a školským zariadením poskytuje komplexnú preventívnu výchovnú a psychologickú starostlivosť deťom a ich zákonným zástupcom, najmä v prípadoch výskytu porúch psychického vývinu a porúch správania a výskytu sociálnopatologických javov v populácii detí vo svojej územnej pôsobnosti. Poradenskú službu poskytuje aj zákonným zástupcom detí a pedagogickým zamestnancom. V súčasnosti pôsobí v základných a stredných školách 468 školských špeciálnych pedagógov, čo je o 119 viac než roku 2007, t. j. pred začiatkom uplatňovania plnenia *Národného programu starostlivosti o deti a dorast v SR na roky 2008 – 2015*. V základných a stredných školách je realizovaná profesionálna orientácia pri voľbe povolania žiakov a ich optimálny **kariérový rozvoj** a rast na základe ich osobných predpokladov a schopností prostredníctvom práce pedagogického zamestnanca-spezialistu (**výchovného poradcu**) v spolupráci s odbornými zamestnancami škôl a školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie (s psychológom a so školským psychológom). Pri svojej práci využívajú program *Proforient* a ostatné psychodiagnostické testy a metódy. Program zabezpečuje prístup k informáciám, ktoré sa dajú využiť pri

13. Nešťátne školy posudzovať ako integrálnu a rovnocennú súčasť vzdelávacieho systému V oblasti výchovy a vzdelávania sa za posledných dvanásť rokov uskutočnili výrazné zmeny aj vo vzťahu k nešťátnemu vzdelávaniu. S účinnosťou od **1. 1. 2004** nadobudol platnosť zákon č. 596/2003 Z. z., ktorý v tom čase upravil **pôsobnosť, organizáciu a úlohy orgánov štátnej správy v školstve**, pričom ustanovil, že **riaditelia nešťátnych škôl a školských zariadení nemajú postavenie orgánu štátnej správy**. Legislatívne sa tiež riešili pracovnoprávne vzťahy riaditeľa školy alebo školského zariadenia v zmysle Zákonníka práce. Týmto zákonom sa **po prvýkrát legislatívne rieši definícia a problematika siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky**. V prípade školy zriadenej štátom uznanou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou (ďalej len „cirkevná škola“) a školy zriadenej inou fyzickou osobou alebo právnickou osobou (ďalej len „súkromná škola“) a školského zariadenia môže byť žiadateľom (zriaďovateľom) o zaradenie školy alebo školského zariadenia do siete **iná právnická osoba alebo fyzická osoba či štátom uznaná cirkev alebo náboženská spoločnosť**. Zákon určil aj možnosť a spôsob **označovania súkromných a cirkevných škôl a školských zariadení**. Prijatím zákona č. 597/2003 Z. z. sa **zrovnoprávnilo financovanie** škôl, v ktorých sa vzdelávanie považuje za sústavnú prípravu na povolanie pre **všetkých**

proforientácii žiakov ZŠ hlásiacich sa na stredné školy, a vytvára predpoklady na elektronickú výmenu informácií medzi ZŠ, poradenskými zariadeniami a školskými výpočtovými strediskami. Pedagogickým zamestnancom poskytuje psychologické poradenstvo a konzultácie **školský psychológ**, ktorý je odborným zamestnancom školy, resp. poradenského zariadenia a svoje služby poskytuje v jednej alebo vo viacerých školách. V úzkej spolupráci so špeciálnym pedagógom, prípadne aj s logopédom a fyzioterapeutom sa poskytuje: **komplexná psychologická diagnostika**, rozvíjajúce a korektívne programy, podpora sociálneho a emocionálneho vývinu (aj ako sekundárna prevencia pred problémami osobnostného vývinu), v indikovaných prípadoch psychoterapia, poradenstvo pre rodičov a učiteľov pri optimalizácii výchovných postupov, spolupráca pri tvorbe individuálnych vzdelávacích programov a vzdelávanie študentov psychológie a špeciálnej pedagogiky (prax a stáže) v problematike školskej integrácie, multidisciplinárnej starostlivosti o deti s postihnutím a vývinovými poruchami učenia a psychologických prístupov k deťom. V slovenskom vzdelávacom systéme majú svoje **osobité postavenie** okrem škôl a školských zariadení aj ďalšie **inštitúcie**, ako napríklad metodické centrá, školské výpočtové strediská, **rozličné združenia a nadácie, pracovníci tretieho sektora**, ktorí pomáhajú vo výchove a vzdelávaní detí a mládeže.

zriaďovateľov rovnako – tak štátnych, ako aj súkromných a cirkevných škôl, prostredníctvom **zavedenia normatívneho financovania na žiaka**. Taktiež sa zaviedol systém **financovania záujmového vzdelávania** poskytovaného školami a školskými zariadeniami **formou vzdelávacích poukazov**. Roku 2006 bolo novelizáciou zákona č. 597/2003 Z. z. riešené financovanie nešťátnych základných umeleckých škôl a nešťátnych školských zariadení tak, že financovanie týchto subjektov prešlo s účinnosťou od 1. 1. 2007 z rozpočtu ministerstva na obce a vyššie územné celky, a to v súlade s princípmi fiškálnej decentralizácie, t. j. z výnosu dane obcí a vyšších územných celkov podľa určených pravidiel. Týmto zákonom sa doplnila ďalšia podmienka – súhlas/nesúhlas obce alebo vyššieho územného celku so vznikom súkromnej a cirkevnej základnej umeleckej školy a školského zariadenia. V ďalších legislatívnych zmenách sa upravili pravidlá poskytovania finančných prostriedkov nešťátnemu zriaďovateľovi základnej umeleckej školy a nešťátnemu školskému zariadeniu z výnosu dane z rozpočtu obce a vyššieho územného celku na stanovené obdobie vo výške 88 % objemu finančných prostriedkov vypočítaných podľa osobitného predpisu o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy. Súkromnému zriaďovateľovi ministerstvo zníži normatívny príspevok na žiaka na príslušný kalendárny rok o 15 %, a to na obdobie od zistenia nedostatkov až po ich odstránenie,

v prípade, ak Štátna školská inšpekcia v súkromnej škole zistí nesúlad školského vzdelávacieho programu (ďalej aj „ŠkVP“) so ŠVP, ak zistí vyšší počet žiakov v triedach škôl, ako stanovuje osobitný právny predpis, alebo ak zistí, že odbornosť vyučovania jednotlivých predmetov v škole v rámci škVP je menšia ako 70 %. Toto opatrenie sa nevzťahuje na cirkevné a štátne školy. Neštátnej škole sa neprideliujú finančné prostriedky na kapitálové výdavky, tieto možno získať len v rámci rozvojových projektov, a to len na obstaranie hnutel'ného majetku. Dopravné náklady žiakov súkromných

uplatňovať len v rámci experimentálneho overovania. Vo vzťahu k štátom stanovenému štandardu možno školy, ktoré sa nejakým spôsobom odlišujú od tradičného inštitucionálneho vzdelávania, považovať za alternatívne. Reálny výber školy predpokladá, že školy sa odlišujú a že rodičia sa môžu slobodne rozhodnúť na základe profilu školy, dosiahnutej kvality alebo pedagogických postupov. Z porovnania výsledkov žiakov zo škôl rôznych zriaďovateľov v Maturite 2012 Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania nezaznamenal vecne významné rozdiely medzi priemernou

tieto schopnosti: komunikačné, personálne a interpersonálne, tvorivo a kriticky riešiť problémy, pracovať s modernými informačnými technológiami, zaradiť do vzdelávania problematiku výchovy k zdraviu a formovať občiansku spoločnosť. Uvedeným kompetenciám stanovilo nadpredmetový charakter a ich realizáciu viazalo skôr na metódy vyučovania ako na obsah. **Systém prevencie** v rezorte školstva sa realizuje v oblastiach výchovy a vzdelávania: ■ aktívnou ochranou detí, ■ odbornou psychologickou a špeciálnopedagogickou starostlivosťou,

ských práv a základných slobôd a zákaz všetkých foriem diskriminácie, obzvlášť segregácie v školskom prostredí. Školský zákon ďalej zakazuje používanie všetkých foriem telesných trestov a sankcií vo výchove a vzdelávaní. V súčasne platnom **ŠVP** je zakomponovaný priestor na podporu prevencie rizikového správania žiakov. Okrem samotného nastavenia vzdelávacieho procesu, založeného na rozvoji kompetencií žiaka, sú to predovšetkým prierezové témy, ktoré majú ambíciu prispieť k rozvoju osobnostných a sociálnych kompetencií žiakov. V rámci stanoveného kurikula sú

tínedžera sa všetci respondenti aspoň občas pripájajú na internet. Väčšina (63 %) dospievajúcich sa pripája viackrát denne a pri jednom pripojení strávia najčastejšie 1 – 2 hodiny (31,80 %) alebo 2 – 3 hodiny (24,80 %). V týchto charakteristikách sa nelíšia dievčatá od chlapcov. Väčšina z nich (84,50 %) má pripojenie na internet doma a v škole (74,5 %). Okrem toho chodia na internet ku kamarátom (36,2 %), do herní (15 %) a stále častejšie (14,5 %) sa naň pripájajú cez mobil (zdroj: *Adolescenti a negatívne zážitky na internete*. Bratislava: VÚDPaP 2010). Uvedená problematika je dôležitou zvyvou na ďalšie zlepšenia, ktoré prispievajú k minimalizácii negatívnych javov vo výchove a vzdelávaní. Tento cieľ je preto potrebné naďalej sledovať.

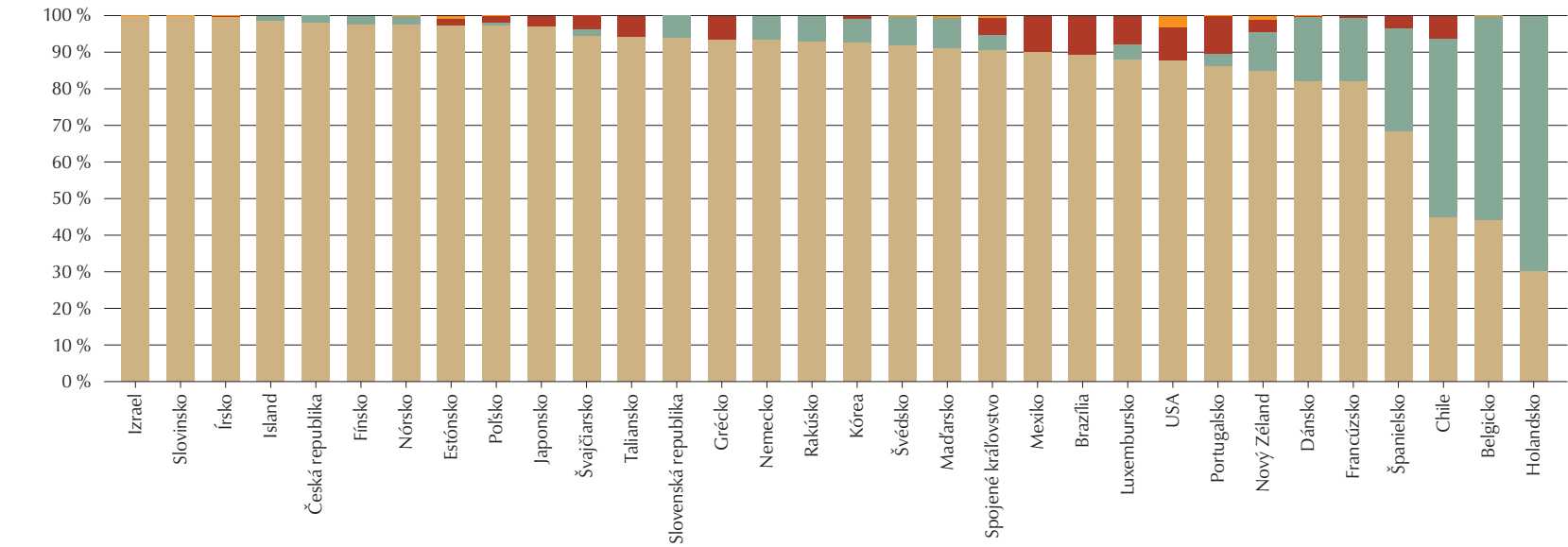
Záver

Komplexný odpočet plnenia programu Milénia a následných koncepčných dokumentov pre oblasť regionálneho školstva nebol od prijatia dokumentu zo strany rezortu realizovaný na žiadnej úrovni. V súlade s bodom C.3 uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 1193 z 19. decembra 2001 minister školstva v každom nepárnom roku počnúc rokom 2003 predkladal na rokovanie vlády Slovenskej republiky k 31. decembru materiál nazvaný *Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach v Slovenskej republike*, ktorý vypracúvala Štátna školská inšpekcia.

Z predloženej spracovanej sumarizácie vyplýva, že úlohy krátkodobého charakteru stanovené do roku 2003 boli v tomto termíne plnené len minimálne. V značnej miere sa ich plnenie realizovalo až po roku 2003, najmä prijatím zákona č. 596/2003 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2004, zákona č. 597/2003 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2004, a školského zákona, ktorý nadobudol účinnosť 1. septembra 2008.

Z odpočtu úloh krátkodobého charakteru vyplynulo viacero zistení, ako napríklad skutočnosť, že **niektoré stanovené krátkodobé úlohy sa doteraz nerealizovali. Ide najmä o vypracovanie koncepcie informatizácie základného školstva, profesiogramov na výber vhodných uchádzačov o učiteľské povolanie, spustenie rezortného informačného systému a zabezpečenie pedagogického výskumu pre potreby pedagogickej praxe.** Úlohy dlhodobého charakteru boli stanovené na obdobie rokov 2004 – 2020. Vzhľadom na stanovený časový interval možno vo všeobecnosti konštatovať, že termín ich realizácie bol zo strany riešiteľov do termínu odpočtu v značnej miere dodržaný. Konkrétne bol spôsob ich realizácie zabezpečený prijatím legislatívnych noriem, najmä zákona č. 596/2003 Z. z., školského zákona, zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a ich následnou novelizáciou. Okrem citovaných legislatívnych predpisov sa jednotlivé plnenia úloh v súčasnosti zabezpečujú aj prostredníctvom národných projektov priamo riadených organizácií MŠVVaŠ SR v rámci operačného programu Vzdelávanie. Z vyššie uvedeného odpočtu vyplýva aj skutočnosť, že v plnení niektorých stanovených úloh je potrebné zo strany uvedených riešiteľov naďalej pokračovať, aby ciele a zámary Milénia bolo možné vo vytýčenom období naplniť. Na záver uvádzame, že predložený odpočet plnenia programu Milénium prostredníctvom krátkodobých a dlhodobých úloh má informatívny charakter. Ich odpočet má slúžiť ako podklad na prípravu ďalších materiálov legislatívneho i nelegislatívneho charakteru.

Graf 7: Podiel žiakov v školách podľa zriaďovateľa v krajinách OECD

Legenda: ■ štátne, ■ súkromné závislé, ■ súkromné nezávislé, ■ domáce vzdelávanie.

Zdroj: Highlights from Education at a Glance 2010

škôl, v ktorej si žiak plní povinnú školskú dochádzku, sa nepreplácajú. Školský zákon s účinnosťou od 1. 9. 2008 stanovil princípy výchovy a vzdelávania aj vo vzťahu k neštátnemu školstvu, ktoré deklarujú slobodnú voľbu vzdelávania a náboženskú toleranciu, rovnoprávnosť postavenia škôl a školských zariadení bez rozdielu zriaďovateľa a rovnocennosť vzdelania získaného v štátnych školách, v cirkevných školách a v súkromných školách. V prípade súkromnej a cirkevnej školy alebo školského zariadenia pedagogickú dokumentáciu (učebné plány, učebné osnovy, výchovné plány a výchovné osnovy) môže vydať zriaďovateľ súkromnej a cirkevnej školy alebo školského zariadenia len po predchádzajúcom súhlase ministerstva. Táto povinnosť sa nevzťahuje na iných zriaďovateľov. V prípade žiadosti neštátneho zriaďovateľa strednej školy sa vyžaduje aj predloženie súhlasného vyjadrenia samosprávneho kraja a vyjadrenie jeho poradných orgánov v prípade odborného vzdelávania. Zákon ďalej umožňuje, aby samosprávny kraj určil zriaďovateľom škôl vo všeobecne záväznom nariadení po prerokovaní v krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu počet tried prvého ročníka stredných škôl (okrem osemročných gymnázií) vo svojej územnej pôsobnosti na prijímacie konanie v nasledujúcom školskom roku a pri otvraní prvých ročníkov. Posledná legislatívna zmena ustanovila zvýšenie kompetencie územnej samosprávy aj vo vzťahu k neštátnemu zriaďovateľovi. Neštátne školy majú školským zákonom existenčne ustanovené rovnaké postavenie ako štátne školy. V tomto právnom vymedzení z hľadiska spravovania, zriaďovania a kontroly neštátnych škôl a začlenenia do siete školského systému fungujú neštátne školy obdobne ako štátne školy. Vo vzťahu k vzdelávaciemu štandardu stanovenému štátom sa neštátne školy odchyľujú len nepatrne. Na rozdiel od štandardných štátnych škôl majú zavedené, napr. cirkevné školy, v učebných plánoch aj vyučovací predmet latinčina a náboženstvo. Súkromné školy sa usilujú o väčšiu alternatívnosť zavádzaním medzinárodných vzdelávacích programov a iných alternatívnych pedagogických modelov. Alternatívny spôsob výchovy a vzdelávania môžu súkromné školy podľa súčasnej platnej legislatívy

úspešnosťou žiakov cirkevných a štátnych škôl a priemernou úspešnosťou žiakov štátnych a súkromných škôl v žiadnom z testovaných predmetov. Žiaci cirkevných škôl dosiahli lepšie výsledky vo vybraných predmetoch ako žiaci súkromných a štátnych škôl. Hlavnou oblasťou hodnotenia programu Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) PISA 2009 bola čitateľská gramotnosť žiakov. V 16 členských a 10 partnerských krajinách OECD výsledky ukázali, že žiaci v neštátnych školách v testovaní čitateľskej gramotnosti dosiahli o 30 bodov viac v porovnaní s verejnými školami. Slovenské neštátne školy dosiahli v porovnaní s verejnými školami lepšie výsledky aj v hodnotení klímy školy v oblasti disciplíny žiakov. V tab. 18 uvádzame vybrané údaje z roku 2001 v porovnaní s rokom 2012, ktoré sa týkajú počtu cirkevných a súkromných škôl, v ktorých sa uskutočňuje plnenie povinnej školskej dochádzky. Z hľadiska medzinárodného porovnania podielu žiakov v štátnych školách a v neštátnych školách uvádzame, že takmer vo všetkých krajinách Európskej únie sa majoritná časť študentov (82 %) vzdeláva v štátnych školách. V Lotyšsku, Litve a Chorvátsku sa v štátnych školách vzdeláva viac ako 98 % žiakov. V priemere 14 % žiakov v primárnom a vo vyššom sekundárnom vzdelávaní navštevuje neštátne školy. V Slovenskej republike to v školskom roku 2012/2013 bolo 8,40 % (tab. 19). Najvyššie percento žiakov študujúcich v neštátnych školách je podľa ročenky OECD *Education at a Glance 2010* v Holandsku – až takmer 70 %, vo flámskej oblasti Belgicka je to 62,7 % (graf 7).

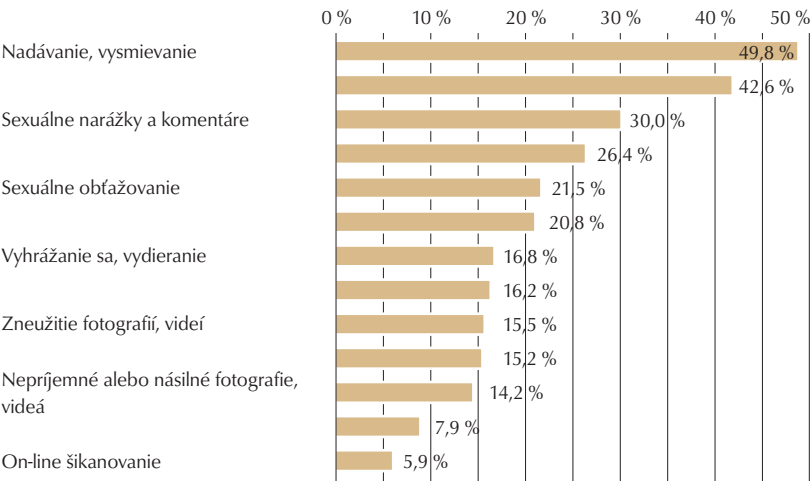
14. Program výchovy a vzdelávania v každej škole by mal viesť k všestrannému rozvoju osobnosti každého jednotlivca, k získaniu vedomostí a kľúčových kompetencií a uplatneniu sa v spoločnosti. Vychádzať treba pritom z toho, že výchova k mravným hodnotám, sociálne mu cteniu a demokracii predstavuje základ stability spoločnosti a jeden z najúčinnějších prostriedkov proti násiliu, kriminalite a ďalším negatívnym javom. Osobitne vytvárať podmienky na výchovu v duchu porozumenia tolerancie voči národnostným a iným menšinám Milénium za kľúčové kompetencie potrebné u žiakov a študentov stanovilo

- spoluprácou s rodinou,
- podporou voľnočasových aktivít,
- reedukáciou a resocializáciou.

Systém prevencie sociálnopatologických javov v rezorte školstva zahŕňa: ■ cieľené informácie, poskytované v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, ■ špecifické programy a aktivity škôl a školských zariadení, najmä v zmysle podpory právneho vedomia, zdravotného životného štýlu a školských preventívnych projektov (projekty

prierezové témy *Ochrana života a zdravia a Osobnostný a sociálny rozvoj*. S cieľom zabezpečiť zavedenie najnovších efektívnych preventívnych prístupov v oblasti školskej prevencie Štátny pedagogický ústav rozpracoval **návod na prípravu stratégie školy zameranej na prevenciu rizikového správania detí a žiakov v rámci jednotlivých stupňov vzdelávania**. Zvýšená pozornosť sa venuje aj **prevencii šikanovania, zvlášť prevencii kyberšikanovania a zneužívania detí cez sociálne siete, ako aj prevencii obchodovania s ľuďmi**.

Graf 8: S ktorými nepríjemnými zážitkami si sa ty osobne stretla/ stretol na internete?

Zdroj: VÚDPaP

podpory zdravia v školách, preventívne programy a projekty zamerané najmä na oblasť prevencie obchodovania s ľuďmi, prevencie násilia a šikanovania, prevencie drogových závislostí, projekty podpory duševného zdravia detí a mládeže a pod.), ■ podporu vzdelávania pedagogických a nepedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení s dôrazom na podporu práce učiteľov ako koordinátorov prevencie, ■ podporu voľnočasových aktivít detí a mládeže – podporu organizácií pracujúcich s deťmi a mládežou vo voľnom čase, podporu športových zväzov, podporu neformálneho a celoživotného vzdelávania a pod.

Jedným z cieľov výchovy a vzdelávania je aj úcta k ľudským právam a základným slobodám, k zásadám ustanoveným v Európskom dohovore o ochrane ľud-

Dostupnosť internetového pripojenia znásobuje rozsah príležitostí pre deti (informácie, komunikácia, sebavyjadrenie...) a zároveň znásobuje aj rozsah rizík (kyberšikanovanie, kyberstalking, sexting...). Všade prítomný internet ako komunikačné médium obohacuje šikanovanie o jeho technologickú podobu – **kyberšikanovanie**. Z bežných situácií tvárou v tvár sa rozširuje pomocou mnohých technologických kanálov do všetkých oblastí života obete, a má tak nebezpečne zhubný potenciál (graf 8). Podľa štatistik sa s nejakou formou šikanovania stretlo každé dieťa, pričom podľa prieskumu ÚIPŠ z roku 2005 sa šikanovanie najčastejšie objavuje v škole (52,60 %). **Z výsledkov výskumu** (Gregussová et al., 2010, Tomková et al., 2010, Balážová et al., 2010) internet je pre dospievajúcich samozrejmov súčasťou ich každodenného života. Okrem jedného

IV. Vyhodnotenie úloh krátkodobého a dlhodobého charakteru

Hlavné zámery výchovy a vzdelávania a stanovenie konkrétnych cieľov v Miléniu sa premietli do úloh krátkodobého a dlhodobého charakteru. Z dôvodu transparentnosti predkladáme vyhodnotenie úloh v pôvodnom číslovaní podľa schváleného realizačného plánu Milénia.

Úlohy krátkodobého charakteru (do roku 2003)

Číslo úlohy	Úloha	Termín	Riešiteľ	Ekonomické zabezpečenie	SPLNENÉ			NESPLNENÉ		Poznámky
					Útvár	Termín splnenia úlohy	Spôsob realizácie	Dôvod	Ekonomické náklady potrebné na dokončenie	
8.1.	Zriadenie Národnej kurikulárnej rady a vypracovanie teórie kurikula	2002	MŠ SR, vysoké školy a vybraní odborníci	1,2 mil. Sk	SRŠ	2008	Schválením zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov boli vytvorené legislatívne predpoklady na zriadenie Kurikulárnej rady. Kurikulárna rada má v súčasnosti 40 členov z radov predstaviteľov stavovských a profesijných organizácií, zriaďovateľov škôl, ZMOS, OZPŠV, riaditeľov škôl			
8.1.1.	Vytvorenie štátneho kurikula pre ZŠ, SŠ a školské zariadenia a výchovných programov	2002	NKR, vybrané inštitúcie a odborníci	4,2 mil. Sk	SRŠ	10. 7. 2002	Štandard stredoškolského odborného vzdelávania a výchovy v SR			
						2003 – 2009	Experimentálna verifikácia kurikula rómskeho jazyka a literatúry v ZŠ a SŠ			
						2004 – 2009	Experimentálna verifikácia efektívnosti kurikula predmetu rómske reálie v ZŠ a SŠ			
						6. 6. 2007	Koncepcia dvojúrovňového modelu odborného vzdelávania a prípravy v SR			
						19. 12. 2007	Koncepcia výchovy a vzdelávania národnostných menšín			
						1. 1. 2008	ŠVP pre OVP			
						2. 4. 2008	Koncepcia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania			
						2008	Vypracovanie ŠVP ISCED 1, ISCED 2, ISCED 3			
						2009	Vypracovanie ukázkového výchovného programu pre školské zariadenia			
8.1.2.	Vytvorenie školských programov a školských kurikúl	2004	Školy podľa metodického usmernenia NKR		SRŠ	1. 9. 2008	Vypracovanie ŠkVP na základe príslušných ŠVP			
8.2.	Inovácia programu výchovy a vzdelávania v MŠ	2003	MŠ SR a vysoké školy	0,5 mil. Sk	SRŠ SŠFEÚ	2008	Vypracovanie ŠVP ISCED 0			*Národný projekt MPC s názvom <i>Vzdelávanie pedagogických zamestnancov MŠ ako súčasť reformy vzdelávania</i>
8.3.	Vypracovanie nového obsahu vzdelávania v ZŠ: - národné kurikulum pre ZŠ, - vzdelávacie štandardy, - efektívny (motivačný) systém hodnotenia žiakov, - základné pedagogické dokumenty (učebné plány, učebné osnovy), - variabilné vzdelávacie programy	2003	NKR, vybrané inštitúcie a odborníci	3,0 mil. Sk	SRŠ SŠFEÚ	2008	Vypracovanie ŠVP ISCED 1, ISCED 2			*Národný projekt ÚIPŠ s názvom <i>Modernizácia vzdelávacieho procesu na ZŠ</i>
8.3.1.	Vypracovanie Koncepcie informatizácie základného školstva	2002	MŠ SR	0,5 mil. Sk	SI			V sledovanom období nebolo vypracovanie koncepcie v kompetencii sekcie informatiky		V súčasnosti sa pripravuje na sekcii informatiky nová koncepcia
8.4.	Vypracovanie nového obsahu a metód výchovno-vzdelávacieho procesu v ZUŠ	2003	NKR, umelecké zväzy a vysoké školy	0,5 mil. Sk	SRŠ	2007	Vláda SR uznesením č. 431 zo dňa 16. 5. 2007 schválila <i>Koncepciu základného umeleckého vzdelávania na zabezpečenie continuity systému umeleckého vzdelávania s postupným zavádzaním informačných a komunikačných technológií a multimediálnej techniky do vzdelávania v týchto školách</i> . Následne MŠ SR schválilo dňa 20. 8. 2009 nové učebné plány pre hudobný, tanečný, literárno-dramatický a výtvarný odbor ZUŠ. MŠ SR zároveň dňa 11. 11. 2009 pod číslom CD-2009-28028/22244-1:911 schválilo rámcové učebné plány a učebné osnovy odboru ZUŠ audiovizuálna a multimediálna tvorba, ktoré predpokladajú využívanie IKT v celom rozsahu			
						2008	Vypracovanie ŠVP ISCED 1B a ISCED 2B pre ZUŠ			
8.5.	Vypracovanie nového obsahu výchovy a vzdelávania v SŠ: - všeobecné vzdelávanie v gymnáziách, SOŠ a SOU, - odborné vzdelávanie v SOŠ a SOU, - národné kurikulum pre SŠ, - základné pedagogické dokumenty (učebné plány, učebné osnovy), - vzdelávacie štandardy všeobecného vzdelávania (podľa predmetov), odborného vzdelávania (učebné a študijné odbory)	2003	NKR, vybrané inštitúcie a odborníci, zainteresované rezorty, subjekty trhu práce, sociálni partneri	8,0 mil. Sk	SRŠ SŠFEÚ	10. 7. 2002	Štandard stredoškolského odborného vzdelávania a výchovy v SR			*Národný projekt ÚIPŠ s názvom <i>Modernizácia vzdelávacieho procesu na SŠ</i>
						1. 9. 2008	ŠVP pre OVP ŠVP pre gymnáziá			